

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
RESİM-İŞ EĞİTİMİ BİLİM DALI

GÖRSEL SANATLAR VE ARKEOLOJİ
İŞBİRLİĞİ İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN
KÜLTÜREL MİRAS EĞİTİMİNİN
ÖĞRENCİLERİN BAŞARI VE TUTUMLARINA ETKİSİ

Barış BOZOK

DOKTORA TEZİ

Danışman

Dr.Öğr.Üyesi Ayşe OKUR

KONYA-2018

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
--	--	---

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Barış BOZOK
	Numarası	118309033001
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi
	Bilim Dalı	Resim-iş Eğitimi
	Programı	Doktora
	Tezin Adı	Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliği ile Gerçekleştirilen Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

12 / 11 / 2018

Barış BOZOK

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
---	---	---

DOKTORA TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Barış BOZOK
	Numarası	118309033001
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi
	Bilim Dalı	Resim-iş Eğitimi
	Programı	Doktora
	Tez Danışmanı	Dr.Öğr.Üyesi Ayşe OKUR
	Tezin Adı	Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliği ile Gerçekleştirilen Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan "Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliği ile Gerçekleştirilen Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi" başlıklı bu çalışma 31/10/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Dr.Öğr.Üyesi Ayşe OKUR	
Jüri Üyesi	Prof.Dr. Melek GÖKAY	
Jüri Üyesi	Dr.Öğr.Üyesi Işıl SÖNMEZ EKTEM	
Jüri Üyesi	Prof.Dr. Abdülgani ARIKAN	
Jüri Üyesi	Doç.Dr. Mutluhan TAŞ	

ÖNSÖZ

"Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliği ile Gerçekleştirilen Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi" adlı bu araştırmada, Kütahya ili Çavdarhisar ilçesinde bulunan, Aizanoi Antik Kenti'nde yaşayan 11-15 yaş grubu öğrenciler için geliştirilen, kültürel miras eğitimi programının uygulanması sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgular neticesinde oluşan görüşlere yer verilmiştir.

Araştırmam boyunca desteklerini esirgemeyen başta danışmanım Dr.Öğr.Üyesi Ayşe OKUR, yine her konuda görüşleri ile tezin oluşmasında büyük katkıları olan Prof.Dr. Melek GÖKAY ve Dr.Öğr.Üyesi Işıl SÖNMEZ EKTEM'e, alana olan hizmetleri ile bana da çok büyük emekleri olan Prof.Dr.Serap BUYURGAN ve özellikle de Aizanoi'da ve çalışma süresi boyunca maddi manevi desteklerini esirgemeyen kazı başkanı Prof.Dr. Elif ÖZER'e teşekkürlerimi sunarım.

Yine araştırmam sırasında okuduğum, yararlandığım, alıntı yaptığım, tüm yayın sahiplerine, desteklerini esirgemeyen tüm aileme ve arkadaşlarıma da teşekkürü bir borç bilirim.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Bariş BOZOK
	Numarası	118309033001
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi
	Bilim Dalı	Resim-iş Eğitimi
	Programı	Doktora
	Tez Danışmanı	Dr.Öğr.Üyesi Ayşe OKUR
	Tezin Adı	Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliği ile Gerçekleştirilen Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, arkeolojik sit alanlarında yaşamına devam eden 11-15 yaş grubu öğrencilerin, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkma kazanımlarının gerçekleşmesine yönelik hazırlanan eğitim paketinin etkinliğinin ölçülmesidir.

Araştırma Kütahya ili, Çavdarhisar ilçesinde bulunan Aizanoi Antik Kenti kazı alanında gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma desenine göre hazırlanan bu çalışmada ön test-son test kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Kontrol grubunda yer alan öğrencilere bir arkeolog eşliğinde alan gezisi ve teorik anlatımdan oluşan bir eğitim uygulanmıştır. Bu eğitim herhangi bir uygulamalı eğitimi kapsamamaktadır. Deney grubuna ise hazırlanan deneysel eğitim paketi uygulanmıştır. Bu eğitimin kontrol grubuna uygulanan eğitimden farkı, içinde arkeoloji ve görsel sanatlar alanlarından uygulamalı eğitimlerin olmasıdır. Bunlar; arkeolojik kazıya katılmak, resim yapmak, kil tablet üzerine kazıma yapmak vb. uygulamaları ve kelime avı, ben kimim vb. oyunları içermektedir.

Elde edilen verilerin çözümlenmesinde deney ve kontrol gruplarına uygulanan Başarı Testi ve Tutum Ölçeği puanlarının, gruplar arasındaki farkını belirlemek için bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır.

Çalışmada örgün eğitim dışında, görsel sanatlar ve arkeoloji işbirliği ile farklı ortamlarda verilen, kültürel miras eğitiminin, öğrencilerin başarı ve tutumlarına etkisi tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre, görsel sanatlar ve arkeoloji işbirliği ile uygulanan eğitim paketinin, öğrencilerin kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik kazanımlar elde etmesinde deney grubu lehine anlamlı farklılığın olduğu sonuçlara ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre önerilerde bulunulmuştur.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Barış BOZOK
	Numarası	118309033001
	Ana Bilim Dalı	Güzel Sanatlar Eğitimi
	Bilim Dalı	Resim-iş Eğitimi
	Programı	Doktora
	Tez Danışmanı	Dr.Öğr.Üyesi Ayşe OKUR
	Tezin İngilizce Adı	The Effect of Cultural Heritage Education on The Academic Success and Attitude of Students With The Cooperation of Fine Arts and Archeology

SUMMARY

The aim of this research, called " The Effect of Cultural Heritage Education on The Academic Success and Attitude of Students With The Cooperation of Fine Arts and Archeology ", is to measure the effectiveness of the experimental training package prepared with regards to the capability of the students aged 11-15 living in archaeological sites to recognize the cultural heritage and protect it.

The research was carried out in the excavation area of Aizanoi Ancient City in the Çavdarhisar District of Kütahya. Quantitative data collection method was used in the research and pre-test and post-test control group designs were used. The students in the control group received a field trip and a theoretical lecture accompanied by an archaeologist. This training does not cover any practical training. Experimental training package was applied to experimental group. The difference between this training and the education applied to the control group is that there are practical trainings in the fields of archeology and visual arts. These; to participate in

archaeological excavations; applications and word hunt, who am I, etc. Includes games.

Independent groups t-test was used to determine the difference between the scores of the Achievement Test and Attitude Scale scores applied to experimental and control groups in the analysis of the obtained data.

Whether the cultural heritage education, which is given in different environments with visual arts and archeology cooperation, affect students' success and attitudes was determined.

According to the findings obtained in the research; the visual arts and archeology cooperative experimental training package applied gave results in favor of the experimental group with regards to increasing their capability of the students aged 11-15 living in archaeological sites to recognize the cultural heritage and protect it. Based on the results obtained, suggestions were made.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	i
TEZ KABUL FORMU	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	xii

I. BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	3
1.2. Problem Cümlesi	5
1.2.1. Alt Problemler	5
1.3. Araştırmanın Amacı	6
1.4. Araştırmanın Önemi	7
1.5. Varsayımlar	10
1.6. Sınırlılıklar	10

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	11
2.1. Kültür	11

2.1.1. Kültür Varlıkları ve Kültürel Miras	15
2.2. Arkeoloji	19
2.2.1. Sit Alanı ve Türleri.....	23
2.2.2. Türkiye'de Arkeolojinin Tarihi	24
2.3. Aizanoi Antik Kenti	27
2.3.1. Zeus Tapınağı.....	31
2.3.2. Odein.....	34
2.3.3. Stadion ve Tiyatro.....	35
2.3.4. Macellum.....	37
2.3.5. Stnlu Cadde.....	39
2.3.6. Hamam ve Palaestra.....	40
2.3.7. Meter Steunene.....	41
2.3.8. Nekrapoller.....	43
2.3.9. Agora.....	45
2.3.10. Roma Köprüleri	45
2.3.11. Mezar Steli.....	46
2.3.12. Altar.....	48
2.3.13. avdar Resimleri.....	49
2.4. Kültürel Miras ve Müze Eğitimi	49
2.5. Disiplinler arası ğrenme Yaklağımı	58

2.6.İlgili Araştırmalar	63
2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	63
2.6.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	65

III.BÖLÜM

YÖNTEM.....	70
3.1. Araştırma Modeli	70
3.2. Evren ve Örneklem	73
3.3. Çalışma Grubu	73
3.4. Veri Toplama Araçları	75
3.4.1 .Başarı Testi	75
3.4.2. Tutum Ölçeği	77
3.5. Verilerin Toplanması	78
3.5.1. Deney Grubuna Uygulanan Denel İşlemler	78
3.5.2. Kontrol Grubuna Uygulanan Geleneksel Öğretim Metodu	82
3.6. Verilerin Analizi.....	84

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM.....	86
4.1. Araştırmanın Nicel Bulgu ve Yorumları	86
4.1.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Başarı Testinden Alınan Puanlarına İlişkin Bulgular	86

4.1.2. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Tutum Ölçeği Testinden Alınan Puanlarına İlişkin Bulgular	91
---	----

V.BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	97
-------------------------------	-----------

5.1. Tartışma	97
---------------------	----

5.1.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Başarı Testinden Alınan Puanlarına İlişkin Tartışma ve Yorumlar	98
---	----

5.1.2. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Tutum Ölçeği Testinden Alınan Puanlarına İlişkin Tartışma ve Yorumlar	102
---	-----

5.2. Sonuç	105
------------------	-----

5.2.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Başarı Testinden Alınan Puanlarına İlişkin Sonuçlar.....	106
--	-----

5.2.2. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Tutum Ölçeği Testinden Alınan Puanlarına İlişkin Sonuçlar	107
---	-----

5.3. Öneriler	109
---------------------	-----

KAYNAKÇA	111
----------------	-----

EKLER	120
-------------	-----

ÖZGEÇMİŞ.....	199
---------------	-----

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1- Ön test-son test kontrol gruplu desen modeli

Tablo 2- Araştırmanın deneysel deseni

Tablo 3- Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı

Tablo 4- Deney Grubu Çalışma Saatleri

Tablo 5- Kontrol Grubu Çalışma Saatleri

Tablo 6- Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin ön test başarı puanlarına göre düzenlenmiş bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçları

Tablo 7- Deney ve kontrol gruplarının son test başarı puanlarına göre düzenlenmiş bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçları

Tablo 8- Kontrol grubu öğrencilerinin ön test ile son test başarı puanlarına göre düzenlenmiş bağımlı gruplar t-testi analizi sonuçları

Tablo 9- Deney grubu öğrencilerinin ön test ile son test başarı puanlarına göre düzenlenmiş bağımlı gruplar t-testi analizi sonuçları

Tablo 10- Uygulama sonunda deney ve kontrol gruplarının ön test – son test başarı puanları arasındaki farka göre düzenlenmiş bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçları

Tablo 11- Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ilk tutum testi puanlarına göre düzenlenmiş bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçları

Tablo 12- Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son tutum testi puanlarına göre düzenlenmiş bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçları

Tablo 13- Deney grubu öğrencilerinin ilk tutum ile son tutum testi puanlarına göre düzenlenmiş bağımlı gruplar t-testi analizi sonuçları

Tablo 14- Kontrol grubu öğrencilerinin ilk tutum ile son tutum testi puanlarına göre düzenlenmiş bağımlı gruplar t-testi analizi sonuçları

Tablo 15- Deney ve kontrol gruplarının ilk tutum - son tutum puan farklarına göre düzenlenmiş t-testi analiz sonuçları

I.BÖLÜM

GİRİŞ

Eğitim, toplumsal yaşantı sonucunda elde edilen bir ürün olarak ortaya çıkmıştır. Daha önceleri, çocukların eğitiminden aileler sorumlu iken, toplumsal yaşam başladıkça, toplumlar da çocukların eğitiminden sorumlu olmaya başlamıştır. Bir arada yaşamak zorunluluğu, çalışma koşullarının değişmesi ve ailelerin eğitim konusunda yeteri kadar verimli olmaması, eğitimin profesyonel bir yaklaşımla ele alınması gerektiği sonucunu doğurmuştur. Toplumlar bu sorumluluklarını yerine getirmek için farklı ortamlar ve yöntemler kullanmıştır. Artık eğitim, çeşitli kurumlar aracılığı ile profesyonel eğitimciler tarafından verilmeye başlanmıştır.

Topses'e (2002: 105) göre eğitimin tanımı, "en genel tanımlamasıyla, belirli amaçlara bağlı olarak, bireylerin kendi yaşantıları aracılığıyla insan davranışlarında belirli program süreçlerine dayalı olarak, kasıtlı ve istenilir davranışlar oluşturma sürecidir." Günümüz dünyasında, ortak değerler üretebilmek için her konuda, bir program dahilinde uygulanan eğitim süreçlerine rastlamaktayız. Amaç, bu uygulanan eğitim programları ile bireyde istendik davranışlar oluşturabilmektir. Farklı ülkelerin farklı eğitim yaklaşımları olmakla beraber, hepsinin amacı aynıdır denebilir.

Külahoğlu'na (2002: 80) göre ise, "eğitim, bedence, ruhça sağlıklı, topluma etkin şekilde uyabilen insanlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Çağdaş anlayış, toplumu ileriye götürebilecek geliştirebilecek değişimleri de sağlayabilecek (etken uyum) bireyler yetişmesini gerektirmektedir." Bu sebeple uygulanacak eğitim programlarının hazırlanması sırasında, bu amaç göz ardı edilmemelidir. Hiç şüphesiz özellikle ruhça sağlıklı, çağdaş, ileriye öngörebilen, yenilikçi ve idealist bireyler yetiştirmek hususunda, sanat eğitiminin önemi büyüktür. Bunun için de bireylerin yetişmesinde, sanata ve sanatçıya duyarlı bir toplum oluşmasında, amaçları doğru belirlenmiş sanat eğitimi programları önem kazanır.

Yaşadığı çevrenin insana olan etkileri konusunda, birçok bilim dalı çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmalar göstermektedir ki; İnsanı yaşadığı çevrelerden ve bu

çevrelerin etkisinden bağımsız değerlendiremeyiz. Bir canlı olarak etrafından etkilenen ve bu etkilere göre şekillenen insan, bir diğer taraftan da yaratılıştan kaynaklı bir karaktere sahiptir. Bu özelliği ile insanın keşfedilememiş bir çok yanlarının bulunduğu da göz ardı edilmemelidir.

İnsan, bir taraftan hazır bulmuş olduğu fiziksel çevre, diğer taraftan ise kendi yaratmış olduğu kültürel ve toplumsal çevre ile bunları birbirine kaynaştırarak yaşamını sürdürmektedir. Bu hazır bulmuş olduğu çevre ile ilişkisi, kültürel birikiminin ulaştığı düzeye göre farklılıklar göstermektedir (Tekeli, 2000: 4). İşte bu sebeple, çocuklara verilen eğitimde, yaşadıkları çevreyi tam olarak kavrayabilmelerini, kendilerine kalan bir miras bilinci ile koruma ve kendilerinden sonra gelenlere aktarma konusunda davranış kazanmaları hedeflenmelidir. Kültürel miras bakımından zengin bir çevrede yaşayan ülkemiz insanları için bu konu önem arz etmektedir. Neredeyse her karış toprağından tarih fişkırın bu coğrafya sadece bizim için değil dünya içinde çok büyük önem taşımaktadır. Yeterince sahip çıkamadığımız birçok kültür varlığının elimizden alınarak başka ülkelere kaçırılmaktadır. Sadece kaçırılan değil yeterince korunamayan bu varlıkların çoğu da zamana yenik düşerek yok olmaktadır. Dolayısı ile bu varlıkları koruma ve sahip çıkma bilinci kazandırılması hayati önem taşımaktadır.

Sanat eğitimi, çocukların ve gençlerin kişilik kazanımlarını sağlayacağı gibi estetik açıdan da yaşadıkları çevreye daha muntazam ve düzen getirici bir gözle bakmalarını sağlayacaktır. Sanatsal ve kültürel olarak öğrendikleri değerleri taşıyarak toplumda kaybolmuş bazı değerlerin yeniden kazanılmasında yardımcı olacak ve katkıda bulunacaktır (Özkartal, 2009:2). Özellikle arkeolojik sit alanlarında yaşayan bireylere verilecek eğitimin, topluma ve kültürel birikimize sağlayacağı katkının önemsenmesi gerekmektedir. Üzerinde yaşadıkları bu kültür varlıklarına ilk elden sahip çıkabilecek olan bu kitlenin, konuyla ilgili eğitimi de öncelikli olarak ele alınmalı ve bu amaçta verilen çabalar artarak devam etmelidir. Verilen eğitim sonucunda, kültürel değerlerini tanıyan, sahip çıkan ve aktaran nesiller yetişmesi için harcanacak her çaba takdire değerdir.

1.1. Problem Durumu

Ülkemizde eğitim kurumlarının kültürel değerlere ve kültür varlıklarına sahip çıkılması için belirledikleri amaçlar, konunun ne kadar önemli olduğunun göstergesidir. 1982 Anayasası'nın 63. maddesine göre "Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar; bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alır." Anayasada geçen bu madde kültürel mirası tanıma ve sahip çıkma bilinci kazandırılmasının devletin en önemli sorumluluklarından biri olduğuna vurgu yapar. En tepeden en alt birime kadar bütün devlet kurumları bu konuda görevlidir.

Bu önemden hareketle bu araştırmada, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik verilen eğitimler verilecektir. Halihazırda örgün eğitim içerisinde verilmekte olan eğitimler hala istenen sonuçlara ulaşmak adına yetersiz kalmaktadır. Dolayısı ile bu konuda yeni öğretim ortamları bulmak, yeni yaklaşımlar denemek gerekmektedir.

Jacobs'a (1989) göre; aynı zamanda disiplinler arası öğrenme; iki veya daha fazla alanın, her bir alandaki öğrenmenin gelişimini sağlamak amacı ile bütünleştiği bir eğitim işlemidir. Bu nedenle disiplinler arası öğrenme programı öğretmenlere, öğrenciler için motive edici öğrenme deneyimleri oluşturma ve ders programını uygulamada yeni seçenekler bulma olanakları da sağlamaktadır (Akt. Yarımca, 2010:1). Kültürel mirası tanıma ve sahip çıkma bilinci kazandırılması konusunda birçok araştırma yapılmış olmasına rağmen, halen de araştırma konusu olabilecek bir çok alanı içinde barındırmaktadır. Örgün eğitim içindeki dersler arasında yapılan disiplinlerarası çalışmalara rastlanırken, örgün eğitimde ders olarak bulunmayan ama konuyla alakası tartışılmayacak arkeoloji alanından da faydalanmak gerektiği ve mevcut işbirliğinin artırılması gereği de bulunmaktadır. Çünkü araştırmanın da konusu olan arkeolojik kazı alanı üzerinde yaşayan bireylerin eğitiminde, sahada halihazırda çalışmakta olan arkeologları ve kazı ekibini görmezden gelmek olanaksızdır. Yine her kazı ekibinin bu konuda yani kültürel miras eğitimi konusunda iyi niyetli çabaları olsa da, bu işin bir disiplinlerarası çalışma gerektirdiği aşikardır. Hiçbir bilim alanının tek başına işin içinden çıkamayacağı da yapılan araştırmalar

sonucunda ortaya çıkmaktadır. Birçok disiplinin katıldığı ve ilgilendiği bu konuda daha farklı işbirlikleri de kurulmalıdır. Buradan hareketle, bu çalışmada Görsel Sanatlar ve Arkeoloji işbirliği ile hazırlanan eğitim paketinin etkinliği ele alınmıştır.

Arkeolojik kazı alanlarında yaşayan bireylerin kültürel değerlerini tanıyan, sahip çıkan ve aktaran nesiller olarak yetişmesi için ilk olarak yapılacak olan, yaşadıkları ortamda verilen eğitimidir. Çünkü bu eğitim, çevresinde bulunan arkeolojik buluntuları tanımasını ve korumasını sağlayacak, zarar verilme ihtimalini en aza indirecektir. Biliyoruz ki bu buluntular en çok zararı, buldukları alanda yaşayan ve kültürel miras bilincine sahip olmayan bireyler tarafından görmektedir. Dolayısı ile bu konuda alınabilecek en öncelikli tedbir, yörede yaşayanlara verilecek olan kültürel miras eğitimidir. Bu araştırmanın ortaya çıkma nedeni , araştırmacının yöre gezisi sırasında gördüğü çok sayıda tahribata uğramış kültürel varlıklar ve yörede yaşayan insanların bu konuda yeterince duyarlı olmamasıdır.

Günümüzde sayıları hala yetersiz olsa da pek çok müze, (Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Antalya ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri, Sivas, Kars, Erzurum Müzeleri pek çok vakıf ve özel müze vb.) kültürel miras eğitimi konusunda çalışmalar yapmakta, eğitim programları hazırlamakta ve konuya azami önemi vermeye çalışmaktadır. Pek çok branşla da işbirliği yaparak müzelerin bir eğitim ortamı olması yönünde ciddi adımlar atılmaya başlanmıştır.

Ancak halen kazılmaya devam eden birçok yerdeki kazı alanında, kültürel miras eğitimi konusunda yapılan çalışmalar çok yetersiz haldedir. Alanda bulunan kazı ekibinin iyi niyetli çabaları olsa da, bir an önce programlı bir eğitim anlayışına geçilmelidir. Bu konu sadece kazı ekibinin tek başına çözümleyebileceği bir konu değildir. Konuyla ilgili bütün disiplinlerin bir araya gelerek çözüme katkı sağlamaları gerekmektedir.

Bugün köy evlerinin duvarları içerisinde “devşirme malzeme olarak” kullanılmış birçok mezar taşı parçasına rastlanır. Ayrıca bazı kapı biçimli mezar taşları ya “çeşme yapısı” içerisinde kullanıldığından ortası delinerek tahrip edilmiştir

ya da dere kenarında (Çavdarhisar'da) “ çamaşır yıkamak” için kullanıldıklarından üzerlerindeki kabartmalar tamamen yok olmuştur (Bozoğlu, 2010: 4).

Gözlemlendiği ve tespit edildiği üzere, kültürel mirasımıza verilen tahribatların bir an önce minimize edilebilmesi önem arz etmektedir. Üzerinde mangal yakılan mezar stelleri, atış yapmak için hedef haline getirilmiş bilumum eser, devşirme olarak kullanılıp bina temellerine duvarlarına yerleştirilmiş taş eser vb. ile sıkça karşılaşılmaktadır. Kaçak kazıları ihbar etmeyen yada buna iştirak ederek kültürel mirasın parça parça yok edilmesine sebep olan bireylerde sıkça haberlere konu olmaktadır.

Eğitimin bu konudaki önemi yadsınamaz. Kültürel mirası tanıma ve sahip çıkma bilinci kazandırılması konusunda alınacak her mesafe, toplumsal kazanımlarımızdır.

1.2. Problem Cümlesi

Görsel sanatlar ve arkeoloji işbirliği ile gerçekleştirilen kültürel miras eğitiminin öğrencilerin başarı ve tutumlarına etkisi var mıdır?

1.2.1. Alt Problemler

1. Deney ve kontrol gurubu öğrencilerinin başarı testi **ön test puanları** arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Deney ve kontrol gurubu öğrencilerinin kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik **ön tutum puanları** arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

3. Deney ve kontrol gurubu öğrencilerinin başarı testi **son test puanları** arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

4. Deney ve kontrol gurubu öğrencilerinin kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik **son tutum puanları** arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

5. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

6. Deney grubu öğrencilerinin **ön test-son test başarı puanları** arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

7. Kontrol grubu öğrencilerinin **ön test-son test başarı puanları** arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

8. Deney grubu öğrencilerinin **ön test-son test tutum puanları** arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

9. Kontrol grubu öğrencilerinin **ön test-son test tutum puanları** arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

10. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı:

Çağımızda kültürel miras eğitiminin önemi giderek artmaktadır. Yapılan çok sayıda araştırma ve geliştirilen birçok eğitim paketi, konuya verilen önemin bir göstergesidir. Ama hala geliştirmeye açık bir alan olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Aizanoi Antik Kent'i içinde barındırdığı özellikleri ile Türkiye'nin önemli kültür varlıklarındandır. Üzerinde hala yaşamın devam ettiği bu kent içinde yaşayan bireylere verilecek kültürel miras eğitimi ile bireylerin, kültürel varlıkları tanıma ve sahip çıkamaya yönelik kazanımlar elde etmeleri amaçlanmıştır.

Bu araştırmanın bir diğer amacı; halihazırda antik kentler içinde yaşayan 11-15 yaş grubu bireylere, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik hazırlanan eğitim paketinin etkinliğinin ölçülmesidir. Görsel Sanatlar dersi ve arkeoloji alanının benzer yönlerini ilişkilendirerek, öğrencilerin kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik konu hakkında, yeni yöntemler geliştirmektir.

Disiplinlerarası ilişkilerin öğrenmeye katkısını belirlemek için, Görsel Sanatlar öğretmeni ve arkeologlarla birlikte uygulanacak olan eğitim paketinin, konunun kavranmasına katkı sağlayıp sağlamadığı, öğrencilerin anlama ve başarı oranını

etkileyip etkilemediği, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik tutumlarında ki katkısını belirlemektir.

1.4. Araştırmanın Önemi

İnsanların karakterlerini oluşturan önemli unsurlardan birisi kültürel değerleridir. Bu değerlere sahip çıkılmaz ise kolayca asimile edilebilir. Binlerce yılda oluşan kültürel değerlere sahip çıkmak, insanlık için en önemli konulardan biridir. Özellikle yaşadığımız coğrafyanın kültürel değerler açısından zenginliği bizi bu konuda daha hassas davranmaya mecbur kılmaktadır.

Kültürel miras eğitimi konusunda Türkiye'de, çok sayıda ve bir çok disiplin tarafından araştırmalar yapılmaktadır. Disiplinlerin bazen de bir araya gelerek yaptığı araştırmalar bulunmakla birlikte, daha denenmemiş bir çok birlikte çalışma alanının da olduğu muhakkaktır. Buradan hareketle yapılan bu araştırma, disiplinlerarası çalışma yaklaşımı içinde denenmiş bir yapıya sahiptir. Müzecilik ve müze eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalardan farkı, halen üzerinde yaşamın devam ettiği arkeolojik kazı alanında yaşayan bireylere yönelik olmasıdır. Yaşamın devam ettiği bu alanlarda yaşayan bireylerin her an her yerde, karşılıklarına bir arkeolojik buluntu çıkabilmektedir. Bahçesinde çalışırken, evinin duvarını örerken, yolda yürürken, ırmakta balık tutarken bu kültürel varlıklarla iç içe yaşamaktadır. Henüz bulunmamış bir buluntu, burada yaşayan biri tarafından fark edilerek envantere kazandırılabilir. Dolayısıyla bu bireylere verilecek olan kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik her eğitim önem arz etmektedir.

Sanat eğitimi, kültürel değerlerin aktarılmasında ve geliştirilmesinde en önemli araçlardan birisidir. Sanat eğitimi sayesinde birey, eleştirel düşünme yetisi kazanır. Bu sayede sadece sanat eserine değil çevresine de yoğunlaşır. Birey sanat eğitimi sayesinde sanatsal anlatımı, onun özel dilini, görsel simgeleri ve bu öğrenilenler yardımıyla da geçmiş ve günümüz sanat yapıtlarıyla iletişim kurma ve bunu sağlayacak değerlere ulaşmasını da sağlar. Sanatsal deneyimler, duygusal rahatlık, istikrar ve akıl sağlığı ile sonuçlanır. Kültürel yapının hızla değiştiği günümüz toplumunda kişinin kendini ve kişiliğini keşfetmesine yardımcı olur (Sağ, 2009: 5).

Bu araştırmada görsel sanatlar disiplininin, eğitim alan bireye eleştirel düşünme, geçmişten edindiği bilgiler ışığında günümüzü değerlendirebilme, kendini ve çevresini keşfetme yönünde katkılar sağlaması beklenmektedir.

Nitelikli bir sanat eğitimi programıyla bireyler Boydaş'ın (2004) belirttiği gibi; algısal, yorumsal ve çözümsel yetilerini genişleterek, görsel imgelerle anlam bulmayı ve bu yolla da sanat eserlerinin niteliğini tespit etmeyi öğrenirler. Dolayısıyla, bireyler kendi kültürlerinin temel teşkil ettiği geniş kültürel yapıyı anlar ve bu yapıya daha duyarlı hale gelirler (Akt. Sağ, 2009: 5). Bu nedenle uygulanacak deneysel çalışmada, öğrencilerin kendilerinin de uygulamalar yaparak, eserin niteliği, nasıl yapıldığı, hangi süreçlerden sonra günümüze ulaştığı gibi konularda bilgi sahibi olduğu gözlenmiştir. Aynı zamanda, bu edindikleri bilgiler ışığında kendi kültürel kimliklerinin farkında olan, kültürel mirasını tanıyan ve sahip çıkan bireyler olmak yolunda önemli gelişmeler sağlamışlardır.

Telli, (1990: 90) "ulusal eğitim çizgimizin sürekli değişmesi, eğitimi uzun vadede insan yetiştirmeye yönelik sağlam bir yapıdan yoksun bırakmıştır. Sorunlara kısa vadede ve tek yanıt çözümler aranması, eğitimde ağırlığın fen ve matematik alanlarına verilmesi, resim-iş dersini disiplinler dışı boş zaman uğraşı konumuna getirmiştir" der. Hala devam etmekte olan bu sorunların çözülebilmesi için yapılacak her araştırma önem arz etmektedir. Eğitim programlarında ulusal bir eğitim programı oluşturulamamış ve günlük değişkenlere göre devamlı değişen eğitim programları ile ğrenci yetiştirmeye çalışılmaktadır.

Özellikle sanat eğitimi politikamız hala oluşmamış yada özellikle oluşturulmamaktadır. Sanat ile ilgili dersler önemsenmemekte ve boş uğraşlar olarak değerlendirilmektedir. Kırışoğlu (1991: 9) bu konu üzerine "oğunlukla bir disiplin alan olmaktan çok bir boş zaman uğraşı; çocukların rahatlayacağı bir etkinlikler toplamı olarak düşünülür" der.

Teknolojinin hızla geliştiği, türlerini ve özelliklerini takip edemediğimiz ürünlerin ortaya çıktığı günümüzde, yaratıcılığın ve hayal gücünün sınırları zorlanmaktadır. Son yıllarda özellikle teknolojiye yaşanan bu hızlı gelişmeleri birçok

eğitmen takip etmekte güçlük çekmektedir. Böylesine hızlı bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ortaya çıktığı çağımızda, düşünen, sorgulayan, ortaya yeni ürünler koyabilen yaratıcı gençlerin yetişmesinde sanat eğitiminin yeri ve önemi kaçınılmazdır (Buyurgan, 2007: 143).

Özellikle çocukların sanat eğitimi alması, onların hayatında kullanabileceği istenilen davranışları edinebilmesi için zorunludur. Böylelikle toplumda, estetik duyarlılığı olan ve bunu sergileyebilen; nazik, ince ruhlu, zevkli, saygılı, dürüst ve kişiliği oluşmuş bireylerin sayısının artmasında etkili olunacaktır (Özsoy, 1998:65). Özsoy'un 1998'de yaptığı bu değerlendirmeden sonra çokça mesafe alınmıştır. Günümüzde, teknolojik gelişmelere paralel olarak, yetişen yeni nesil de bu ortama uyum sağlamakta ebeveynlerine göre daha başarılıdır. Bilgiye çok hızlı ulaşabildiğimiz bu çağda, bu neslin duygusal yönlerinin gelişimi için sanat eğitimi çok önemli bir rol oynamaktadır. Eskiye nazaran velilerin de sanat eğitimine bakış konusunda oldukça yol aldıkları görülmektedir. Artık çocuklarını sanat eğitim merkezlerine gönderen, sanatsal yeteneklerini keşfetmeye çalışan ve bu konuda yatırım yapabilen velilerle sıkça karşılaşmaktayız. Hala istendik seviyede olmasa da bu durum sevindiricidir.

Özsoy'a (1996:109-121) göre, sanat eğitiminde; “her alanda kullanılacak yaratıcı davranışlar geliştirilmesi, görsel okur-yazarlığın arttırılması, estetik duygunun, dolayısıyla estetik çevrenin gerçekleşmesi, bireylerin ileride sanat yapan yaratıcılar ya da sanatı izleyen bilinçli tüketiciler olarak yetişmesinin sağlanması, kendilerine olan güvenlerinin artmasına yardımcı olunması ve özgün düşünme, deneme ve üretme kapasitelerinin geliştirilmesi doğru ve etkili bir davranış geliştirme süreci olacaktır”. Bunun için öğretmenlerin ve öğrencilerin derslerde daha etkin olma fikrini benimsemeleri yeterlidir.

Görsel sanatlar dersi programlarında, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkma bilinci kazandırılmasına yönelik konuların yer almasının, öğrencilere, yaşadığı toplumun kültürel yapısının farkında olması konusunda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ancak, alternatif konulara, farklı disiplinlere, yeni yöntemlere ve çeşitli öğretim yaklaşımlarına da şans vermek gerekmektedir. Geleneksel öğretim

yöntemleri yerine, geliştirilecek yeni yöntemler ile öğrencide farkındalık, estetik, tasarım vb. konularında gelişme sağlamak olasıdır. Bu amaçla gerçekleştirilen araştırmada, öğrencilerin, geçmişine sahip çıkan, geçmişini tanıyan, öğrendiklerinden heyecan duyan, geçmişinden ders alan, kültürel mirasını tanıyan ve sahip çıkıp koruyan bireyler olarak yetişmelerini sağlamak hedeflenmiştir.

1.5. Varsayımlar (Sayıtlar)

- Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin öğrenmelerini etkileyebilecek etkenler ve öğrenmeye karşı ilgilerinin denk olduğu varsayılmıştır.
- Uygulama sonunda deney grubu öğrencilerinin kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik başarı ve tutum puanlarının, kontrol grubu öğrencilerine göre daha çok gelişmiş olacağı varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma, Aizanoi Antik Kenti içinde yaşayan 11-15 yaş grubu bireylerin, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmasına yönelik olarak;

- Orta sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden Kütahya ili Çavdarhisar İlçesi, Aizanoi Antik Kenti içinde yaşayan 11-15 yaş grubu bireyler için hazırlanan eğitim paketi ve yapılacak uygulamalar ile,
- Hazırlanan paket eğitimin, beş hafta, haftada birgün, günde dört saat, toplamda yirmi saat içerisinde işlenerek uygulanması ile
- Görsel Sanatlar dersi programında yer alan “Kültürel Mirası Eğitimi” temalarına ilişkin bilgi ve kavrama düzeyindeki hedef davranışların etkinlik ve kazanım şeklinde geliştirilmesi ile
- Başarı testi ve tutum ölçeğindeki maddelerinin kapsamı ile
- Bir öğretmen, bir arkeolog ve 15 kontrol, 15 deney gurubu öğrencisinden oluşan deneklerle sınırlıdır.

II.BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kültür

Çok eski tarihlerden itibaren tartışılan "kültür" kavramı, halen de tartışılmaya devam etmektedir. Birçok alanı içinde barındırması nedeni ile kavram hakkında tek bir tanım yapabilmek mümkün değildir. Kavram, bize çağrıştırdıklarından çok daha fazlasını kapsamaktadır. Bunun için her alanın kendi çalışmalarına uygun tanımları yapması zorunluluğu doğmaktadır. “ tanımları yapan kişinin içinden geldiği disiplin ve yetişme biçimi, verilen tanımın içeriğini belirlediği gibi sınırlarını da çizmektedir” (Kocadaş, 2005:1).

Kültür ve sanat kavramlarını temel alan yazıların, konuşmaların hemen tümü, bu iki kavramın ne denli çok anlamlar içerdiğini belirtmekle başlar. Gerçekten de böylesine yoruma açık, böylesine değişken pek az kavram gösterilebilir (Erinç, 2004: 10). Sosyal hayat içinde kuşaklar boyu süregelen aktarımlarla oluşan kültür, geçirdiği süreç ve değişkenlerin çok olmasının etkisi ile tarifi zor bir hal almıştır.

Fernand Braudel (1996) “Uygarlıkların Grameri” adlı kitabında bazı kavramların tanımlanmasındaki zorluğa dikkat çekerek şunları söylemektedir: “Keşke mümkün olsaydı da, bir doğru parçasını, bir üçgeni, kimyasal bir cisimi tanımlayabildiğimiz gibi uygarlık kelimesini de açık ve basit bir şekilde tanımlayabilseydik. İnsan bilimlerinin kelime hazinesi ne yazık ki, kesin tanımlara hiç izin vermemektedir. Bu terimlerin hepsi de belirsiz veya oluş halinde değildir; ama çoğu ebediyen geçerli olarak saptanmış olanın uzağında, bir yazardan diğerine değişmekte ve hep evrilmektedir” (Akt. Gögebakan, 2009:14).

Kültür kelimesinin etimolojik kökenine bakıldığında, Latincedeki ‘tarım’ anlamına gelen ‘Cultura’ kelimesi ile karşılaşılmaktadır (Çeçen, 1984: 9). Ama bu etimolojik köken daha sonraları asıl anlamından, farklılaşarak ve çeşitlenerek çokça anlam taşımaya başlamıştır. Bazı örnekler verecek olursak şunları sayabiliriz; Kültür

turizmi, kültür tarihi, kültür mantarı, kültür katı, eğlence kültürü, kültürfizik hareketleri, vb.

Geniş bir araştırma alanı olan kültür, toplumun bir çok davranışını belirleyen etkin bir role sahiptir. Kültür, devletin yönetim biçiminden adalet anlayışına, eğitim öğretim sisteminden gelenek göreneklerine ve daha birçok konuyu da içerisine alan kapsayıcı bir kavramdır. Konuyla ilgili pek çok tanım yapılmış ve bu tanımlar arasından ortak bir tanıma hala ulaşılammıştır. Doğası gereği çok fazla alan ile bağ kuran kültürü kısa bir tanıma sığdırmak mümkün değildir. Kültürün tanımını yapanlar genellikle çalışma alanlarına uygun bir tanım yapmaktadırlar. Buradan hareketle "kültür" kelimesinin tanımı ve kavramsal anlamı bu araştırmanın içeriğine yönelik olarak ele alınacaktır.

Ziya Gökalp (2006: 29) kültürü (Hars), “bir milletin dini, ahlaki, hukuki, mukalevi, bedii, iktisadi, lisanî, fenni hayatın mahsullerinden ibarettir” (halkın ananeleri, örfleri, sözlü ve yazılmış edebiyatı, lisanı, musikisi, dini, ahlâki vb) diye tanımlar. Kültür bir topluluğun üyesi olarak insanın geçmişten öğrendiği bilgileri, inançları ve benzeri şeyler ile alışkanlıklarını içine alan karmaşık bir bütündür.

Kültür, sosyal hayat süreci içinde toplumun çevresi ile mücadele ve birlikte yaşamaktan kaynaklanan sorunların çözümü sırasında öğrenilmiş, topluma niteliklerini veren ve toplumlar arası farklılık gösteren işlevselliği nedeniyle yeni katılan üyelere aktarılmak istenen beceri, deneyim, alışkanlık. yöntem,gelenek, görenek, değer ve inançların tümüdür (Seyyar, 2003:275).

Durkheim'in tanımlamasına göre kültür bir duyuş, düşünüş ve davranış benzerliğidir. Bir toplumun, bir ulusun öbür toplumlardan değişik olan tarihsel ve güncel koşullarının etkisiyle oluşur. bu yönüyle kültür " Ulusal" bir yön taşımaktadır. Ancak şu da vardır ki özellikleri çok başka olan toplumların bile birbirlerine benzeyen bazı koşullara sahip olması ve çağdaş dünyada bu benzer koşulların hızla artması, kültürün ulusallığının yanında evrensel bir yönünün de olduğunu ortaya koymaktadır (Madran ve Önal, 2000:171).

Üzerinde hemen hemen her düşünürün önemle durduğu ve kafa yorduğu kültür kavramı, Latince, bakmak, yetiştirmek, ekin ekmek, özenmek anlamına gelmektedir. Genel olarak ferdin sosyal ve zihni formasyonu ve şahsiyetinin gıda, zevk, duyarlılık ve zeka yönünden olgunluğa ermesidir. Bireyi merkeze alan bu açıklamayla daha doğrusu yönüyle kültür, bir açılma, bir ayıklama anlamına gelir. Uğraşarak bedenini, zihnini, ruhunu ve aklın yetilerini geliştirmesi ve nesnel açıdan ortak düşünme, duyma tarzları; örf ve adetlerin tamamı, kurumların ve çeşitli alanlarda ortaya konulmuş eserlerin bütünüdür (Bolay, 1996:241).

İnsanın meydana getirmiş olduğu teknik, ekonomik, hukuk, estetik, bilim, devlet, yöntem hepsi kültüre girer. Hegel kültüre tinsel varlık demektedir. Bu tinsel varlık ruhi varlıktan prensipçe farklı bir varlık olarak kültür dünyasını oluşturur. Ruhi varlıktaki bireycilik prensibinin hüküm sürmesine rağmen, bu prensip tinsel varlıkta ortadan kalkmaktadır. Geniş anlamda ortak olan tinsel varlık, ruhi olandan özellikle bireyüstü oluşuyla ayrılır (Tunalı, 1984: 26).

UNESCO'ya göre kültür; bir toplumu ya da bir toplumsal grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün ve toplumun yaşam biçimlerini, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgudur (Oğuz, 2011: 128). Bu yönüyle kültür geçmiş, bugün ve gelecek ile de ilişkilidir (Picken, 2016: 58).

Bilgi ve deneyim ancak saklanıp biriktirildiğinde kültüre dönüşür. Bu saklama ve aktarma ise dil ile gerçekleşmektedir. Dil ile kültür arasında çok yakın bir ilişki vardır. Dilin olmadığı yerde kültürden, kültürün olmadığı yerde de dilden söz edilemez (Börekçi, 1999: 532). Kültür, her milletin kendine ait değerler manzumesidir ve onu diğer milletlerden farklı kılar. Bütün alışkanlıkları, inaçları, geçmişten edindikleri bilgileri içeren bir bütündür.

Konumu itibariyle bir çok kültürün etkisi altında kalmış olan Türkiye coğrafyası hala bu kültürlerin izlerini taşımaktadır. Birbirleriyle etkileşime geçerek kendine özgü bir hal alan kültürel yapı, ağırlıklı Türk kültürünün hakimiyetinde bulunsa da farklı kültürlerin etkileri de görülmektedir. Ardında bıraktığı zamanın ve birçok

medeniyete ev sahipliği yapmasının, kültürel varlıklar açısından da zengin bir yapıya kavuşmasını sağladığı söylenebilir. Her coğrafi bölgede üst üste katmanlar halinde farklı medeniyetlere ait buluntular bulunmaktadır. Özellikle araştırmanın yapıldığı Aizanoi kazısı buna en iyi örneklerden birisidir. Erken bronz çağından günümüze kadar farklı buluntulara rastlanılmıştır ve üzerindeki yaşam hala devam etmektedir.

Evrensel kültür ve sanat içinde yer kapmak, yer tutmak onları taklit ederek değil, tersine onlara benzemeyerek, kendimiz olmakla mümkündür. Eğitimin gayesi kültürü tanıtmak ve daha önemlisi onu işlemektir. Sonuç olarak sanat kültürü yansıtır (Boydaş, 1996:8).

Kültür toplumların tarihten biriktirdikleri birikim sonucu oluşan kendine has özellikleri olan ve toplumu oluşturan bireylerin her birini etkileyen bir yapıya sahip olması nedeniyle geleceği şekillendirmek açısından da önem arz eder. Dolayısı ile bu aktarımın devam etmesi gerekmektedir. Kesintiye uğrayan veya kendi haline bırakılan kültürel aktarımın istendik sonuçlar doğurmayacağı öngörülmelidir. Gerek örgün eğitim kurumları, gerekse değerlendirilebilecek her ortam, bu kültür aktarımını sağlamak yönünde kullanılmalıdır. Bu konuda milletin her ferdine ulaşmak hedeflenmeli ve üzerinde yaşadığımız kültürel mirası tanıma ve sahip çıkma kazanımları elde edilene kadar çaba sarf edilmelidir.

Modern okulun en temel işlevlerinden biri, içinde bulunduğu toplumun kültürel mirasını kuşaktan kuşağa aktarmak, çocukları yetişkin rollere hazırlamak ve sosyal değişmeyi sağlamak olarak ifade edilmektedir. Okulun temel işlevleri açısından eğitim, bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürünü öğrenme süreci, bireyleri sosyal rollere hazırlamak ve sosyal değişmeyi sağlamak olarak tanımlanmaktadır. Kültürün okul aracılığı ile aktarımı, çocuğun içinde yaşadığı toplumun değerlerini, normlarını ve sembollerini öğrenme sürecidir. Çocuk içinde yaşadığı toplumun kültürel birikimini okul aracılığı ile öğrenir ve içselleştirir (Özdemir ve diğerleri, 2004: 397).

Yukarıda da belirtildiği gibi okullara büyük görev düşmektedir. Lakin bu araştırmanında konusu olan farklı öğretim alanları da göz ardı edilmeden ve yeni

yöntemler geliştirerek en verimli sonucu elde etmek amaç olmalıdır. Tarifi bu kadar zor olan "kültür" kavramının, öğretiminin de kolay olmayacağı, bu yolda daha çok uğraşlar vermek gerektiği de aşıkardır.

2.1.1. Kültür Varlıkları ve Kültürel Miras

Türkiye sahip olduğu doğal çekiciliklerden çok kültürel varlıklarının zenginliği ile bilinmekte ve bu kültür varlıkları ülkenin turistik açıdan tercih edilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Alvarez ve Koray, 2011: 426). Ülke için bu kadar önemli olan bu konuda, zengin bir mirasa sahip olmamız bazı sorumlulukları da beraberinde getirmektedir. En büyük sorumluluk sahibi olan devlet, konuyla ilgili çalışmalarını özellikle son yıllarda hızlandırarak arttırmaktadır. Aynı zamanda konuyla ilgili yapılan akademik çalışmalar da artarak devam etmekte ve araştırma alanı da giderek genişlemektedir. Her bilim alanının konuyla ilgili çalışmaları ile birlikte, disiplinlerarası çalışmalarda da artış gözlenmektedir.

Türkiye’de kültür varlıklarını korumak için çıkarılan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile kültür varlıkları; “tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan tarih öncesi ve tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar” şeklinde tanımlanmıştır (Gülcan, 2010: 102).

Bunu dışında başkaca ifadelerle de kültür varlıklarını tanımlamaya çalışacak olursak; (Uğur ve Baykan, 2007: 5) "Kültür varlıkları, bir toplumun kültürel alt yapısına ait somut olan tarihi binalar, dans, sözlü tarih unsurlarından meydana gelmektedir" diye tarif ederken, (Craik, 2004: 41)'de "Kültürel varlık kavramı içine bir çok konu girebilmektedir. Bunlar bir anlamda da bir ülkenin kültürel sermayesidir. Bunlar arasında: çevresel yapılar (eğlence ve doğa parkları; kültürel merkezler, alışveriş merkezleri) gösteriler (etkinlikler ve festivaller) sayılabilir" demektedir. "Kültür" kavramının tanımını yaparken söylediğimiz gibi, kültürel varlık tanımları da çeşitlilik arz etmektedir. Dolayısı ile bu kadar çeşitliliğin yerine, bu araştırmanın içeriği ile uygun olan tanımlar ele alınacaktır.

Bu araştırmanın öznesini oluşturan Aizanoi Antik Kenti için yapılabilecek tariflerden biri, Timothy ve Boyd'a (2006: 2) göre “geçmişin günümüzce kullanımı” şeklindedir. Halen kazıların devam ettiği bu şehirde kazı ekibinin en büyük hedeflerinden birisi, geçmişten kalan bu kültürel varlıkları en iyi şekilde ayağa kaldırarak tekrar yaşamın içinde yer almalarını sağlamaktır. Böylece burada oluşacak kültürel atmosfere de bir katkı sağlanacaktır. Dolayısıyla kültür kaynağını geçmiş dönemlere ait eserlerden ve kadim geleneklerden alır diyebiliriz.

Kültür varlıkları, bölge ile duygusal bağ kurulması yoluyla toplumsal kimliğin ön plana çıkmasını sağlamaktadır (Wright ve Lyons, 1997: 33). Üzerinde yaşanan coğrafyada insanların kimlik ve kişisel özellikleri bir anda oluşmamıştır. Mevcut buldukları kültürel yapı, değerler silsilesi ve hayatını etkileyen birçok faktör binlerce yıllık birikimin sonucudur. Bu sonuç oluşurken ait olduğu etnik köken daha etkili olsa da, tarihin içinden süzülerek gelen diğer medeniyetlerin ve kadim kültürün de etkileri muhakkaktır. İnsanlar içinde yaşadıkları kültüre ait bilgileri ile yaşamlarını şekillendirir. Dolayısı ile kültür bir kimlik oluşturur da diyebiliriz.

Zira kültür varlıklarına ait bir unsurun bulunduğu bir ortamda, kişiler eserlere yükledikleri anlam aracılığıyla bir norm veya değer geliştirmekte ve bu doğrultuda davranışlarına yön vermektedirler. Bu durumun toplum geneline yayılması ile, eserler toplumsal bir kimlik kazanmaktadırlar (Nyaupane ve Timoth, 2010: 225). Şu an yeryüzünde bulunan kültür varlıklarının birçoğu, ilk yapıldıkları zaman sahipleri olan medeniyetlerde değil, başka coğrafyadan gelen ve artık yeni sahipleri olan başka medeniyetlerin elindedir. Ama bu varlıklar yeni sahiplerini de etkilemekte ve toplumsal bir kimlik kazanmaktadır. Sahip olunan bu varlıklar aynı zamanda kültürün oluşumunda da etkindir.

Kültür varlıkları aracılığıyla oluşan toplumsal kimlik de toplumsal katmanlar arasındaki sosyal bağları güçlendirmektedir (Chhabrai, 2010: 251). Ortak değerler olarak adlandırabileceğimiz maddi manevi değerlerin hepsi bu bağları güçlendiren bir etkiye sahiptir. Böylece dünya üzerindeki kültür varlıklarının toplumlar üzerindeki etkisi birçok araştırmanın konusu olmaya başlamıştır. Bu varlıklardan elde edilen bilgi, tecrübe ve değerler adeta yeni topluma ışık tutarak, halen yaşadıklarını ortaya

koymaktadır. Geçmiş yaşamlardan edinilen bilgiler ışığında ulaşılan günümüz bilgilerinin temel taşları bize bırakılan bu zengin kaynaktır.

Kentsel binyıl olarak tanımlanan yeni binyılın koruma planlaması gündeminin ana teması, kültürel miras değerlerinin sürdürülebilirlik ilkesini temel alan, bütünleşik ve çok yönlü politika ve stratejiler eşliğinde korunması– geliştirilmesi üzerine odaklanmaktadır. (Özcan ve San, 2011: 97)

Yaşadığımız çağda her ülke, sahip olduğu doğal ve kültürel varlıkları korumak ve uluslar arası alanda tanıtılabilmek için çaba göstermektedir. Esasen ekonomik bakımdan büyük masraflar gerektiren bu çabanın birkaç nedenden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bunların başlıcaları mevcut değerleri gelecek nesillere aktarabilme, medeniyetler arası mücadelede üstünlük kurma ve ülkeler arasında itibarlı bir konuma sahip olma arzusudur (Özgüç, 1998: 160). Her toplum geçmişinden gelen kültürel mirasına sahip çıkarak, diğer toplumlar nazarında itibar kazanmaya çalışmaktadır. Kimin ne kadar zengin bir kültürel geçmişi varsa günümüz de yaşayan bireylerine bir övünç kaynağı olmaktadır.

Doğal ve kültürel değerlerin korunması ve tanıtılmasında küresel etkinliklerin ve organizasyonların rolü önemlidir. Özellikle bütün ülkeleri bir çatı altında toplayan Birleşmiş Milletler (BM) ve O'nun bir alt kuruluşu olan Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından bu konuda yürütülen faaliyetler, uluslar arası alanda büyük bir etkiye sahiptir. Hiç kuşkusuz bu faaliyetler arasında 16.11.1972 tarihinde yürürlüğe giren Dünya Doğal ve Kültürel Mirası Koruma Sözleşmesi ayrı bir önem taşır. Bugüne kadar 177 ülke tarafından imzalanan bu sözleşme çerçevesinde belirli niteliklere haiz kültür ve doğa varlıkları dünya mirası ilân edilmekte ve Dünya Mirası Listesi adı altında yayınlanmaktadır (Akpınar, 2007 : 82).

1960'larda başlayan turistik hareketlenme, öncelikle kitle turizmi şeklinde kendini göstermiştir. Diğer taraftan eğitime yönelik harcamaların artması toplumsal hafızanın yinelenmesini sağlamış ve bunun bir sonucu olarak da ilgi çeken eski eserler bir çekim unsuru haline gelmiştir. Dolayısıyla, geçmişe olan ilgi, toplumsal hafızanın yinelenmesi 21. Yüzyılın toplumsal yaşamında meydana getirdiği

farklılıklar gibi etkenler, tarihi eserlere olan ilginin artmasını sağlamıştır (Wilson ve Mcintosh, 2007:75).

Tarihi eserler, bir bölgenin duyuşsal ve bilişsel olarak deneyimlenmesinde rol oynamaktadır (Nyaupane ve Timothy, 2010:225). Dolayısı ile günümüze kazandırılan her tarihi eser, bölgenin duyuşsal ve bilişsel olarak deneyimlenmesinde önem arz etmektedir. Bunu sağlayabilmenin yollarından ilki bu eserleri tanımak ve sahip çıkmaktır.

Çünkü tarihi eserlerin bulunduğu bir sit alanında turistler hayal gücü aracılığı ile kendi turistik deneyimlerini yaşayabilmektedir. Bu nedenle turistler kültür turizmi kapsamında geçmiş yıllara kıyasla tarihi eserlerin bulunduğu alanı ziyaret etmekten çok tarihi eserleri deneyimlemeye, eserlere yönelik öğrenme ve kültürel edinim faaliyetlerinde bulunmaya özen göstermektedirler (Wilson ve Mcintosh, 2007 :75). Böylece bölgede ekonomik hareketlilik artmakta ve bölgede bulunan tarihi eserlerin korunma imkanı artmaktadır (Yan ve Morrison, 2008 :186).

Yüzyıllar boyunca toplumun hafızasından süzülerek günümüze kadar ulaşan değerler bütünü toplumun ortak mirasıdır. Bu süreç zarfında yine toplumun muhafazası ile günümüze kadar ulaşan bütün değerler (yapı, sanat eserleri, gelenek-görenek vb.) de ortak mirastır.

Okullardaki eğitim ve öğretimin esas görevi kültürün kuşaklara aktarılmasını ve devamını sağlamaktır. Dilin öğrenilmesi ve kullanılması, kültürün de öğrenilmesi demektir. Dildeki her kelime, her cümle, kültüre ait bir göstergeyi temsil etmektedir (Özbay, 2002: 116).

İnsanlığın zaman içinde deneyimlediği, biriktirdiği, sahip çıktığı, sonraki nesillere aktardığı bilgiler bütünü olarak ta tarif edebileceğimiz kültürel miras, toplumların öncelikle ele alması gereken konuların başında gelmektedir.

2.2. Arkeoloji

Yunanca Arkhaio (eski) ve Logos (bilim) kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur. Geçmişte yaşamış insanlar tarafından yapılan her türlü eseri, araştıran, bilimsel yöntemler kullanarak inceleyip ortaya çıkaran, bilim dalıdır.

Geçmiş kavramı hem bireysel hem de toplumsal anlamda bizi ilgilendirir. İnsanlığın geçmişini ise iki bilim alanı araştırır. Bunlardan arkeoloji, yazının olmadığı dönemlerde yaşananları anlatır. Kazı yöntemini benimseyen arkeoloji, insanlığın uzak geçmişine ilişkin bilgi verir. Tarih ise yazının bulunduğu dönemlerdeki gelişmeleri ele alır. Geçmişin öğretimi için şüphesiz iki bilim dalına da gerek vardır (Şimşek, 2011: 919).

Arkeoloji, yazılı tarihten önce ve sonra yaşamış insanlara ilişkin bilgi edinme olanağı sağlaması açısından özellikle önemlidir. Bu bilim dalının uzmanı olan arkeologlar, alet, eşya ve yapı kalıntılarını inceleyerek, eski insanların nasıl yaşadıklarını anlayabilirler. Böylelikle sosyal tarih yaparlar (Öğün, 1990: 56).

Tarhan, (1995: 29).Çalışmalarını çoğunlukla eskiden insanların yaşadığı varsayılan yerleşimleri gün yüzüne çıkartarak yürütürler. Bu bağlamda arkeoloji için bir anlamda “geçmişin röntgenidir” demek mümkündür. Bu nedenle arkeoloji, tarih çalışma alanının sadece tarih öncesi dönemine ilişkin değil, her dönemde temel kaynağı ve ayrılmaz parçasıdır (Akt.Şimşek, 2011:924).

Tarih öncesi arkeolojisi, yazının ortaya çıkmasından önceki dönemlerden günümüze kalan çanak-çömlek parçaları, taş aletler, mimari kalıntılar ya da organik kalıntıları inceler. Ancak bu durum, arkeolojinin sadece tarih öncesi olarak adlandırılan dönemlerle ilgilendiğini göstermez. Arkeolojinin, belgenin olmadığı ya da zayıf olduğu durumlarda insanların yarattıkları maddi kültür öğelerini gün yüzüne ve göz önüne taşımak, onu kendine has teknikleriyle çözümleyerek tarih için gerekli bilgileri sağlamak gibi bir misyonuna dikkat çekmek gerekir. (Şimşek, 2011: 919).

Tarhan (1995: 29). Oysa arkeolojik kazılarla hem ev kalıntılarını, kral saraylarını, mezarları ve tapınakları ortaya çıkararak, sıradan insanlardan soylulara

değın bütün insanların nasıl yaşadıklarını öğrenmek hem de doğrudan bir bilgi sunmadıkları için kalıntıları görece doğru okumak ve yorumlamak mümkündür (Akt.Şimşek, 2011:924).

Arkeolojiye ilişkin geliştirilebilecek bir model kazı etkinliğine katılacak çocuklar; “geçmiş nasıl yazılır” sorusuna tarihsel belgeler dışında yer alan tarihsel kalıntılarla cevap verme şansına sahip olabilecekleri gibi “bir arkeologun nasıl çalıştığını” da bizatihi görerek ve yaşayarak öğrenebileceklerdir (Şimşek, 2011: 919).

Arkeolojik çalışma sonucu bulunan bir nesneye ilişkin olarak öğrencilerin buluntunun yapısını, işlevini daha iyi anlamak üzere arkeologların tespit ettikleri bilgilerden yararlanarak aynısını yapmaya çalışmaları verimli sonuçlar verebilir. Bunun gibi günümüze ait bir nesnenin (tabak, testi vs.) öğretmen tarafından parçalanarak çalışma yapılacak alana her bir parçanın farklı yerlerde olmak üzere gömülmesi sonrasında, bunları öğrencilerin bulma, bir araya getirme ve üzerinde çeşitli çalışmalar gerçekleştirme gibi etkinlikler de eğitimsel açıdan önemlidir (Şimşek, 2011: 919).

Deneysel arkeoloji, temelde mümkün olduğunca geçmiş durumları yeniden yaratarak geçmişteki yaşamlar hakkında hipotez oluşturmaya çalışmayı içerir (Andreetti, 1993: 45).

Arkeoloji, Antik yunanca kökenli arkhaios (eski) ve logos (bilim) kelimelerinin birleşmesiyle üretilen bir kavramdır. Geçmişini araştıran diğer bilim dallarından farklı olarak arkeoloji, geçmişini, daha önce yaşamış insanların bıraktığı kültürel değerleri belgeleyerek ve bu belgelere dayanarak inceleyen bir bilim dalıdır. Bu belgeleme, insanlığın ilk aleti üretmesinden günümüze kadar yaptığı veya doğadaki nesnelere kendi gereksinimlerini karşılayacak şekilde kullanmasını belgeleyerek yapılmaktadır. Bulunan en eski aletler, seramik buluntular, heykeller, çeşitli yapılar, günlük yaşamdan izler (Yiyecek içecek atıkları, yanmış kömürler vb.) maddi kültür belgeleridir.

Rönesansla birlikte kazılara ilgi artmıştır. Rönesans, Avrupa tarihinde, XIV. yüzyılın sonu ile XVI. yüzyılları kapsayan, belirgin özellik olarak eski Yunan ve

Roma kültürlerinin yeniden canlandırılmasını benimseyen dönemdir. Rönesansla, bir yandan eski Yunan ve Roma kültürlerinin ortaya çıkarılması için yoğun bir şekilde kazılar yapılırken, bir yandan da Yunanistan'a, Mezopotamya'ya, Mısır'a yapılan seyahatlerle buralardaki antik dönem eserleri resim ve çizimle belgeleniyordu.

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, eski eserlere ve arkeolojiye bakışın değişmesinde, yüzyıllardır yürütülen 'arkeolojik' çalışmaların kazandırdığı deneyim ve bilgi birikimin etkisi olduğu düşünülse de, bu oldukça küçük bir etkidir. Modern arkeolojinin kurulabilmesi, yaşamı algılayışımızdaki düşünsel değişimin gerçekleşmesini gerektirmiştir. Darwin'in çalışmaları, diğer bilimsel gelişmeler, ilahi bir güç tarafından yaratıldığı düşüncesi ile sorgulanamayan bir çok konuyu, bilimsel metotlarla açıklamaya başlamıştır. Ve bu nedenle kalıp düşünceler sarsılmış, yerine yeni bir anlayış hakim olmaya başlamıştır.

20. yüzyıl başlarında arkeoloji bir bilim dalı olarak üniversitelerde okutulmaya başlanmıştır. Günümüzde, arkeoloji, tek bir kişinin kontrolünde yürütülen çalışmalar olmaktan çıkmış ve birçok farklı disiplinden bilim insanının katılması ile yürütülen ve kapsamı genişleyen, modern teknolojinin tüm olanaklarını kullanarak araştırmalar yapan bir bilim dalı olmuştur.

“Arkeoloji” kelimesi, “eski olanın araştırılması” anlamındaki antik yunanca bir terimden gelir. Arkeoloji genelde kazançsız ve zor bir iştir; ama bazen bir arkeoloğun unutulmuş bir sarayı veya paha biçilmez el yapımı eşyalarla dolu bir mezarı bulduğu olur. Bunun gibi keşifler arkeolojiyi var olan en ilginç dedektiflik işi haline getirir (Adams, 2008:6).

Arkeolojik kazılarda elde edilen buluntular, yalnızca müze vitrinlerinde sergilenecek malzemeler değildir. Bu buluntular sonucunda elde edilen veriler, aynı zamanda bireylerin düşünce sistematüğini de değiştirerek, geçmiş ile bağ kurmasına ve günümüzü anlama noktasında da adeta bir zaman makinesi görevi üstlenir.

Geçmişte ulusların oluşumunda bu süreçlere önemle eğilindiğı bilinmektedir, çünkü arkeolojinin işlevleri arasında “kimlik oluşturma” da yer alır. Günümüzde sanatçıların bu konular üzerinde çalışması, kentleşme süreçlerinde kimliklerin yitip

sıradan çevreler yaratılması karşısında aranan bir çıkış yolu olarak da okunabilir. (Kutluer, 2015 : 166)

Arkeoloji bilimi de geçmişle ilgili kazılar yapma ve kanıtları bulma ile ilgilenen bir bilimdir. Dolayısıyla arkeoloji biliminin öğrenimi kanıt temelli öğrenmeye hizmet etmektedir. Arkeoloji biliminin bilim insanı da arkeologdur. Arkeolog tarihsel alan üzerinde araştırma ve kazılar yapar ve bilinmeyen tarihsel olgulara ulaşır. Arkeologun bu tür bir araştırma faaliyeti yürütmesi onu kısmen dedektif yapar. Arkeolog bir dedektif gibi geçmişi irdeler ve geçmişle ilgili gizemleri çözmeye çalışır (Kızılkay ve Doğan, 2014:86).

Husbands, kanıtlarla ilgili olarak “Tarih yaşanmış geçmiş konu edinir. Geçmiş bir zamanla yaşanmıştır ve onunla ilgili tüm kalıntılar her yerdedir. Bunlar arkeolojik yerler, harabeler, kalıntılar, eski binalar, kitaplar, dokümanlar, arşivler ile hepimizin sahip olduğu kültürel ve entelektüel mirastır” demiştir (Akt. Doğan,2007 : 25). Bu tanımdan ulaşılabilecek olan şey arkeolojidir ve arkeolojik malzemeler tarihsel kanıt olarak da görülebilir (Kızılkay ve Doğan, 2014 : 87).

Arkeoloji biliminin bilim insanları olan arkeologların rastgele bir çalışma sistemleri olmayıp belli bir plan ve çalışma dâhilinde çalışmalarını yürüttükleri bilinmektedir ve nihayetinde arkeologların arkeoloji yapmaları için sekiz adım takip ettikleri öne sürülür (Panchky, 2001: 3).

Bunlar:

- 1.Ne bulmak istiyorsun?
- 2.Araştırmak (Research)
- 3.Para (Money)
- 4.Harita çizim, teftiş, inceleme (Survey)
- 5.Deneme (Testing)
- 6.Kazı (Excavation)

7.Tarihleme ve analiz (Dating and Analysis)

8.Koruma (Preservation)

2.2.1. Sit Alanı ve Sit Türleri

Binlerce yıldır farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan ülkemiz coğrafyası, sit alanları bakımından da zengin bir yapıya sahiptir. Sahip olduğu bu zenginlikler, neredeyse her bölgede yapılan kazılarla gün ışığına çıkartılmaktadır. Lakin, hala toprak altında ve çıkarılmayı bekleyen sayısız buluntu vardır. Bunların korunabilmesi için, korunma altına alınması gerekmektedir. İşte bu noktada sit kavramını ele almamız lazım. Sit kavramı 2863 sayılı kanunda şöyle tanımlanmıştır; "tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlar". Bir bölgenin sit alanı olabilmesi, bazı özelliklere sahip olmasını gerektirir. Bunlar;

1. Arkeolojik alan olması.
2. Evrensel değere sahip olması.
3. Önemli bir gelişmenin tanıklığını yapmış olması v.b. olarak sıralanabilir.

Yine 2863 sayılı kanunda, sit türleri hakkında da bilgi verilmektedir. Bunları şöyle sıralayabiliriz.

1. Doğal Sit: "Jeolojik devirlerle tarih öncesi / tarihi devirlere ait ender olma niteliğini barındıran yer üstünde, yer ve su altında bulunan korunması gerekli alanlar" olarak tanımlanmıştır.
2. Tarihi Sit: Tarihi Sit, milli tarihimiz ve askeri harp tarihi açısından önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve doğal yapısıyla birlikte korunması gerekli alanlardır (Dönertaş, 2014: 11).

3. Kentsel Sit: Kentsel siteler, mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte buldukları alanlardır (Dönertaş, 2014: 12).

4. Arkeolojik Sit: Arkeolojik sit, insanlığın varoluşundan günümüze kadar ulaşan eski uygarlıkların yer altında, yer üstünde ve su altındaki ürünlerini, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini yansıtan her türlü kültür varlığının yer aldığı yerleşmeler ve alanlardır (Dönertaş, 2014: 14).

5. Karmaşık Sit: Farklı sit türlerinin aynı alanda bulunduğu sit alanlarıdır.

2.2.2. Türkiye'de Arkeolojinin Tarihi

Cumhuriyet ile birlikte Atatürk'ün özel önem verdiği alanlardan olan arkeoloji büyük gelişmeler göstermiştir. Bu gelişmeleri daha iyi anlayabilmek için, Türkiye'de arkeoloji tarihi geçmişine kısaca değinmekte fayda var.

Türkiye'de, öncelikle arkeolojinin gelişim sürecini müze ve müzecilikle birlikte ele alıp; Atatürk ve Cumhuriyet'le ilişkilendirmek gerekmektedir (Özgüç, 1975: 109).

Batılılar tarihlerini araştırırken; dikkat, ilgi ve istekleri üstüne çeken bu büyük coğrafyanın asıl sahibinin de Osmanlı İmparatorluğu olduğunu görmüşlerdir. Bu bağlamda Osmanlı topraklarında çalışan Batılı diplomatların asıl amacı, bulunan güzel eserlere sahip çıkmak, bunları kendi ülkelerinde toplamak ve her şeyden önce kendi vatandaşlarının hizmetine sunmak olmuştur. Bu anlayış, 1840 ve sonraki süreçte daha çok yaygınlaşmıştır (Özgüç, 1975 : 110).

1882'de kurulan Sanayii Nefise Mektebi konuyla ilgili çalışmalar yapmıştır. Ancak Sanayii Nefise Mektebi arkeolojinin gelişmesine de önemli bir katkı sağlayamamıştır. 19. yüzyıl da arkeolojiye karşı duyulan ilginin artmasını sağlayan bazı gelişmeler yaşanmıştır. "Bu gelişmelerden sadece biri, Troia'da Schliemann

tarafından yapılan kazılar sonucu zengin ve fevkalade değerli buluntuların ortaya çıkarıldığı, yabancıların buluntuları kaçıırıp kendi ülkelerine götürdükleri ve eserlerin müzelerimize getirilmediği gerçeğinin anlaşılması ve bu haberin vatandaşlarımız arasında konuşmaya başlanması olmuştur" (Özgüç, 1975: 111). Yaşanan bu gelişme sonrasında, kültür mirasa sahip çıkmanın önemi dile getirilmeye başlanmış ve bu konuda adımlar atılması gerekliliği vurgulanmıştır.

1881-82'de Osman Hamdi Bey müze müdürlüğüne getirilmiştir. Bu arkeoloji için yeni bir başlangıç olarak nitelendirilmektedir. Osman Hamdi Bey, yabancılar tarafından yapılan kazı çalışmalarını incelemiş ve arkeoloji alanında varlık göstermemiz gerektiği kanaatine ulaşmıştır. Bu düşünce ile başladığı çalışmaları ile arkeoloji konusunda öncü olmuştur. Türkiye'de, o tarihlerde bilinen başlıca kurumlar; Müze-i Hümayun yani bugünkü İstanbul Arkeoloji Müzesi, Türk İslâm Eserleri Müzesi, farklı şehirlerde birkaç depo olarak bilinmektedir.

Müze-i Hümayun Müzesi müdürü Osman Hamdi Bey, 1886-87 yılları arasında Arslantaş ile Finike kıyılarındaki Sidon'da ilk Türk arkeoloji araştırma ve kazılarını yapmıştır. Buralarda kabartmalar ve özellikle zengin lâhitler ele geçmiştir. Bu buluntuların müzeye uluslararası ün kazandırdığını ifade etmek yanlış olmaz. İlerleyen zamanlarda çıkarılan bir kanunla, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içindeki kazılardan ortaya çıkarılan buluntuların, müzeye getirilmesi sağlanmıştır. Böylece imparatorluğun sınırları içinde yer alan Mezopotamya, Suriye, Filistin, Kıbrıs, Ege adaları ve Balkanlardan getirilen eserlerle, müze, çeşitli buluntulara ev sahipliği müze, çeşitli buluntulara ev sahipliği yapmıştır. Müze-i Hümayun Müzesi tarafından, 20. yüzyılın başında Boğazköy'de (Hattuşas) kazı çalışmaları başlatılmıştır. Kazıda ele geçen eserler ve tabletler de müzeye getirilmiştir. Artık söz konusu müze; arkeolojik eserleri, 74.000 çivi yazılı tabletleri ve zengin kitaplığı ile araştırmacılar için önemli bir kaynak merkezi haline gelmiştir (Çığ, 1996: 623).

Bütün bu çalışmalara rağmen, arkeoloji alanında yeterli manada başarı sağlanamamıştır. Bu dönemde yapılan kazı çalışmalarının çoğu yabancılar tarafından yapıldığı için, kaynaklar yabancı dilde sunulmuştur. Dolayısı ile bunlara ulaşmak ve anlamak konusunda yetersiz kalınmıştır.

Fakat söz edilen bu olumsuzlukların yanında arkeoloji ve müzecilik için çok önemli olan üç girişim, yani bir Güzel Sanatlar Okulu'nun açılması düşüncesi, Batıdaki yayınların Müze'de toplanması kararı ve yabancı uzmanların Müze'de görevlendirilmesi düşüncesinin uygulanmasına 1910'dan sonra da devam edildiği görülmüştür. Söz konusu bu kararlar, müzeciliği ve beraberinde arkeolojiyi bir meslek haline getirmenin en önemli adımları olarak karşımıza çıkmaktadır. Müzeciliğimiz ve arkeolojik çalışmalar için çok önemli diyebileceğimiz diğer bir aşama, 1910 yılında Halil Ethem Bey'in - Osman Hamdi Bey'in kardeşi - Müzeler Müdürlüğü'ne getirilmesidir. Bu şartların, girişim ve çabaların Cumhuriyet'e kadar sürdüğü görülmüştür. Bu geçen zaman zarfında, iki kardeşin - Osman Hamdi Bey ve Halil Ethem Bey - çok büyük katkılarıyla İstanbul müzelerine çok değerli sanat ve arkeoloji eserleri kazandırılmıştır (Özgüç, 1975: 111).

Atatürk'ün arkeolojiye verdiği değer neticesinde, alan hak ettiği değeri görmeye başlamış ve günümüzde ülkenin her bölgesinde çok sayıda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu nedenle, o günün şartlarında birçok okul açılmıştır. Atatürk ile başlayan bu süreci ele alacak olursak, artık müzecilik, arkeoloji ve konuyla ilgili diğer faaliyetlerin planlı olarak yürütülmeye başlandığı bir süreç başlamıştır diyebiliriz.

Hititler Anadolu'da devlet kuran en eski medeniyetlerden biri olduğundan Atatürk'ü en çok düşündüren konulardan olmuştur. Acaba, Akdeniz'in kaybolmuş ve yaşamış olan eski medeniyeti ile Türklerin ilgisinin ne olduğu sorusunu sık sık inceleme yapmaya teşvik etmiştir (İnan, 1939: 244-245). Atatürk'ün: "Bir vatanın sahibi olmanın yolu, o topraklarda yaşanmış tarihi olayları bilmek, doğmuş uygarlıkları tanıma ve sahip olmaktan geçer" sözü bu durumu özetlemektedir.

Atatürk, Anadolu'da yapılan kazıları incelemiş, bu işlerin yabancılar tarafından yapıldığını tespit etmiştir. Bunun üzerine, kazıların kendimize ait uzmanlar tarafından yapılabilmesi için gerekli adımları atmaya başlamıştır.

Bunun için Atatürk yurdun araştırılmasına, ilk kaynaktan başlanması gerektiğini ön görmüştür. Yurdun sahibi olmak, onu tanımakla mümkündür; orada

ömrünü tamamlamış uygarlıkların en eskisinden günümüze kadar süre gelen zincirin halkalarını, birbirine bağlantılı olarak, araştırmak gerekir (Özgüç, 1975:116). Dolayısı ile tarihi göçlerle geçmiş Türk'lerin, yurt edindiği bu toprakları ve kültürel mirasını iyice tanınması ve sahip çıkması gerekmektedir.

Atatürk, tarihe kaynak olacak belgelerin müzeler, kütüphaneler ve arşivlerde toplanması gerektiğini düşünmüştür. Bu amaçla 1920 yılında ilk açılan TBMM programında yer aldırıldığı bir kültür müdürlüğünü Ankara'da kurdurtmuştur. Söz konusu müdürlüğün görevi, her türlü kültür eserlerinin, belgelerinin toplattırılması, müze, kütüphane ve arşivlerde korunmaya alınması, bunların bilimsel yönden incelenip değerlendirilmesi, elde bulunan arkeolojik eserler için yeni müzelerin açtırılması, eski müzelerin ise çağdaşlaştırılması için gerekli çalışmaların yapılması olarak belirlenmiştir (Uçankuş, 2000:897).

Cumhuriyetin ilanından 6 ay gibi kısa bir süre sonra, Topkapı Sarayı'nın müze yapılmasını emretmiş ve İstanbul'a her gelişinde yapılan çalışmaları bizzat yerinde izlemek amacıyla Topkapı Sarayı'na gitmiştir (Çığ, 1972: 21).

Atatürk'ün isteğiyle, İstanbul'da Resim ve Heykel Müzesi, Ankara'da Etnografya Müzesi ve Hitit Müzesi gibi müzeler açılmıştır. Türkiye'de arkeoloji alanında yetiştirilmek üzere, devlet tarafından yurt dışına öğrenciler gönderilmiştir. Bu öğrenciler Arif Müfit Mansel, Ekrem Akurgal, Halet Çambel ve Sedat Alp'tir.

Cumhuriyetin ilanından sonra, birçok çalışma yapılmış olsa da, arkeolojinin geliştirilmesi, kültürel mirasımızı tanıma ve sahip çıkma gibi konuların öğretilmesi adına daha çokça çalışmalar yapılması gerekmektedir.

2.3. Aizanoi Antik Kenti

Aizanoi, Kütahya ilinin Çavdarhisar ilçesi sınırlarında bulunan antik bir kenttir. Aizanoi kenti antik çağda Phrygia Epiktetos adı verilen bölgede yer almaktadır. İlk yerleşimin ne zaman başladığı tam olarak bilinmese de, yapılan kazılar sonucunda M.Ö. III. bin yılına ait buluntulara rastlanmıştır. Halen yaşamın

devam ettiği kentte, avdar Tatarları ve Osmanlı dönemine ait izlerde bulunmaktadır (E.Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014).

Aizanoi kentinin efsanevi kurucusu olarak Zeus'un kız çocuklarından biri olan, Su Perisi Erato ile Arkas'ın oğlu Azan gösterilmektedir. Yapılan kazı çalışmaları sonucunda kentin M.Ö. 3000 yıllarına tarihlenen yerleşim tabakalarına rastlanmıştır. Bununla birlikte öncü Phrygler birçok yere yerleşmiştir. Aizanoi'de Phrygler'in ana yerleşimlerinden biri olmuştur.

Helenistik dönemde bölge, bazen Bergama'ya bazen de Bithynia'ya bağlıyken, M.Ö. 133'te Roma'nın egemenliği altına girmiştir. Aizanoi'nin ilk sikkeleri ile, M.Ö.II. yüzyıldan itibaren karşılaşılmaktadır. Roma İmparatorluğu döneminde, tarım, şarap ve hayvancılık sayesinde zenginleşmiş olan bölgede, kesin kentleşme bulgularına ancak MS. I. yüzyıl sonlarına doğru rastlanılmaktadır. Erken Bizans Dönemi'nde piskoposluk merkezi olan kent, MS.VII. yüzyıldan sonra önemini yitirmiştir.

Tapınak duvarlarında avdarlar'ın günlük hayatlarına ve savaşlarına dair sahneler içeren pek çok kazıma figür bulunur (Özer ve Korkmaz, 2014:12). avdar Tatarları tarafından burası XIII.yüzyılda üs olarak kullanmış ve bu yüzden avdarhisar adını almıştır. Kente bugün var olan kalıntıların çoğu Roma özellikle MS.1-3 yy. ile Bizans dönemlerine aittir.

Aizanoi antik kenti 1824 yılında İngiliz kontu Asaph tarafından tespit edilmiştir (Naumann,1979:10). Kentle ilgili ilk araştırmalar 1924 yılında başlamıştır ve halen devam etmektedir. "İlk arkeolojik kazılar 1926-1928 yılları arasında Krencker ve Schede tarafından başlatılır. 1963 yılına gelindiğinde ise Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğu tarafından Zeus Tapınağı'nda korumaya yönelik çalışmalar yapılmıştır " (Rheidt, 1993: 476).

1970 yılında Naumann başkanlığında kazılar tekrar başlatılır ve bu yıl meydana gelen Gediz depreminden sonra macellum ve birçok antik yapının ortaya çıkmasıyla kentin çeşitli yerlerinde kazılar yapılır. 1982-1990 yılları arasında

Hoffmann başkanlığında yapılan kazılar Tiyatro-Stadion kompleksinde gerçekleştirilmiştir (Hoffmann ve Rheidt, 1991: 323).

Zeus Tapınağı'nda yapılan çalışmalar sonrası, M.S. 13. yüzyılda kente gelen ve tapınağı kale olarak kullanan Çavdar Tatarları'nın çizdiği figürler ortaya çıkarılmıştır. Kuzeydoğu nekropol alanındaki mezar alanında da incelemeler yapılmıştır. Rheidt başkanlığında 2000 yılında devam eden kazı ve restorasyon çalışmaları tiyatrodaki sürdürülmüştür.

2007-2010 yılları arasındaki kazı çalışmaları Hoff'un kazı başkanlığında yürütülmüştür. Hoff, çalışmalarına Zeus Tapınağı çevresinde başlamıştır. Bu alandaki kazılar sonucunda bir çeşme binası ortaya çıkarılmış ve yapı Erken Roma dönemine tarihlenmiştir. Zeus Tapınağı'nın yapısıyla birlikte bu çeşme yapısı kaldırılmıştır. Ayrıca Tiyatro-Stadion Kompleksi'nde çalışmalar yapılmış, nekropoller ve Aizanoi territoryumunda bulunan yazıtlar üzerinde epigrafik çalışmalar yürütülmüştür .

1970 ve 2010 yılları arasında Alman kazı ekibi tarafından gerçekleştirilen kazı çalışmaları 2011 yılından itibaren Pamukkale Üniversitesi'nden Doç. Dr. Elif ÖZER başkanlığında sürdürülmektedir. 2011 yılında kazı çalışmalarının ağırlık noktası Stadion'daki oturma sıralarıdır. 2012 yılında ise kapsamlı kazı çalışmalarına başlanmış, tapınak alanında, Hamam Palestra yapısında, Penkalas nehrinde ve kentin kuzey nekropolünde kazı çalışmaları sürdürülmüştür. Tiyatro'da ise restorasyon için ön çalışmalar yapılmıştır.

Kentteki kazı çalışmaları 1990-2007 yılları arasında Alman Arkeoloji Enstitüsü tarafından K. Rheidt başkanlığında bir ekip tarafından yürütülmüştür. Çalışmalara öncelikle kentin topografik haritasını oluşturmak ve bölgenin tarihi coğrafyasının yanında Aizanoi Antik Kenti'nin tarihsel gelişimini araştırmakla başlanmıştır (Ateş ve Rhedit, 2007:230). Kentte bulunan antik yapıların tamamının yanı sıra yeni dönem evleri belgelenecek kayıt altına alınmıştır. Roma köprüleri ve yapılan sondajlarla kentteki belgelenen yapı kalıntıları, ölçümleri yapılarak topografik plana yerleştirilmeye başlanılmıştır (Ateş ve Rhedit, 2007:230). Ayrıca

1990 yılında kentin güney nekropolünde kaçak kazı sonucu ortaya çıkan mezarlarda 1990-1991 yıllarında Kütahya Müzesi tarafından kurtarma kazıları yapılmıştır. Kurtarma kazıları sonucunda ele geçen en önemli buluntu bir mezar odasının içinde bulunan Amazonlar Lahdi'dir. Lahit M.S. 2. yüzyılın 3. çeyreğine tarihlenmiştir ve yüksek kabartma tekniği ile yapılan lahdin üzerinde Grek-Amazon (*Amazonamakhia*) mücadelesi işlenmiştir (Rhedit, 1993:528).

1992 yılında Roma Köprüsü ile Sütunlu Cadde arasındaki bağlantıyı açıklayabilmek için Macellum çevresinde güneybatı ve kuzeydoğu galeride sondaj çalışmaları yapılmıştır. Burada yapılan çalışmalarda Artemis Tapınağı'na (M.S. 1. yüzyılın 1. yarısına) ait mimari parçalar tespit edilmiştir (Rhedit, 1993:526).

Aynı yıl Zeus Tapınağı'nda 1968 yılında sütunlara uygulanan beton onarımlarının tekrar güçlendirme ve yenileme çalışmaları yapılmıştır. Bu onarım çalışmalarında tapınağın kuzey köşesinde yer alan sütunlar hariç yenileme ve onarım işlemleri bitirilmiştir (Rhedit, 1993:528). 1994 yılı kazı sezonunda Sütunlu Cadde'nin restorasyon çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Ayrıca kentin kuzeydoğusunda yer alan Roma Dönemi yapısı olan Mozaikli Hamam'da taban mozağının çöküntüye uğraması sonucu onarım çalışmaları yapılmış, mozaik döşemesi tekrar yerleştirilmiştir (Rhedit, 1993:302). Tiyatronun skene binasında yapılan mimari çalışmaların yanı sıra Aizanoi ve territoryomunda epigrafi çalışmaları da yürütülmüştür.

Kentte bulunan yapılar bazı özellikleri ile önem arz etmektedir. M.S. I. yy. sonlarına tarihlenen Zeus Tapınağı, büyük kısmı ayakta kalabilmiş nadir örneklerdendir. Tiyatro ve stadyumun birlikte bulunduğu tek örnek yapı ve dünyanın ilk borsası sayılabilecek yuvarlak yapı, yani macellum, kentin önemli yapılarından bazılarıdır. Yine içinde bulunan iki hamam kompleksi, köprüler, odeion vb. yapılarda şehrin önemli unsurlarıdır.

Şehre ait nekropollerde de önemli buluntulara rastlanmıştır. Kazıların devam ettiği şehirde daha nice önemli buluntuya ulaşılabileceğine kesin gözüyle bakılabilir.

Özellikle kapı tipi mezar stellerine çokça rastlanan şehirde lahit ve diğer mezar tiplerine de çokça örnek vardır.

11. ve 12. yy. da bölgeye Türk akınlarının başladığı bilinmektedir. Çavdar Tatarları'nın bölgede bulunmasından dolayı Çavdarhisar olarak adlandırılan ilçede Çavdar Tatarları'na ait izlere de çokça rastlanmaktadır. Özellikle tapınakta bulunan duvarlara kazınmış tasvirler önem arz etmektedir.

Elde edilen bulgulara göre, Aizanoi'de yaşam aralıksız devam etmiştir. 1970 Gediz depremi sonrasında antik kent üzerinde yerleşime izin verilmemiştir. Yerleşim kentin doğusuna doğru olmuş fakat antik kent üzerinde kalan yerleşime müdahale edilmemiştir.

Şehirde bugün göze çarpan yapılar ve alanlar Zeus Tapınağı, Agora, Sütunlu Avlu, Stadion, Tiyatro, iki Roma Hamamı, Pazar Yeri ve Macellum, ikisi sağlam olmak üzere beş Roma Köprüsü, Sütunlu Cadde, Güney ve Güneybatı Nekropoller, Meter Steunene kutsal alanıdır.

2.3.1. Zeus Tapınağı

M.S. II. yüzyıla tarihlenen Zeus Tapınağı 53x35 m. boyutlarındadır. Etrafı sütunlarla çevrilidir. Uzun olan kenarında onbeş (15), kısa kenarında sekiz (8) sütun vardır. Tapınak Zeus ve tanrıça Kybele'ye adanmıştır. Akroteri, tapınağın tarihlenmesine yardımcı olan cella ve pronaos duvarlarındaki yazıtlar son derece ilgi çekicidir. Aizanoi Zeus Tapınağı, iki katlı pseudodipteros planlı bir tapınaktır. İlk şeklini koruyarak günümüze ulaşan nadir örneklerden biridir ve bu özelliği ile de öne çıkmaktadır. Aizanoi Zeus Tapınağı, tonozlu olan alt yapısı sebebiyle, bir çifte tapınaktır. Roma imparatoru Hadrianus (MS. 117-138) döneminde yapılmıştır. Tapınak avlusunun hemen alt tabakasında, Erken Bronz Çağı'na tarihlendirilen seramik parçaları bulunmuştur. Bu da bölgede o dönemden itibaren yerleşim olduğunu işaret etmektedir (E.Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014).

Daha önce burada yapılmış olan daha erken tarihi tapınak alanına, yeni tapınak, yukarıda da belirtildiği gibi MS. 2.yüzyılda inşa edilmiştir. Daha sonra

kaldırılan tabakadan elde edilen curuf malzeme, yeni tapınak için dolgu malzemesi olarak kullanılmıştır. Zeus Tapınağı'nın inşası için, tapınağa ait araziler kiraya verilmiş ama kiracılar para ödememek için direnç göstermişlerdir. İmparator Hadrianus'un emriyle paralar ödenince, tapınağın inşaatına başlanmıştır. İmparatorun konuyla ilgili yazışmaları o kadar önemli olmalı ki, tapınağın ön galerisinin kuzey tarafına, özel olarak hazırlanmış bölüme bu konuyla ilgili bir yazıt konulmuştur. Yine aynı duvarda dış bölümde ki yazıtta da, M. Apuleius Eurycles'ten bahsedilmektedir. M. Apuleius Eurycles, İmparator Hadrianus tarafından kurulan ve Panhellenion denilen Helen Birliği'nde Aizanoi'yi temsil etmek için MS 153-157 yıllarında Atina'da bulunmuş ve onuruna heykel dikilen önemli memurlardan biridir (E.Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014).

Yöre için en önemli yapılardan birisi olan tapınakta, halen restorasyon çalışmaları devam etmekte olup, alt katı yeniden düzenlenerek bir fuaye alanı olarak da kullanılmaktadır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda bu mekan özellikle önem arz etmekte olup, en iyi durumda bulunan tapınaklardan biri olması durumunun gelecekte de değişmemesi için ilk sırada ele alınmıştır.

Fotoğraf:1

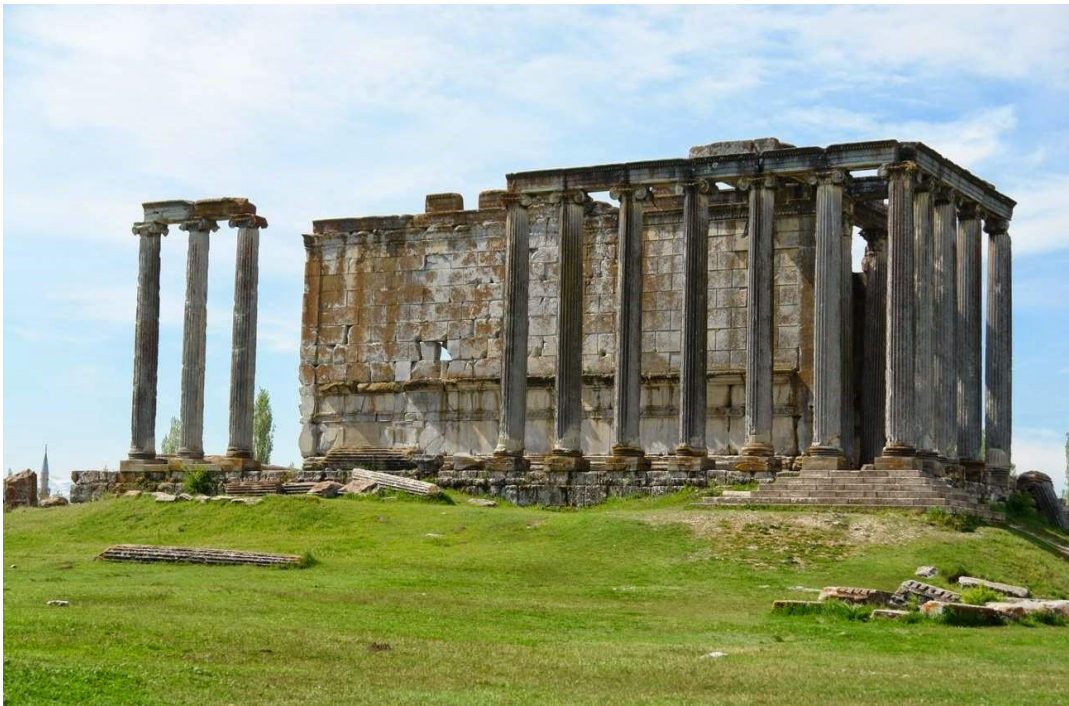
Fotoğraf: Barış BOZOK

Fotoğraf:2

Fotoğraf: Barış BOZOK

Fotoğraf:3

Fotoğraf: Barış BOZOK

Fotoğraf:4

Fotoğraf: Barış BOZOK

2.3.2. Odeion

Sütunlu cadde ve Zeus Tapınağı arasında tapınak bahçesi sınırında inşa edilen odeion yer almaktadır. Daha önce bouleterion olarak yapıldığı düşünülen yapıya sahne eklenerek odeion olarak kullanılmaya başlanmıştır. Çoğu parçası etraftaki mekanlarda devşirme malzeme olarak kullanılmış olup, kalan kısmının kazı ve restorasyon çalışmaları devam etmektedir.

Fotoğraf: 5

Fotoğraf: Barış BOZOK

Fotoğraf: 6

Fotoğraf: Barış BOZOK

2.3.3. Stadion ve Tiyatro

20.000 kişilik kapasiteye sahip olan bu tiyatro ve ona bitişik olan 13.500 kapasiteli Stadion'dan oluşmaktadır. Aizanoi'daki Stadion -Tiyatro kompleksinin benzer bir örneği yoktur. M.S. 1. yüzyılda başlayan inşaa çalışmaları M.S. III. yüzyıla kadar aralıklarla devam etmiştir. İlk dönemlerde tek kat olduğu bilinen yapı daha sonra yapılan yenilemelerle üç kat haline getirilmiştir.

Stadion'un oturma alanları, hafif çokgen biçimli olarak tasarlandığından, yapı orta kısma doğru genişlemektedir. Yapıldığı dönemde Stadion ile tiyatroyu ayıran duvarın Stadion cephesi, mermerlerle kaplıdır. Tiyatronun sahne bölümü ise farklı mermer süslemeler ile kaplanmıştır. Stadion yapısında oturma grupları hafif çokgen olarak tasarlandığı için, ortada genişlemektedir. Bu yapının tiyatro yönüne bakan cephesindeki duvar mermer kaplamadır. Bu duvar aynı zamanda tiyatronun da arka duvar kaplamasıdır. Yaşanan bir çok depremin ardından, oturma bölümüne ait basamaklar yapının orta kısmına yıkılmış durumdadır.

Sahne binasında bulunan süslemeler üzerine yapılan araştırmalar, binanın, önceleri tek katlı olduğunu, sonraki zamnlarda ise Stadion genişletilirken, ikinci bir kat eklendiğini göstermektedir. Yarışmalarda madalya kazananları onurlandırmak için, madalya simgeli rölyefler, Stadion girişindedir. Günümüze zarar görmemiş bir şekilde ulaşmıştır (E.Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014).

Günümüzde halen kazı ve restorasyon çalışmaları devam etmekte olan yapı, kent için büyük önem taşımaktadır. Restorasyon çalışmalarının daha uzun yıllar devam edeceği görülmekte olan yapının, turizme açık ve daha uygun hale getirilmesi ile ilgili öncelikle yapılacak kısımlarına yönelik çalışmalara başlanmıştır.

Fotoğraf: 7

Fotoğraf: Barış BOZOK

Fotoğraf: 8

Fotoğraf: Barış BOZOK

2.3.4. Macellum

1970 yılında, Gediz depremi sonucunda, sonradan üzerine yapılan köy camisi yıkılınca, bazı yapı kalıntıları ortaya çıkmıştır. Bunlar incelendiğinde, burada yuvarlak bir yapı bulunmuştur. Macellum diye adlandırılan ve bu bölgenin ortasında bulunan dairesel planlı yapı, M.S. III. yüzyıla tarihlendirilmekte olup, tavan fiyatların tespit edildiği ve günümüzde "Borsa Binası" olarak isimlendirilen yapıdır.

Macellum adıyla bilinen çarşı binaları başta taze ve işlem görmüş balık olmak üzere et, et ürünleri, av hayvanları, unlu mamuller, zeytinyağı, garum sosu ile nadir bulunan sebze ve meyveler gibi pahalı ve lüks ürünlerin satıldığı, haftanın her günü açık olan organize bir market kompleksidir (Atik, 2003:45). Anadolu'da hem epigrafik hem de arkeolojik verilere göre 22 adet Macellumun varlığı tespit edilmiştir (Atik, 2003:45). Bunlardan epigrafik belgeler ayrıca arkeolojik kalıntılarıyla da yeri belli olan beş Macellum vardır (Aizanoi, Ephesos, Perge, Side ve Sagalassos) olduğu düşünülen, İmparator Diokletianus devrinde tespit edilen yeni fiyat listesinin yazılı olduğu yuvarlak bir yapı pazar yeri'nin ortasında bulunmaktadır.

Aizanoi' de bulunan Macellum MS.II.yüzyıla tarihlendirilmektedir. 1971'de kazılan ve kısmen onarılmış duvarlarına, İmparator Diocletian'ın MS. 301 yılına tarihlendirilen yazıtta, enflasyonla mücadele için belirlediği ücretlerin bir replikası konmuştur. Bu yazıtta, pazarda o günün şartlarında satılan tüm malların satış ücretleri yer almaktadır. Bu yazıtta göre bir köle için iki eşek ücreti, bir at için, üç köle ücreti ödemek gerekmektedir. Aynı zamanda buradaki malların satılabileceği en yüksek fiyatları belirtilmiş ve bu fiyatlar üst sınır olarak kabul edilmiştir. Bu tedbir enflasyonla mücadele için alınmıştır. İlerleyen dönemde stok yapan tüccarlar ve bazı sorunlar yüzünden serbest dalgalanmaya geçilmiştir (E.Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014).

Macellum'un kuzeydoğusunda bulunan köy evinin arka tarafı, 1992 ile 1995 yılları arasında kazılmıştır. Bu bölgede, etrafı sütunlu galerilerle çevrili, M.S. 400 yıllarında yapıldığı düşünülen bir cadde bulunmuştur. Malların satışa sunulduğu

dükkânların girişi de bu caddeneye açılmaktadır. Bu caddenin kenarlarında bulunan sütunların bir kısmı restore edilerek ayağa kaldırılmıştır.

Şimdilerde borsa binası olarak adlandırılan yapının dünyanın ilk borsası olduğu düşünülmektedir (E.Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014). Bu öneminden hareketle araştırma için seçilen öncelikli mekanlar arasına alınmıştır.

Fotoğraf: 9

Fotoğraf: Barış BOZOK

Fotoğraf: 10

Fotoğraf: Barış BOZOK

2.3.5. Sütunlu Cadde

1992 -1995 yılları arasında ortaya çıkarılan bu caddenin uzunluğu yaklaşık olarak 450 metre'dir. Zeus tapınağından Meter Steunene giden yolun bir parçasıdır. Her iki tarafa sütunlarla inşa edilmiş bu yol törenler için kullanılmıştır. Cadde kenarlarında bulunan ve restore edilip ayağa kaldırılan sütunlar, erken antik döneme ait yapılardan devşirilmiştir. Cadde restore edilmekle birlikte daha detaylı bir restorasyona ihtiyacı olduğu düşünülmektedir.

Sütunlu caddeye bakan dükkanlar aynı zamanda borsa binasını da görmektedir. Bu caddenin yapılması için eski tapınak yıkılmıştır. Yıkılan bu tapınak, önceki dönemlerden kalma bir Artemis Tapınağıdır.

Sütunlu cadde İmparator Claudius döneminde yapılmıştır. Zengin süslemelere sahip kuzeydoğu galerilerinin ion başlıkları, yukarıda söz edilen yıkılmış tapınağa aittir. Günümüzde çok az bir kısmı görülebilmektedir. Yolun çoğu kısmı zarar görmüş yada halen kazı çalışmaları yapılamamış durumdadır. Mevcut yerleşimin çoğunun altından geçen bu yolun ele alınmasının nedeni de, halen ulaşılamamış ve korunması gereken bir durumda bulunmasıdır.

Fotoğraf: 11

Fotoğraf: Barış BOZOK

Fotoğraf: 12

Fotoğraf: Barış BOZOK

2.3.6. Hamam ve Palaestra

Şehirde iki adet hamam bulunmaktadır. Bir tanesi, yanında Palaestra (spor salonu) bulunan büyük hamam, bir diğeri ise mozaikli hamam diye adlandırılan küçük hamam kompleksidir. Çok daha iyi bir durumda bulunan küçük hamam ile ilgili çalışmaların çoğu bitmiş ve koruma altına alınmış durumdadır. Halen kazı çalışmalarının devam ettiği ve nispeten daha fazla yıkıma uğramış büyük hamam ise şehrin en önemli yapılarından birisidir.

Tiyatro ile Zeus Tapınağı arasında bulunan hamam kompleksi zengin süslemelere sahiptir. Yapının, su kanalları ve ısıtma kanalları, önde sütunlu bir avlusu bulunan alandadır ve günümüzde de görülebilmektedir. Bu yapının önünde spor aktivitelerinin gerçekleştirildiği Palaestra yer almaktadır. Kare biçimli bir avluya sahiptir.

Hamamlardan küçük olanın içinde “Satyr ve Maenad” betimli, nitelikli bir mozaik taban bulunur. Günümüzde küçük hamam olarak isimlendirilen bu yapının

üzeri çatı ile kapatılmış ve bu mozaik koruma altına alınmıştır. Gelen ziyaretçilerin büyük ilgisini çekmektedir (E.Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014).

Fotoğraf:13

Fotoğraf: Barış BOZOK

2.3.7. Meter Steunene

Tanrıça Meter Steunene için yapılan kült yeri, şehrin bilinen en eski kutsal alanıdır. Bu alanda yapılan kazılar sonucu elde edilen, pişmiş topraktan yapılmış kült figürinler, buranın MÖ.I.yüzyıl ile MS.II.yüzyıl arasında yapıldığını göstermektedir. Elimizdeki bilgilere göre, Meter Steunene kutsal alanının çok erken dönemlerden itibaren kullanıldığı söylenebilir (E.Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014).

Kentin en eski yapısı olması sebebi ile araştırmaya dahil edilen mekanlar içinde yer almaktadır.

Fotoğraf:14

Fotoğraf: Barış BOZOK

Fotoğraf:15

Fotoğraf: Barış BOZOK

2.3.8. Nekropoller

Şehrin mezarlık alanları henüz sistemli olarak kazılmış değildir. Ancak Güneybatı Nekropolü'nde Kütahya Müzesi'nin gerçekleştirdiği bir kurtarma kazısında şehrin önemli şahıslarına ait mezar yapıları, lahitler ele geçmiştir (Türktüzen,1992:81). Buradaki kazı esnasında mezar odası içinde tespit edilen ve 212.5x 93 cm ebatlarında olan mermer lahitte amazonomachi sahnesi betimlenmiştir. Lahit Cladius Severinus ve eşi Berenice'ye aittir. Mezar odasından çıkarılan eserler Kütahya Müzesi ve Alman kazı ekibinin işbirliği ile yayınlanmıştır. Bölgenin tipik mezarlarına ait, Phrygia mezar taşlarını ise Çavdarhisar'ın hemen her yerinde görmek mümkündür (E.Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014).

Aizanoi Antik Kenti'nde kuzey, batı ve güneybatı nekropol alanları bulunmaktadır. Buralarda bulunan buluntular içinde lahitler ve kapı biçimli mezar stelleri özel örneklerdir. Farklı şekillerde ölü gömme adetlerine rastlanmıştır. Bulunan birçok buluntu Kütahya Arkeoloji Müzesi'nde sergilenmektedir. Dönem yaşantısı hakkında önemli bilgiler vermesi ve halen büyük bir kısmının özel araziler içinde bulunması sebebi ile araştırmaya dahil edilen mekanlar içerisindedir.

Aizanoi'nin özellikle Roma döneminde ne kadar büyük olduğu, onu çevreleyen nekropolün büyüklüğünden de ortaya çıkmaktadır. Nekropolde, çok farklı tipte mezar bulunmaktadır. Kapı biçimli mezar taşları, en çok karşımıza çıkan mezar gruplarıdır. Phrygia bölgesi mezar stellerinde en sık karşılaştığımız ve Hades'e açılan kapıyı simgeleyen kapı motifli mezar stelleri burada çok sayıda bulunmaktadır. Genellikle MS. II.yüzyıla ait olan bu mezar stellerinde bulunan yazıtlarda, mezarın kime ait olduğu, ya da kimin tarafından vakfedildiği bilgileri bulunmaktadır. Bu mezarlarda bunun dışında mezar sahibinin kimliği ile ilgili daha net bilgiler veren motifler de bulunmaktadır. Örnek olarak, kadın mezar taşlarında yün, sepet ve ayna işlemleri bulunurken, erkeklerin mezarında kartal, aslan ve boğa motifleri işlenmiştir (E.Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014).

1990 ve 1991 yıllarında yapılan kazılarda, Meter Steunene kutsal alanına giden yolda, ortaya çıkarılan iki mezar yapısı bulunmaktadır. Haça benzer bir planı

olan, batı yönündeki mezarın içinde, büyük ihtimal lahit koymak için yapılmış nişler bulunmuştur. Bugün, Kütahya Müzesi'nde sergilenen ve amazonamachi tasviri bulunan lahit buradan çıkarılmıştır. Doğu yönündeki dört kemerli yapı da ise, ortaçağa tarihlendirilen küçük bir Bizans şapeline dönüştürüldüğü görülmektedir. Burada ise Eros tasviri bulunan mermer lahdin alt kısmı bulunmuştur. Bu parça Kütahya Müzesinin bahçesinde sergilenmektedir. Lahitler, mezar yapıları MS.155-165 yıllarına tarihlendirilmiştir (E.Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014).

Fotoğraf: 16

Fotoğraf: Barış BOZOK

Fotoğraf: 17

Fotoğraf: Barış BOZOK

2.3.9. Agora

Agora, Zeus Tapınağı'nın önünde bulunan sütunlu avlu ve içindeki Heroon'dan oluşmaktadır. Heroon mermer kaplı bir podyum üzerinde bulunmaktadır. Şehrin ileri gelenlerinden biri için yapılmış bir anıt mezar olduğu düşünülmektedir. Dor düzenli bir agoranın bulunduğu yapı, Agora'nın güneyinde ona yapışık olarak yapılmıştır.

2.3.10. Roma Köprüleri

Eski adı Penkalas olan ve şimdi Kocaçay denilen çayın üzerinde yer almaktadırlar. Antik çağda, iki yakayı birleştiren beş köprü mevcuttur. Dört tanesi kemerli taş köprülerden oluşan bu sistemin beşinci köprüsü yayalar için yapılmış ahşap bir köprüdür. Bunlardan birisi yayalar için yapılmış olan ahşap bir köprü, diğer dördü ise kemerli taş köprülerdir. Bunlardan sadece iki tanesi günümüze ulaşabilmiştir. Yapılan çalışmalarda sunucunda, taş köprülerden birisinin MS.157 yılında yapıldığı bilinmektedir. Bu bilgiye taş köprülerden birinin korkuluk kaidesi üzerindeki yazıtta verilen tarih ile ulaşılabilmiştir (E.Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014).

Başka bir köprünün üzerinde bulunan yazıtta ise, Aizanoi şehrinin zenginlerinden birinin, Roma'dan dönerken, geçirdiği deniz kazası sonrasında yaptığı bir adak olduğundan söz edilmekte, dolayısıyla köprünün MS.159'da yaptırıldığı öğrenilmektedir. Köprüde deniz canlıları ve gemi kabartmaları bulunmaktadır (E.Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014).

Fotoğraf: 18

Fotoğraf: Barış BOZOK

2.3.11. Mezar Steli

Genellikle MS 2. yy'a tarihlenen kapı biçimli mezar taşları kentte en çok bulunan eserlerdendir. Kapı şeklinde olması diğer dünyaya geçişi temsil etmektedir. Kadın ve erkek mezar taşlarında farklı betimlemeler bulunmaktadır.

Fotoğraf: 19

Fotoğraf: Barış BOZOK

Fotoğraf: 20

Fotoğraf: Barış BOZOK

2.3.12. Altar

Altar adanan adakların ve kurbanların kesildiği sunak taşlarıdır. Aizanoi Antik Kenti'nde de çok miktarda altar bulunmuştur. Bu sunak taşları kentte yaşayanların en çok karşılaştığı kültürel varlıklardan birisidir.

Fotoğraf: 21

Fotoğraf: Barış BOZOK

2.3.13. Çavdar Resimleri

Özellikle Zeus Tapınağı duvarlarına kazınmış tasvirler 11. ve 12. yy'larda Türk akınları ile bölgeye gelen Çavdar Tatarları tarafından yapılmıştır. İlçe adını da Türk akınları zamanında inşa edildiği düşünülen tapınak etrafındaki hisar yapısı ve Çavdar Tatarlarından almaktadır (E. Özer ile kişisel iletişim, 9 Ağustos 2014).

Fotoğraf: 22

Fotoğraf: Ümit ŞIRACI

2.4. Kültürel Miras ve Müze Eğitimi

“Müze” kelimesi eski Yunanca’dan alınmış bir kelime olup bilimler tapınağı anlamına gelmektedir. Bu anlamda ilk müze, Hellenistik devir kültür merkezlerinden İskenderiye’de, M.Ö. 300 yılında I.Ptolemaios zamanında meydana getirilmiştir. Bu devirde sanata, bilime önem veren okullar bir araya gelerek müzeler oluşturuyordu. Dolayısıyla bu yerlerde bugün olduğu gibi eski çağlara ait sanat eserleri bulunmazdı. Bu gün bildiğimiz müzelerse insanların fikren gelişmeleri sanat eserlerine karşı

ilgilerin uyanması sonunda meydana gelmiştir. Bilhassa orta çağın skolastik zihniyetlerinden kurtulan insanlar, daha hızlı ulaşım imkanı veren taşıtlar sayesinde daha sık seyahat ederek eski dünyanın kültür varlıklarıyla yakından temas etme imkanı bulmuşlardır (Erdoğan, 2003:2).

İlk medeni müze 1683 yılında İngiltere’de Oxford Üniversitesi’nde kurulmuştur. Elias Asyhmoel’nin koleksiyonlarından faydalanarak kurulan bu müzeye "Ashmoel Müzesi" adı verilmiştir. Bir üniversite bünyesinde kurulan müzeler XVII.yüzyılda bütün vatandaşların faydalanabileceği birer müessese haline getirilmiştir (Erdoğan, 2003:2).

Ören’e (1998) göre; müzeciliğin çeşitli tanımları yapılmasına karşın son yıllarda müzeler birer eğitim kurumu olarak ön plana çıkmaktadır. Amerika Sanat Müzeleri Birliği’ne göre müzeler “Eğitsel ya da estetik amaçla, profesyonel uzman kadro ile nesnelere toplayan, yorumlayan ve topluma düzenli bir programla sergileyen kurumlar” olarak tanımlanmaktadır (Akt. Güleç ve Alkış, 2003:65). Atagök’e (1990) göre, Müze; “Toplumun bilimsel ve kültürel geçmişini yansıtan ve geleceğini biçimleyecek öğeleri araştıran, toplayan, koruyan, sergileyen, belgeleyen, yaşatan ve yönlendiren yaygın bir eğitim kurumudur”(Akt. Erdoğan, T. 2003:2). Abacı’ya (1996) göre, “Bir toplumun geçmiş değerlere saygısı, sanat ve kültür birikimlerini korumasıyla ölçülebilir. Geçmişini koruyamayan toplum gelecekte de varlığını sürdüremez. Dolayısıyla müzeler, toplumda tarih bilinci oluşturan önemli kurumlardır ve bu yüzden, toplumla arasındaki bağı canlı tutmak çağdaş müzecilik anlayışının bir parçasıdır” (Akt. Şar ve Sağkol, 2013:84).

Günümüzde müzeler, doğal olarak gelişen ve değişen toplum ile “yeni eğitim” anlayışı karşısında, geçmiş ile bağları sağlamlaştırmanın ya da sanatı sevdirmenin ötesinde bir role sahiptir. Artık, topluma uzaktan bakan klasik müzeciliğin durağan mekan anlayışından, yeni sunum ve anlatım yöntemlerinin kullanıldığı ve kültür ünitesi olarak kurgulanan, yaşayan çağdaş müzecilik anlayışına doğru bir geçişle, müzeciliğin çehresi değişmiştir. (Şar ve Sağkol, 2013.84)

Artut'a (2001) göre; Tarih, kültür ve doğa varlıkları ile ilgili taşınır, taşınmaz bütün bilimsel, sanatsal belge, eşya, anıt ve kalıntıların korunduğu, saklandığı sergilendiği yerlere müze denilmektedir (Akt. Güleç ve Alkış, 2003:65)

Schommer'a (1963) göre; müzenin binanın ötesinde bir “kurum” olma özelliğine dikkat çekmektedir. Schommer’ın tanımına göre, “müze, halkın zevki ve eğitimi için türlü nesne koleksiyonlarını, tarih, bilim ve teknik bakımından ve türlü araçlarla korumak, incelemek, değerlendirmek ve asıl bunları sergilemek amacıyla kurulmuş, devamlı bir kurumdur” (Akt. Önder ve diğerleri, 2009:104). Allan'a göre, ‘Müze’, en basit tanımıyla; eşya koleksiyonlarını, inceleme, araştırma ve keyif alma amacıyla sergilemek üzere tasarlanmış ve düzenlenmiş bir binadır (Akt. Şar ve Sağkol, 2013:84).

Okulların yanı sıra okul dışı öğrenme ortamlarının planlı ve programlı eğitim-öğretime anlamlı düzeyde katkı sağladığı söylenebilir. Okul dışı öğrenme mekanlarının başında gelen kurumlardan biri müzelerdir. Çünkü müzeler, bireye okulda sunulamayacak kadar değerli ve eşsiz eserler, cihazlar, belgeler, araç-gereçler ile yaşanmışlıklar sunar. Ayrıca müzeler, bireyin eser ve ürünler hakkında bir kitapta elde edemeyeceği gerçek boyutlarını sunar ve onların hissedilerek algılanmasına yardımcı olur (Mercin, 2017: 211).

Arkeoloji, disiplinler arası öğrenim için benzersiz bir fırsatı sunabilir. Sentelle (1986: 11) de, arkeolojik kalıntıları incelemenin öğrencilerin eleştirel düşünme becerisini geliştirdiğini ve onlara tarihsel yorum sürecini gösterdiğini belirtmektedir (Geiger, 2004:167). Diğer yandan çocuğun arkeolojik kalıntı gibi somut kanıtlar üzerinde ve gerçek bir araştırma ortamında çalışması, her şeyden önce onun tarihin gerçek olduğu duygusunu yaşamasına daha fazla imkân verebilir. Geçmişten gelen nesnelere görmek ve dokunmak, o dönemde yaşıyor olmanın, orada bulunmanın nasıl bir duygu olduğunu hissettirebilir (Kyving ve Marty, 2000: 91). Toplumsal gelişmeleri ve değişimleri müze izleyicisinin anlayabileceği çeşitli yollarla aktarmak günümüz müzelerini çok yönlü ve çağdaş eğitim ve araştırma merkezleri haline getirmiştir (İlhan, 2017:453). Öğrenmeyi motive eden, dikkat çeken, algılamayı kolaylaştıran, öğrenmenin bir kişiye bağlı olmaksızın bireysel olarak da elde

edilebilmesini kolaylaştıran; bilgiyi dolaysız olarak aktaran, oyunlaştıran, tanıtan ve eğlenerek öğrenmeyi sağlayan unsurlar bunların başında gelir. Bu unsurları yerine getirebilmenin en önemli araç ve ürünleri arasında ise görsel iletişim tasarımı ürünlerinin yer aldığı ifade edilebilir (Mercin, 2017:211). Buradan hareketle, bu ortamı sağlayan en önemli mekanlardan birisi olan müzeler, kültürel miras eğitimi konusunda önem arz etmektedir. Bireylerin kültürel kimliklerinin farkında, onlardan yeni değerler oluşturan, kültürel varlıklarını tanıyıp sahip çıkan kişiler olarak yetişmeleri, ancak bu mekanları istedik Şekilde kullanarak mümkün olacaktır.

20. yüzyılın son çeyreğinden beri müzeler eserleri sadece sergilemekle kalmamakta, bunları halkın beğenisini kazanacak Şekilde sunma yollarını arayarak, koruma, belgeleme, depolama gibi temel müzecilik işlevlerinin yanında eğitim işlevini de yürütme çabasındadır. Çağdaş müzecilik yaklaşımıyla sergi tasarımı ve tanıtım gibi işlevler artık eğitim işlevine hizmet edecek biçimde ve müzelerde kurulan eğitim birimlerinin hedefleriyle örtüőecek içerikte planlanmaktadır. Eğitimde gerek alanla ilgili uzmanlara yönelik, gerekse halka yönelik (farklı yaş ve ilgi gruplarından ziyaretçiler) çağdaş planlama, uygulama ve eğitim yoluna gidilmektedir (Karadeniz vd. 2017:39).

Woodhouse ve Wilson tarafından gerçekteştirilen rol oynama (drama) etkinliğine dayalı demir çağına ilişkin bir kutlama, çocuklarda tarih öncesine ilişkin çeşitli çıkarımlarda bulunma imkânı sunmuştur. Bu çalışmada çocuklara önce demir çağına ait bir kutlamanın özellikleri anlatılmış ve o dönemde bu kutlamada giyilen kıyafetler giydirilmiştir. Etkinliğe başlamadan önce çocuklara bu uyarlamanın kesin olmadığı vurgulanmış ve mevcut bilgilere alternatif yorumlar önermeleri için cesaretlendirilmişlerdir. Yani öğrencilere bir demir çağı adamı olmadıkları, ancak dönemi ve olayı olabildiğince gerçekteşi bir biçimde canlandırmaya çalıştıkları söylenmiştir. Öğrencilerin bu etkinlik aracılığıyla imgesel bir durum yaratmak için kendi deneyimlerini ortaya çıkarmaları teşvik edilmiştir. Bu etkinlikle öğrencilerin demir çağına ait periyodun tarihsel anlayışına daha da yakınladıştıkları düşünölmüştür. Yine bu etkinlikle öğrenciler, bütün zamanlarda kendileri olarak kalmışlar, geçmişe Őimdinin gözü ile bakmışlardır. Böylece etkinlikte mevzu edilen kutlama gününde

çocuklar, geçmişi doğrudan yaşamışlardır (Blyth, 1989: 36). Buna benzer uygulamaların müzelerimizde artarak devam etmesi sevindirici bir durumdur. Lakin, hala üzerinde çalışılacak ve araştırılacak birçok yönünün de bulunduğu göz ardı edilmemelidir.

Nesnenin tarihine ilişkin olarak; ne zaman, nerede, kim için yapılmış olabileceği, bu nesneye sahip olanların nesneyi hangi amaçla kullandıkları ele alınabilir. Malzemesinin anlaşılması, nesnenin ne kullanılarak yapıldığının, yapımının, kullanılan imalat tekniklerinin neler olduğunun, nesnenin işlevini yerine getirebilmesi için parçaların nasıl birleştirildiğinin sorgulanmasını kapsayabilir. Tasarım açısından, nesnenin yapı, biçim, üslup, süsleme ve ikonografisi, işlevi bakımından ise nesnenin içinde yer aldığı kültürde faydalılık açısından kullanımı ele alınabilir (Kyving ve Marty, 2000: 93). Böylece öğrenciler edindikleri bu bilgilerle tarihi ve kültürel mirasın tanınması ve korunması konusuna yönelik kazanımlar elde edeceklerdir.

Tarihi ve kültürel mirasın korunması konusu en başından beri disiplinler arası bir bilim olmuştur. Ancak günümüzde hala koruma konusunu rahatlatıcak öncü bir teknik ihtiyacı mevcuttur. Geçtiğimiz kırk yıl içinde, sayısal tasarım koruma amacıyla geliştirilmeye başlanmış ve bu konuda geliştirilen teknikler uzmanlara, bilhassa arkeolojide, aldıkları kararların hemen her adımında yardımcı olmaya başlamıştır. İster obje olsun isterse de anıt, alan veya peyzaj; alandan toplanan dijital veriler, uzmanlara ve öğrencilere hiçbir ekonomik kısıtlama olmaksızın deneyim kazanabilecekleri esnek bir ortam sağlamaktadır (Joderııerajaıe, M, 2004, s.vii).

Dünyada kültürel varlıkların korunması amacı ile, yeni ve akılcı yaklaşımlar geliştirilmektedir. Ülkemizde ise durum hala rayına oturmamış haldedir. Evrensel ilkelere uygunluğu hala sorgulanmaktadır. Ulusal birlikteliğın de sağlandığı söylenemez.

Arkeoloji ile ilgili olarak, tepkiye dayalı, yasakçı bir bürokratik sistemimiz vardır. Özendirici, geliştirici olmaktan çok, sınırlamaya, çok sıkı bir denetim getirmeye yönelmiştir. Daha doğrusu ancak bürokratik olarak denetleyebileceği

kadar çalışılması, sistemimizin özünü oluşturur. Dünyada artık “arkeopark” kavramının neredeyse popülerliğini kaybetmeye başladığı bir çağda, arkeolojik alanları sadece “bilimsel amaçlar dışında aynen korunacak alanlar” olarak görmenin nasıl savunulabileceği açıklama bekleyen bir konu olarak sektörün karşısında durmaktadır (Özdoğan, 2006: 59). Bu konunun bir an önce halledilmesi ulusal çıkarlarımız açısından çok önemlidir. Yeni bakış açılarının geliştirilmesi, yeni eğitim öğretim alanları oluşturulması gerekmektedir.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında, “varlık” ya da “alan” olarak tescile değer görülen “kültür varlıkları” ve “sit”lerle ilgili bütün uygulama, iş ve işlemler, öncelikli olarak, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ilke kararları ile, özelde Koruma Bölge Kurullarının kararları doğrultusunda gerçekleştirilebilmektedir. Bürokrasinin çok yoğun olduğu bu işleri gerçekleştirmek için çok çaba harcamak gerekmektedir. Bu bürokratik yapının işlerliğini daha iyi hale getirmek, üzerinde öncelikle çalışılması gereken konudur. Bir müze ziyareti gerçekleştirmek için öğretmenin gerekli izinleri alması bile ciddi bir çaba gerektirmektedir. Hele ki, gezi sırasında uzman tedariki veya uygulama yapmak istemesi halinde bu süreç daha da çetrefilli bir hal almaktadır.

Okul, öğrenme-öğretim denilince akla gelen tek kurum olma önceliğini ve özelliğini yitirmiştir. Günümüzde farklılıkların eğitime katılması anlayışı, çocukların öğrenme ve öğretimine katkısı olabilecek birçok etkenle birlikte düşünülür olmuştur. 2009 yılında uygulamaya konulan ilköğretim programına göre, öğretim tek başına ne sınıf ortamında yapılır ne de başlıca kaynağı okul kitaplarıdır. Son yıllarda hızla gelişen ve aynı oranda insanların günlük kullanımına giren teknolojik gelişmeler ve buna bağlı olarak insanın öğrenme becerileri hakkındaki araştırmalar bu sonucu doğurmuştur. Buna bağlı olarak farklı öğrenme tekniklerinden ve öğrenme için farklı ortamlardan yararlanma eğitimin merkezine oturmuştur (Önder vd, 2009:104).

Daha önceleri, eserlerin toplanıp korunduğu ve sergilendiği bir yer olan müzeler, bu gün bu işlevinin yanı sıra, her yaş grubundaki bireyin, belli bir program uygulanarak bilgi edindiği bir eğitim alanıdır. Bu eğitimin yeterli bir hale gelebilmesi için müzeler, koleksiyonlarını artırmakta ve yeni gezi ve eğitim programları

hazırlamaktadır. Müzeler; toplumun geçmişini yansıtan ve geleceğini şekillendirebilmek adına bilgiler ortaya koyan, yaygın bir eğitim kurumudur. Bu açıdan müzeler kendilerini geliştirirken aynı zamanda önemlerini de arttırmaktadır.

Müzelerin amaç ve görevleri, 30/04/1990 tarih ve 1578 sayılı Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliğinde şu şekilde belirlenmiştir: “Madde 5- Her müzede, kendi alanı ile ilgili ilmi, eğitim, teknik ve yönetim hizmetlerini başarı ile uygulamak , yürütmek ve yurt kalkınmasına yardımcı olmak amacıyla;

a) Mevcut eserlerle, mümkün olduğu ölçüde kronolojik bir sistem içinde ilmi teşhir yapılır.

b) Depolardaki eserler sağlıklı bir şekilde korunur, depolar ilmi çalışmalara imkan verecek şekilde düzenlenir.

c) Kadrosunda bulunan uzman elemanları ile taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları üzerinde ilmi araştırmalar yapılır, tanıtılması sağlanır.

d) Müzede ve müze dışında eğitsel eğitici kurslar, konferanslar, geziler düzenlenir. Çevrenin kültür hayatının geliştirilmesine, kültürel ve turistik değerlerimizin halka tanıtılmasına, eski eser kaçakçılığı, tahrip ve gizli kazılarla yurdun milli değerlerini yok edici faaliyetlerin önlenmesine çalışır.

e) 2863 sayılı kanun kapsamına giren korunması gerekli taşınır kültür varlıklarının müzelere kazandırılması için gerekli tedbirler alınır.

f) 2863 sayılı kanun kapsamına giren taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi sağlanır.

Müze denilince dikkate alınması gereken bir başka nokta da, müzelerin sergileme biçimleri ile kendiliğinden gelen müze ziyaretçileri arasında ister istemez bir ilişkinin doğmuş olmasıdır. Bu ilişki içinde, ziyaretçilerin yaşları ve ilgi alanlarına göre kendiliğinden bir öğrenme durumu oluşmaktadır. Ancak geride bıraktığımız 20. yy.ın içinde, müzeler halka daha da yakınlaşmış, toplumun özellikle de çocukların eğitimine doğrudan hizmet veren bir kurum niteliğine bürünmüştür.

Müzenin eğitimsel işlevi artık müze galerilerinde kendiliğinden oluşan bir durum olmaktan çıkmış, müzelerin bünyelerinde oluşturdukları eğitim birimlerinin programları ve müze-okul işbirliğinin sonucu olarak eğitime yaratıcı bir değer katmıştır (Önder ve diğerleri, 2009:104-105). Geliştirilecek farklı disiplinlerarası ilişkilerin, bu konuda daha fazla katkı sağlayacağı unutulmamalıdır. Her müzenin kendine ait bir eğitim programı olmalı ve bu farklı yaş gruplarına hitap edecek şekilde düzenlenmelidir. Bu konudan sorumlu eğitimciler, daha istedik sonuçlar alabilmek adına çaba sarf etmekten imtina etmemelidir.

Halka sunma (sergileme) amacı, toplanan eserlerin müze binalarında sergilenmesi ile birlikte çoğalmış ve beraberinde müzelere çeşitli görevler yüklemiştir. Toplanan bu eserler çoğaldıkça, depolanması, korunması, belgelenmesi gibi işlerin doğmasına yol açmıştır. Gitgide eserleri sadece sergileme yetmemiş, bunları halkın beğenisini kazanacak şekilde sunma yolları aranmış, koruma, belgeleme, depolama gibi işler birer uzmanlık alanı durumuna gelmiştir. Her geçen gün yeni bir işlev kazanan müzeler sergileme işini eğitim amacı ile de yapmaya başlamıştır. Eğitimde gerek alanla ilgili uzmana yönelik , gerekse halka yönelik olarak planlama ve uygulama yoluna gidilmiştir (Erdoğan, 2003:5).

Müzelerin toplanan eserleri koruma, saklama, belgeler oluşturma, bilimsel yayın yapma ve bunları halka sunma gibi hizmetleri vardır. Amaç, kültür ve bilimin toplum kesimlerine aktarılmasıdır. İşte bu nedenle müzelerin “eğitim” işlevi, toplama, koruma, inceleme, değerlendirme ve sergilemenin yanı sıra, yönlendirici olarak biçimlenmiştir. Çağdaş müzeler, gelen ziyaretçilerin eğlenirken öğrendiği ve öğrenmekten zevk aldığı kültür merkezleridir (Atagök, 1999: 2).

Greenhill'e (1999) göre; müzeler sürekli çoğalan ve gelişen amaç ve görevler doğrultusunda çalışmalar yapmaktadırlar. Bu çalışmalarını yürütürken, her yeniliği yakalayacak düzeyde olmasına dikkat edilmeli , müzelerin geleceğe yol gösterici olduğu unutulmamalıdır. Çünkü müzeler artık sadece geçmiş dönemlere ait eserleri depolayan ve sergileyen kurumlar değildir; aynı zamanda birer eğitim kurumlarıdır. Eğitim de bir süreç olduğuna göre; başlangıcı ve sonu yoktur. Müzeler buna uygun olarak üzerlerine düşen görevleri en iyi şekilde yerine getirmek zorundadırlar. Ancak

müzelerin eğitim kurumu olduğunu belirtmek tek işlevinin bu olduğu anlamına gelmemektedir. Müzelerde ve galerilerde eğitim yapmak, müzenin koleksiyonları ile müze ziyaretçisinin gereksinimleri ve ilgileri arasında ilişki kurmaktır. Her grubun ve her bireyin gereksinimleri ve ilgileri farklıdır.

Rebetez'e (1969) göre; müzeler bir yandan konusu gereği topladığı depoladığı, arşivlediği, koruduğu eserlerle kültür ortamı olma amacını gerçekleştirirken , diğer yandan sergileme vb. yolla eğitim amacını da gerçekleştirerek bu anlamda bir bütün olma özelliğine ulaşmaktadır. Böylece, bu amaçları doğrultusunda, müzelerin kültürel ve eğitsel görevleri şöyle sıralanabilir:

- 1- Müze bir şeyler öğretmelidir.
- 2- Müze kişinin yaratıcı güçlerini geliştirmelidir.
- 3- Müze kişiyi topluma hazırlamalıdır.
- 4-Müze aynı zamanda boş zamanlarla ilgili faaliyetlerle birleştirilmelidir.

Tüm bunların yanında , amaçlarını gerçekleştirebilmek; görevlerini tam anlamıyla yerine getirebilmek için müzelerde çeşitli faaliyetler yürütülmektedir: UNESCO 'nun 1962'de "Müzelerin Eğitimdeki Rolü" hakkında düzenlediği bölge seminerinde bu faaliyetler şöyle sıralanmıştır;

1- Rehber eşliğinde ziyaretler: Çeşitli eğitim çalışmaları arasında müzeye en uygun özellik taşıyanı, rehber eşliğinde yapılan ziyarettir. Basit şekli ile, rehber eşliğindeki ziyaret sadece müze galerilerinde yapılır, fakat daha gelişmiş şekli ile müzenin diğer kısımlarında da yapılabilir. Bu durumda ziyaret hazırlıkları ile sonundaki tartışmalar müze dışında yapılır.

2- Diğer iç faaliyetler: Tamamen müze içinde oluşan eğitim çalışmasıyla karıştırılmaması gereken başka faaliyetler de vardır. Bunlar ayrı konferanslar ve kurslar ile yaratıcı sanat faaliyetleridir.

3- **Müze dışındaki faaliyetler:** Müze veya müzenin eğitim servisleri tarafından gezi ve seyahatler düzenlenebilir. Müzenin türüne göre değişik şekillerde olan bu geziler eğlendirici ve aynı zamanda eğitici içerikte olabilir.

4- **Okullara ve kültür kuruluşlarına ödünç eser verme:** Ödünç verilen eserin çeşidi ve bu eserin korunması için alınan tedbirler müzenin programına göre değişir. Genellikle diyaforamlar ve filmler ödünç verilebilir (Rivier, 1962) .

Çağımız eğitim anlayışında modern yaklaşımlar benimsenmekte ve ezberle dayalı anlayıştan uzaklaşmaktadır. Yeni anlayışta öğrencilerin hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını geliştirecek programlar öncelenmektedir. Böylece, öğrencilerin yaşamları boyunca ezberleyen değil öğrenen bireyler olması amaçlanmaktadır. Çünkü, böyle yetişmiş bireyler öğrenmeye daha açık ve daha yaratıcı olacaktır. Estetik beğenisi gelişmiş, yaratıcı ve öğrenmeye açık bireylerin topluma kazançları daha çok olacaktır. Müzeler bu şekilde yetiştirilecek bireyler için en uygun ortamı yaratmak amacıyla birleşmelidir. Bu nedenle müzelerin, bireydeki bu değişimi sağlamak amacıyla yönelik çalışmaları, toplumsal kazanımlar için önem arz etmektedir.

Son yıllarda birçok çalışmaya araştırmaya konu olan müzeler bu araştırmanın da önemli konularından birisidir. Kültürel miras eğitimin verildiği bir eğitim ortamı olarak önem arz etmektedir. Son dönemlerde bu konuyla ilgili birçok çalışma yapılmış bir eğitim-öğretim ortamı olarak müzeler en ince detayına kadar irdelenmeye başlamıştır. Birçok müze kültürel miras eğitimi konusunda kendine özel eğitim paketleri hazırlamış ve bu konuyu geliştirmek adına araştırmalarına devam etmektedir.

2.5. Disiplinler arası Öğrenme Yaklaşımı

Gökay'a (2011) göre; öğrencilerin daha iyi ve kalıcı bilgiler alarak okullarını bitirmeleri eğitim sistemlerinin amaçları arasındadır. Ezberle dayalı konularla donanmış bilgilerin öğrencilere, kalıcı olmayacak yöntemlerle anlatılmasının yararlı olmadığı artık bilinen bir gerçektir. Öğrenciler veya iş hayatına atılmış mezunlar karşılıklarına çıkan bazı problemlerle ilgili bilgilerin kendilerine aktarılıp aktarılmadığı

konusunda kesin bir sonuca varamamaktadırlar. Bazı öğrenciler ise bildikleri konuları, o konuyu içine alan yeni problemlere uyarlayamamaktadır. Pratikte bezenmemiş, uygulamadan uzak ezbere dayalı eğitim alan bireylerin, ileriki hayatlarında karşılaştıkları problemler ve bunların çözümünde yaptıkları başarısızlıkların temelinde bazen, onların aldıkları tek yönlü eğitim çalışmaları yer almaktadır.

Öğrenme-öğretme süreçlerinde, öğrencilerin daha etkin öğrenmeleri için yeni öğretim yöntemleri kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin en önemlilerinden bir tanesi de olay ve olgulara bütüncül bir perspektiften bakan disiplinlerarası öğretimdir. Günümüzde önem kazanan disiplinlerarası öğretimin temelleri 1930'lara kadar gitmektedir (Lattuca, 2001: 10).

Stokrocki (2005: 10)'ye göre, disiplinlerarası kavramı 1960'larda genel eğitim içinde, farklı disiplinlerden kaynaklı problemlerin çözümü amacıyla ortaya çıkan eğitim uygulamalarıdır. Bu uygulamalar ABD'de 1990'lı yıllardan itibaren düşünce aşamasından örnek uygulamalar aşamasına geçmeye başlamıştır (Akt. Gökay, 2010: 53).

Disiplinlerarası eğitimin tanımını Lattuca (2004: 24), var olan disiplinlerin entegrasyonundan oluşan perspektif olarak yapmaktadır. Jacops (1989: 8) ise bir temanın, kavramın, sorunun, problemin ya da tecrübenin incelenmesi için birden fazla disiplinin yöntem ve bilgisinden yararlanan program olarak görmekte, Stokrocki (2005: 10) de disiplinler ve öğrenme arasında köprü olan holistik bir öğrenme olarak disiplinlerarası öğretimi tanımlamaktadır. Disiplinlerarası eğitimi bu tanımlardan hareketle Doster (2004: 107-108), disiplinlerin bütünleştirilmesi teşebbüsü ya da bir disiplinin diğer disiplinle demlenmesi olarak değerlendirdikten sonra, kendi yaptığı tanımda disiplinlerarası eğitimi iki ya da daha çok disiplinin holistik olarak birleşmesi olarak görmüştür (Akt.Genç, 2013:56)

Hope'a (1991) göre; disiplinler arası yaklaşım, var olan şeylerin geçmişini araştıran tarihçi, bunların nasıl çalıştığını keşfetmeye çalışan bilim insanı ve yeni şeyler üreten sanatçının zihinsel fonksiyonlarının bir araya getirilmesidir. Bu

nedenle, eğitim programlarında bilimsel (olayları ve nesnelere çalışan bilimsel çerçeve), tarihi (nesnelere ve olayları eski düşüncelerle karşılaştıran tarihsel çerçeve) ve sanatsal (yaratıcı ürünler ortaya koyan sanatsal çerçeve) çalışmaların ilintili sonuçlarına odaklanılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Akt.Yarımca, 2010:3). Son zamanlarda önem kazanan disiplinler arası yaklaşımı tanımlama. girişimleri 1930'larda başlamış ve 1970-80'lerde doruk noktaya ulaşmıştır (Lattuca, 2001: 10).

Eğitim sistemlerinin amacı, öğrencilerin istendik düzeyde bilgi almaları ve bu bilgiler neticesinde davranış geliştirmeleridir. Daha önceleri bu amaca yönelik olarak, her disiplin kendi içerisinde kendine ait programlar geliştirirken artık, farklı disiplinler bir araya gelerek ortak programlar da hazırlamaktadır. Bu eğitim yaklaşımı, giderek daha fazla araştırmanın konusu olmaktadır. İçinden doğurabileceği zenginlikleri fark edilen disiplinler arası yaklaşım, günümüz eğitim yaklaşımlarında çokça kullanılır bir hale gelmiştir.

Gökay'a (2011) göre; değişik dallardan beslenen bilgi dağarcığına sahip olmaya başlayan öğrencilerin, gerçek hayatta karşılarına çıkacak yeni durumlara karşı çözümlerini kendilerince deneyerek bulmaları beklenilir. Böylece hayatın içinde öğrenme kavramına, bu yöntemle biraz daha yaklaşmış olunacaktır. Öğrencilerin bilgilerini geliştirme isteği, eleştirel düşünme yeteneklerinin gelişmesi, karşılaştıkları problemleri çözmek için istekli olmaları onların ezberlenen ve sonrasında unutulmuş bilgilerden arındırılmış olarak eğitilmeleriyle ilgilidir.

Disiplinlerarası yaklaşım, farklı disiplinlerin çeşitliliği, birbiriyle bağları olduğunu ve bir problemin çeşitli cevapları olabileceğini kabul eder. Bu problemlerin cevapları, birbirine etki eden birçok disiplinin ortak çözüm üretmesini gerektirebilir. Bir problemi çözmek isteyen birey, sadece o problemin direkt muhatabı olan disiplin ile değil, konuyla ilgili diğer disiplinlerle de bağlantılı çalışarak daha verimli sonuçlar elde edebilecektir. Böylece birey, konu hakkında daha kapsamlı bir eğitime sahip olarak, genel seviyesini daha yükseğe taşıma fırsatını yakalamış olacaktır. Disiplinlerarası yaklaşım sayesinde, birey kendini sürekli geliştiren, öğrendiği bilgiyi kullanan bir insan olacaktır.

Gerçek yaşamla bağlantı kurmayı destekleyen disiplinlerarası yaklaşım, öğrenmeyi daha anlamlı hale getirerek öğrencilere olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Bir bilgi insanın yaşantısıyla ne kadar çok ilişkilendirilmişse, o kadar iyi organize edilmiş demektir. Bu tür kavramlar ve bilgiler gerçek hayatla ne kadar örüntülenirse bunlar insan hafızasında o derece iyi saklanıp, hatırlanabilir (Senemoğlu, 2005).

Disiplinlerarası yaklaşımda, öğretmen bazı özelliklere sahip olmalıdır. Bunlardan birincisi, kendi disiplin alanının dışında, başka disiplinler hakkında da bilgi sahibi olmalıdır. Tabidir ki öğretmenden bahsi geçen diğer disiplinlerde, o alanın uzmanı kadar bilgi sahibi olması beklenemez. Bu durumu aşmak için ilgili disiplin uzmanlarının ile bir araya gelerek, birbirlerine katkı sağlamaları gerekmektedir.

Roberts ve Kellough'a (2003: 44) göre; Disiplinler arası yaklaşımın diğer sınırlılığı da bazı öğrenciler, veliler ve öğretmenler tarafından benimsenmeyiştir. Bu yaklaşım öğrencilerin daha merkezde araştırmacı, kendi bilgisini oluşturmayı hedeflediğinden bu hedeflere ulaşma yetisine sahip olmayan öğrenciler ve öğretmen merkezli, düzenlatımı yada disiplinler yaklaşımı benimseyen öğretmenler tarafından istenmeyebilir. Disiplinler arası yaklaşım öğretmenin tüm öğretim planını hazırlamasını, zaman ayırmasını, aktif olmasını, sürekli diğer disiplinlerin öğretmenleriyle iletişim içinde olmasını gerektirir. Ek olarak öğretmen etkili ve doğru bir aktarım için bu yaklaşımın teori ve felsefesini iyi bilmelidir (Akt.Yarımca, 2010:47). Günümüzde öğretmenlerin çoğu, disiplinlerarası yaklaşımı bilmelerine rağmen, uğraş gerektirdiği için uzak durmaktadır. Oysa ki bu uğraşların verilmesi neticesinde ulaşılacak sonuçlar, kendilerini de tatmin edecektir. Disiplinlerarası yaklaşım, gelecekte bireye rehber olma konusunda, daha çok alternatif sunmaktadır. Dolayısı ile uğraş vermektan kaçınmak yerine, daha çok disiplinle ilişki kurmanın yolları aranmalıdır.

Farklı araştırmalarda disiplinlerin tek bir öz, özellikle bir konu veya bir problem, etrafında bütünleştirilmesi olarak tanımlanan bu yaklaşım öğrencileri, disiplinler arasında ve bunların gerçek hayattaki varlıkları ile olan bağlantılarını

görüp keşfetmesini olanaklı kılmaktadır. Böylece öğrencileri, sürekli değişen toplumun gereklerine uyum sağlamaları ve gerekli becerileri geliştirebilmeleri için eleştirel düşünmeye ve yaratıcı problem çözmeye hazırlar (Yarımca, 2010:1).

Perkins'e (1994) göre; bu yaklaşım aynı zamanda çoklu zekâ biçimlerini ve dünyayı çoklu bilme yollarını temsil eder. Çünkü sanat, matematik, doğa bilimleri ve sosyal bilimleri bütünleştirmek bilişsel gelişmeyi, soyut düşünmeyi, yaratıcılığı ve problem çözme becerilerini arttırmaktadır (Akt. Yarımca,2010:1-2). Disiplinler arası yaklaşım bir ders saati içerisinde biraz Tarih, biraz Coğrafya, biraz Matematik ya da Müzik işlemek değildir (Yıldırım, 1996: 89). Bloom özel disiplinlerin öğretilmesinin gerekli olduğu kadar farklı disiplinlerin birbiriyle ilişkilendirildiği bir öğrenme ortamının yaratılarak, öğrencilerin okula olan ilgilerinin artırılmasının da gerekli olduğunu düşünmektedir. Bu bağlamda, anlamlı ve güncel konular ile ilgili bir programın gerekliliğine inanan bir çok eğitimcinin varlığı da söz konusudur (Fowler ve McMullan,1991:109).

Özalp (2009) bu konuda şöyle der; eğitimin her aşamasında görsel sanatlar eğitimi belirli bir öneme sahiptir. Görsel zekâ alanı, insanın görsel bilgi edinme ve örüntü kurma becerisi, bireyin okuma-yazma bilmesini gerektirmediğinden okul öncesi dönemde kendini daha çok hissettirmektedir. Öğrencilerin yeni fikir ve bakış açısına sahip olması okul öncesi dönemde aldıkları eğitimle ilgilidir. Bu dönemde öğrenilen bilgi ve deneyimler, onların geleceğine ışık tutacaktır. Okul öncesi dönem eğitiminin en önemli amacı; çocukların zihinsel, bedensel, devinimsel yönden dengeli biçimde gelişmelerini sağlamak ve onların bilişsel özelliklerini, anlatım ve iletişim becerilerini, bağımsız iş görebilme yeterliklerini ve yaratıcılıklarını geliştirmektir.

Clark'a (1985: 4) göre; disiplinlerarası sanat aktiviteleri, çocuğun sanat bilgilerini diğer disiplinlere aktarmasına yardımcı olurken heyecanlı bir aktivite olan sanatın diğer alanlara entegre edilmesi ile bu heyecan diğer alanlara yansyarak zengin, heyecanlı ve kalıcı bir öğrenme sağlanmış olacaktır (Akt. Genç, 2013:63).

Yıldırım (1996:89)'ın belirttiğine göre “disiplinler arası yaklaşım bir ders saati içerisinde biraz Tarih, biraz Coğrafya, biraz Matematik ya da Müzik işlemek değildir”. Bu yapay bir birleştirme olacaktır. Bunun yerine öğretimde farklı disiplinlere ait bilgi ve becerilerin ortak bir tema etrafında etkili ve anlamlı bir şekilde birleştirilmesi gerekmektedir (Akt. Yarımca, 2010:11). Bu konuda sanatlar, insan yaşantısına ilişkin bir tema üzerine temellenen bir ünite çalışması oluşturmaya aracılık edebilmektedir. Özel ya da görsel kültürde ifade edilenler gibi daha kapsamlı bir dünyayı sınıfta sorgulayarak şüphesiz yerel toplumlara uygun, hatta ulusal ya da küresel olarak önemli konular ortaya çıkarmak mümkündür (Weisman ve Hanes, 2002:170-178).

Özet olarak disiplinler arası yaklaşım tanımları birbirinden farklı olmakla birlikte tüm tanımlardaki ortak yaklaşım farklı disiplinlerin kazanımlarının birlikte kullanılarak bir bütün haline getirilmesi ve bütünün parçalardan büyük olduğunun gösterilmesidir. Parçalar arasındaki ilişki belirli bir sisteme bağlı değilse (disiplinler arası öğretim yaklaşımı gibi) parçaların bir arada olması bir bütünlük ifade etmemektedir. Genel olarak, disiplinler arası yaklaşım; programların esnek olması, birbiriyle bağlantılı konu alanlarının birleştirilmesi, temalara dayalı ünitelere önem verilmesi, çeşitli kaynakların incelenmesi ve öğrenci gruplarının oluşturulması gibi noktaları kapsamaktadır (Yarımca, 2010:11).

Disiplinlerarası yaklaşım, farklı disiplinlerin kavramlarını, birbirine entegre etmelidir. Böylece birbirinden farklı gerçekleri, bir bütün olarak biçimlendirebilir.

2.6. İlgili Araştırmalar

2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Gögebakan (2009) "Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler Derslerinin İlişkilendirilmesinin Kültür Varlıklarını Tanıma ve Sahip Çıkma ile İlgili Kazanımların Gerçekleşmesi ve Öğrencilerin Tutumları Üzerinde Etkileri" başlıklı doktora tezinde, disiplinlerarası ilişkilerin öğrenmeye katkısını belirlemek için Sosyal Bilgiler ve Görsel Sanatlar derslerinin beraber işlenerek, uygulanan yöntemin konunun kavranmasına katkı sağlayıp sağlamadığını tespit etmeyi amaçlamıştır.

Çalışmada derslerin sınıf dışında farklı ortamlarda işlenmesinin, öğrencilerdeki tutum ve başarı oranını etkileyip etkilemediği de tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinde kültür varlıklarının bire bir gözlemlenmesi yoluyla tanınmasını sağlayarak, onlarda, bu varlıklara sahip çıkma bilincinin oluşturulması hedeflenmiştir.

Güler, (2009) " Programlı ve Etkili Bir Müze Gezisi İçin Geliştirilen Müze Eğitim Paketinin Etkinliğinin Ölçülmesi" isimli doktora tezinde, ilköğretim I. kademe de, 3. sınıf Sanat Etkinlikleri dersi için hazırlanan, programlı bir müze ziyareti için geliştirilen, müze eğitim paketinin etkinliğini incelemiştir. Programın içinde bulunan etkinliklerin uygulaması sonucunda, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin, erişimi, kalıcılık ve tutumları arasındaki fark ortaya konulmuştur. Aynı çalışmada, öğretmenlerin de programlı bir müze ziyaretinin önemine ilişkin görüşleri belirlenmiştir.

Aygün (2011) "Kültürel Mirası Korumada Katılımcılık" isimli makalesinde; Türkiye'de ki mevcut yasal düzenlemeler ile uluslar arası düzeyde kültür varlıklarının kullanımı ile ilgili tespitlere ve koruma konusunda katılımcı süreçlerin gerekliliğini tartışmıştır. Türkiye'de kültürel mirasın korunmasıyla ilgili bir kültürel miras politikasının önemi ve gerekliliğinin yanı sıra, hangi kriterleri gözetilen bir politika olması gerektiği de ortaya konulmuştur.

Alkış ve Oğuzoğlu'nun (2005) Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisinde yayınlanan "İlköğretim Öğrencilerinin Tarihi Çevre Bilgisinin Değerlendirilmesi" isimli makalesinde; tarih ve coğrafyanın işbirliği ile tarihi çevre eğitimi ve ilköğretim öğrencilerinin sahip oldukları tarihi çevre bilgisinin durumu ele alınmıştır. Çalışma Bursa ili ölçeğinde incelenmiştir. İlköğretim programları ele alındığında, tarihi çevre eğitimiyle, direkt veya dolaylı ilgisi olabilecek konuların, Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ve Seçmeli Turizm derslerinde de olduğu görülmektedir. Fakat bu dersler de verilen bilgilerin yetersiz olduğu göze çarpmaktadır.

Okvuran (2012) Türkiye’de müze eğitimi içinde bulunan drama yönteminin tarihçesini araştırmıştır. Betimsel tarama modelinde yaptığı çalışmasında, konuyla ilgili olarak, yöntem teknik ve tarihçesi hakkında bir araştırma sunulmaktadır. Çalışmada, müze eğitiminin temel amacı olarak, toplumda bir müze kültürü yaratmak, müzelere eğitim işlevi kazandırmak, böylece müze konusunda farkındalık yaratmak gerektiğinden bahsedilmektedir. Türkiye’deki müzelerde alan uzmanı müze eğitimcileri bulunduğu, Batı’daki gibi müze tiyatrosu ya da müzede drama etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği ifade edilmektedir.

Güleç ve Alkış (2003) "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin İletişimsel Boyutu" isimli makalelerinde, müzeler, öğrencilere ve öğretmenlere yeni, etkili ve değişik öğretim imkanları sunabilecek mekanlar olarak belirtilmiştir. Araştırmaya göre; müzeler artık sadece objelerin sergilendiği bir mekân olmaktan çıkmış, ziyaretçiler ile objeler arasında iletişim kuran çalışmaların yapıldığı bir anlayışa yönelmiştir. Öğrenmenin yalnızca okulla sınırlı olmadığı, farklı mekânları kullanmanın eğitimde daha etkili ve kalıcı sonuçlar verdiği düşüncesinin de giderek daha çok önem kazandığı ortaya konulmuştur.

Özkasım ve Ögel (2005) "Türkiye’de müzeciliğin gelişimi" isimli makalelerinde, Türkiye’de müzeciliğin gelişimi ve Batılılaşma sürecinin müzecilik uygulamalarına etkisini vurgulamaktır.

Şahan’ın (2005) "Müze ve Eğitim" isimli makalesinde, müzenin anlamı, müze-eğitim ilişkisi ve kavram olarak içeriğinden söz edilmektedir. Eğitim müzelerinden örnekler verilerek, müze ve eğitim ilişkisinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Türkiye müzelerinin eğitim amaçlı çalışmalarına da değinilmiştir. Avrupa ve Amerika’da ki müzelerin eğitim ile ilgili çalışmaları ve sanat eğitimi konusundaki yaklaşımlarına da örnekler verilmektedir. Müzelerin etkinlikleri ile ilgili işlevleriyle birlikte, eğitimle ilgili işlevlerine yer verilmektedir. Ayrıca müzelerin öğretime ve eğitime katkısı ortaya konulmaktadır.

2.6.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Griffin ve Symington (1997) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin informal eğitim ortamlarına yapılan okul gezisi sürecindeki görev ve sorumluluklarını ne derece yerine getirdiklerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin müzeler ve bu gibi informal eğitim ortamlarını nasıl kullanacakları hakkında açık bir fikre sahip olmadıkları; müzedeki materyaller ve etkinlikler ile okul müfredatındaki gerekli konuları ilişkilendirmede çok fazla çaba sarf etmedikleri ortaya çıkmıştır.

Özsoy (1997) yılında ABD’de “Sanat Eğitimi ve Sanat Öğretmeni Yetiştirme” konulu post-doktora araştırmasında, Arizona Eyaleti Arizona State Üniversitesi’nde, müzelerin eğitim amaçlı kullanılması üzerine nitel bir araştırma yapmıştır. Arizona Çocuk ve Gençlik Sanat Müzesi’nin misyonunun ne olduğu ve müzede gerçekleştirilen eğitim etkinliklerinin neler olduğu üzerine yapılan araştırma sonucunda; çocuk sanat müzelerinin, bireylerin daha çocukluk yıllarından itibaren estetik davranışlar kazanması için birçok avantajlar sağladığı ortaya konulmaktadır. İstendik davranışlara sahip bireyler yetiştirmenin sadece okulların değil, aynı zamanda müzelerin de görevi olduğu tespiti yapılmaktadır. Bu nedenle bu tür müzelerin Türkiye’de de oluşturulması gerekliliğinden bahsedilmektedir.

Lucas (2000) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin müze gezi planı ile öğrencilerinin müzedeki gezi boyunca, eserlerle nasıl etkileşimde bulunduğunu incelemiştir. Araştırmanın sonunda, hazırlanan gezi planının ve yapılan uygulamaların, müzenin misyonu ile paralel olduğu görülmüştür. Planların müfredatla ilişkilendirilmesi ile öğrencilerin daha bilinçli ve duyarlı bir şekilde bilim merkezini ziyaret ettiği, bu şekilde planlanan gezilerin, öğrencilerin fen ile günlük yaşamda karşılaştıkları olaylar arasında ilişki kurdukları ve olayları anlama becerilerine yardımcı olduğu dile getirilmektedir.

Griffin (2004) yaptığı çalışmada, son yıllarda müzelere yapılan okul gezilerini ve bu kapsamda yapılan bilimsel araştırmaları değerlendirmiştir. Özellikle son 30 yılda, müze ve eğitim ilişkisi üzerine birçok araştırma yapıldığını belirtmektedir. Araştırmada, müzenin okuldaki eğitimi destekleyen çok önemli bir

unsur olduğunu ve okulda öğrenilen konuları tamamladığını, müze gezisi öncesi yapılan hazırlıkların gezilerin amaçlarına ulaşmasına katkılar sağladığını, müzelerin öğrencilerin ilgileri çerçevesinde çeşitli fırsatlar sağladığını ve öğrenmeyi kolaylaştırdığını vurgulamıştır.

Lemelin ve Bencze (2004), Ontario Bilim ve Teknoloji Müzesi (Ontario Science and Technology Museum) eğitim programının yeniden düzenlenmesi çerçevesinde yaklaşık 2 yıl süren bir proje gerçekleştirmişlerdir. Çalışma kapsamında ilk olarak bilim müzelerindeki bireysel eğitimin geliştirilmesi için okul gezisi ile ziyarete gelen öğrencilerin ihtiyaçları, ilgileri ve bakış açıları belirlenmiş, daha sonra yapılan projenin görülen etkileri incelenmiş ve tartışılmıştır. Çalışmaya müze eğitimcileri, üniversite yetkilileri, ilköğretim II. kademe öğretmenleri ile öğrencileri katılmıştır. Araştırmanın sonuçları yeniden yapılandırılan müze eğitim programlarının, okul müfredatıyla ilişkilendirilmesinin başarılı olduğunu göstermiştir. Bu kapsamda özellikle üniversiteler ile müzeler arasındaki işbirliğinin çok büyük bir sinerji oluşturduğu ve bu işbirliğinin, müze eğitim programlarının düzenlenmesinde ve özellikle öğrencilerin bilişsel ve sosyal eğitimlerine katkı sağladığı görülmüştür.

Bowker (2004) yaptığı çalışmada, Cennet Bahçesi Projesi kapsamında hazırlanan geniş çaplı eğitim programının müze gezisi boyunca ilköğretim I. kademe öğrencilerinin eğitimine etkilerini araştırmıştır. 8 farklı ilköğretim okulunda öğrenim gören 72 öğrencinin katıldığı araştırmanın sonucunda, öğrencilerin geziden çok hoşlandıkları, bitkilere ve yaşama alanlarına olan ilgilerinin arttığı tespit edilmiştir. Araştırmanın en önemli sonuçlarında biri de, öğretmenlerin proje kapsamında yapılan gezi için ön hazırlık yapmada ve müze eğitim programı ile okuldaki müfredat programındaki konuları ilişkilendirmede sıkıntı yaşadıklarının görülmesidir. Kısacası yapılan çalışma, müze gezileri sırasında, doğru ve planlı eğitim öğretim etkinlikleri yapılmasının, öğrencilerin algılarında olumlu değişikliklere yol açacağını göstermiştir.

Buyurgan (2004) "Müzedede Etkin Öğrenme" başlıklı çalışmasında, öğrenme potansiyeli yüksek olacağı düşünülen bir müze ziyareti programlamış, uygulamış ve

sonuçlarını değerlendirmiştir. Araştırmada, müze ziyaretinde her öğrenci için, müze ziyaretinin öncesi ve sonrası etkinliklerini içeren bir müze rehberi geliştirilmiştir. İlköğretim I. kademe öğrencilerine yönelik geliştirilmiş olan müze rehberi ile birlikte, Beytepe İlköğretim Okulu 4/C sınıfı öğrencileri Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne götürülmüştür. Araştırmanın sonucunda; geliştirilen müze rehberi sayesinde, 35 öğrenci ile yapılan programlı müze ziyaretinde etkin öğrenmenin gerçekleşmiş olduğu, öğrencilerin müzede daha meraklı, heyecanlı ve ilgili davrandıkları ve edindikleri bilgilerin daha kalıcı olduğu belirlenmiştir.

Guisasola, Morentin ve Zuza (2005) yaptıkları çalışmada, müzedeki eğitim materyallerinin bilgi verici ve ilgi-merak uyandırıcı olmasının önemini belirterek, eğitim materyallerinin nasıl düzenlenebileceğini açıklamışlardır. Bu çerçevede eğitim materyallerinin okuldaki eğitim ile müzedeki eğitimi birleştiren, öğrencilerin kendi fikirlerini karşılaştırmasına ve geliştirmesine rehberlik eden ve müze içeriklerini tanıtan, uygun stratejileri sağlayan özelliklerde olmasının altını çizmişlerdir. Bunun yanı sıra müzelere yapılan okul gezilerinin, öğrencilerin gelecekteki fikirlerine, fen kavramlarını anlamalarına ve tutumlarına etki ettiğini ve müze gezilerindeki eğitim öğretim sürecinde, burada bulunan eğitim içerikli materyallerin okuldaki eğitim ile birleştirilmesinin, öğrencilerin daha geniş ve daha iyi fen eğitimi almasını sağlayacağını vurgulamışlardır.

Kisiel (2005) yaptığı çalışmada, bilim müzesi gibi informal eğitim ortamlarına yapılan ziyaretlerin, öğrencilere ne gibi katkıları olduğunu araştırmış ve bu kapsamda yaklaşık 400 ilköğretim II. kademe öğretmenin gerek yüz yüze, gerek mail gerekse posta yoluyla görüşlerini almıştır. Bunun yanında bu ortamlara yapılan ziyaretlerde, öğretmenlerin hazırladıkları gezi planlarının etkisi olduğunu ifade ederek, Doğa Tarihi Müzesi'ni ziyaret eden öğretmenler ile görüşmeler yapmış ve gezi planlarını incelemiştir. Nitel ve nicel metotların kullanıldığı araştırmanın birinci kısmında, öğretmenlerin, müfredatla ilişkili olsun olmasın öğrencilerin bu tip gezilerden yeni bilgiler edindiklerine, müzelerde ilk elden kazanılan deneyimlerin öğrencilerin eğitimine önemli katkılar sağladığına, müze gezileri sayesinde öğrencilerin okulda kazandığı bilgileri daha da anlamlı hale getirdiklerine ve farklı

bakış açıları kazandıklarına, müze gezilerinin öğrencilerine tamamen yeni deneyimler kazandırdığına ve bu deneyimlerin öğrencilerin gelişmesine ve gelecekteki eğitimlerine olumlu etki yaptığına, müze gezilerinin öğrencilerin bazı konu ve kavramlara ilgi duymasını sağladığına ve öğrencilerin daha fazla keşfetmeye; öğrenmeye motive olduklarına inandıklarını tespit etmiştir. Öğretmenlerin gezi planlarının; okul müfredatıyla olan ilişki düzeyi, temel eğitim deneyimleri sağlama düzeyi, yaşam boyu eğitime teşvik etme düzeyi, ilgi ve motivasyonu geliştirme düzeyi, yeni deneyimler kazandırma düzeyi, analiz etme kapasitesinde değişiklik meydana getirme düzeyi, eğlenmeye fırsat sağlama düzeyi ve okul beklentilerini karşılaşma düzeyi ile ilişkisinin incelendiği araştırmanın ikinci kısmında, öğretmenlerin oldukça yetersiz olduklarını görmüştür. Bunun gezi planlarını müfredatla ilişkilendirmemelerinden, öğretmenlerin kişisel ve mesleki bilgi ve becerileri düzeylerinin farklı olmasından ve ziyaretçilerin farklı ilgi ve deneyimlere sahip olmalarından kaynaklandığı belirtilmiştir.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada öğrenci başarı durumunu ve derse ilişkin tutumunu ortaya koyacak yöntemleri içeren deneysel modelin kullanılmasının amacı, araştırma sonucunun sayılarla gösterilmesine ve ölçülebilirliğine anlam kazandırır. Bu da araştırmacıya daha duyarlı betimleme olanağı sağlar. “Deneysel modelde “kontrol grubu kullanılması, kuşkusuz, o araştırmanın kontrollü bir araştırma olma niteliğini artırır” (Kaptan, 1995: 79).

Araştırmada ön test-son test kontrol gruplu desende, yansız atama ile oluşturulmuş iki grup bulunmakta olup bunlardan biri deney diğeri kontrol grubudur. Uygulanan programın ne ölçüde etkili olduğuna karar vermek için her iki grupta da deney öncesi ve deney sonrası ölçekler yapılır ve birlikte kullanılır (Karasar,1995:97).

Araştırmada "ön test- son test kontrol gruplu deneysel desen" kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubu olmak üzere iki grup oluşturulmuştur. Her iki grupta da deney öncesi ve deney sonrası ölçümler yapılmıştır.

Sorulan sorular sonucunda elde edilen verilere göre, testlerin güvenilirliği SPSS–11 paket programı, güvenilirlik analizi testi ile belirlenmiştir. Soruların başarı testi için güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,66$ olarak, tutum ölçeğinin güvenilirlik katsayısı ise $\alpha= 0,87$ olarak bulunmuştur.

Geçerliliği-güvenirliliği kanıtlanan ve yukarıdaki kazanımlarla ilgili olan bu testler (başarı testi ve tutum ölçeği) araştırmanın uygulandığı otuz (30) öğrenci temel alınarak, uygulama öncesinde tekrar uygulanmıştır. Kütahya İli Çavdarhisar ilçesinde bulunan 11-15 yaş grubu öğrencilerden, “random” yöntemiyle, biri deney, biri de kontrol grubunu oluşturmuştur. Buna göre 15 öğrenci kontrol, 15 öğrenci ise deney grubunu teşkil etmiştir.

Aizanoi Antik Kenti'nde geleneksel olarak verilen Kültürel Miras Eğitimi'ne alternatif olarak, "Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliği ile Gerçekleştirilen Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi" 5 hafta, haftada 1 gün, günde 4 saat olmak üzere toplam 20 saat olarak işlenmiştir.

Kontrol grubuna eğitim verilmeksizin başarı testi ve tutum ölçeği uygulanmıştır. Daha sonra Aizanoi kazı ekibi tarafından gelen misafirler ve orada yaşayan bireylere verilen ve geleneksel bir hal alan eğitim verilmiştir. Bu eğitim alan gezisi ve teorik anlatımdan oluşmaktadır. Herhangi bir uygulamalı eğitimi kapsamamaktadır. Bu eğitimden sonra başarı testi ve tutum ölçeği yinelenmiştir.

Deney grubuna da eğitim verilmeksizin başarı testi ve tutum ölçeği uygulanmıştır. Deney grubuna uygulanan başarı testi ve tutum ölçeği sonrasında, hazırlanan deneysel eğitim paketinin uygulanmasına geçilmiştir. Bu eğitimin kontrol grubuna uygulanan eğitimden farkı, içinde arkeoloji ve görsel sanatlar alanlarından uygulamalı eğitimlerin olmasıdır. Bunlar; arkeolojik kazıya katılmak, tel bükme yöntemi ile seramik parçaların kesitlerini çizmek, teknik ölçümler yapmak, fotoğraf çekmek, resim yapmak, kil tablet üzerine kazıma yapmak vb. Aynı zamanda geliştirilen oyunlar (Kelime avı, ben kimim vb.) bu eğitimin geleneksel eğitimden farklı olan yönleridir. Uygulanan deneysel eğitimden sonra başarı testi ve tutum ölçeği uygulanmıştır.

Tablo 1

Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu Desen Modeli

	ÖN TEST		SON TEST	
G_D	R	O₁	X	O₃
G_K	R	O₂		O₄

Tablo 1’de G_D deney grubunu, G_K kontrol grubunu; R deneklerin gruplara yansız atandığını; O_1 ve O_3 , deney grubunun ön test ve son test ölçümlerini; O_2 ve O_4 , kontrol grubunun ön test ve son test ölçümlerini; X deney grubundaki deneklere uygulanan bağımsız değişkeni (deneysel değişkeni) göstermektedir (Büyüköztürk, 2001: 23).

Bu uygulamanın iki temel avantajı vardır. Birincisi, aynı denekler üzerinde ölçümler yapıldığından farklı deneysel işlem koşulları altında elde edilen ölçümler pek çok deneyde yüksek düzeyde ilişkili olacaktır. Bu durum hata terimini düşürecek ve buna bağlı olarak istatistiksel güç artacaktır. İkinci avantaj ise, daha az denek gerektirir ve her bir işlemde aynı denekleri test etmeye bağlı olarak zaman ve sarf edilen çabada ekonomi sağlar. Bu iki avantaja bağlı olarak homojen gruplarda çalışma olanağı, deneysel işlemin gerçek etkisinin belirlenmesine katkı sağlar. (Büyüköztürk vd., 2008:147).

Araştırmada uygulanan, bağımlı değişkenler başarı testi öğrencilerin, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkma tutumlarına yöneliktir. Bu bağımlı değişkenler üzerinde etkisi incelenen bağımsız değişken ise, görsel sanatlar ve arkeoloji işbirliğinin kültürel miras eğitimine etkisidir.

Tablo 2

Araştırmanın Deneysel Deseni

GRUPLAR	ÖN ÖLÇÜMLER	UYGULAMA	SON ÖLÇÜMLER
Deney Grubu	Başarı Testi Kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik Tutum Ölçeği	Görsel Sanatlar Ve Arkeoloji İşbirliğinin Kültürel Miras Eğitimine Etkisine Yönelik Hazırlanan Deneysel Eğitim Paketi	Başarı Testi Kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik Tutum Ölçeği

Kontrol Grubu	Başarı Testi	Aizanoi Antik Kenti'nde geleneksel yöntemle verilen Kültürel Miras Eğitimi	Başarı Testi
	Kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik Tutum Ölçeği		Kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik Tutum Ölçeği

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni; Kütahya ili Çavdarhisar İlçesi Aizanoi Antik Kenti Kazı alanında yaşayan öğrencilerdir.

Bu araştırmanın örneklemini; Aizanoi Antik Kenti içinde yaşayan 11-15 yaş grubu bireylerden Random yöntemiyle seçilmiş 2 grup oluşturmaktadır. 11-15 yaş grubu öğrencilerin seçilme nedeni, Aizanoi Antik Kenti'nde yaşamaları, araştırma için gereken grupları oluşturabilecek sayıda olmaları ve ilköğretim öğrencisi ve görsel sanatlar dersi almakta olan bireyler olmasıdır.

Bu çalışmada disiplinlerarası sanat eğitimi yöntemi kullanılarak, arkeologlar eşliğinde Aizanoi Antik Kenti için geliştirilen eğitim paketi işlenmiştir. Uygulama öncesi ve sonrasında, başarı testi ve tutum ölçeği, 15'i kontrol grubu, 15'i deney grubu olmak üzere toplam 30 bireye uygulanmıştır.

3.3. Çalışma Grubu (Grupların oluşturulması)

Araştırmanın çalışma grubunu 2014–2015 kazı döneminde , Kütahya İli Çavdarhisar ilçesinde bulunan ve kazı alanı bölgesinde yaşayan, 11-15 yaş grubu öğrenciler oluşturmuştur. Araştırmanın yapıldığı ‘‘Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliği ile Gerçekleştirilen Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi’’ konusuna kaynak olarak ilgili kitaplardan yararlanılarak, 2013 yılı İlköğretim Görsel Sanatlar Dersi Müfredatı kitabında bulunan kazanımlar doğrultusunda hazırlanan, bilgiye ve kavramaya dayalı 30 soruluk başarı testi ile 37 cümleden oluşan tutum ölçeği, Kütahya İli Çavdarhisar ilçesi Aizanoi Antik

Kenti'nde yaşayan, sosyo-ekonomik düzeyi orta seviyede olan 11-15 yaş grubu, 30 öğrenciye uygulanmıştır.

Çalışma gruplarının seçiminde, öğrencilerin bilişsel özellikleri açısından benzerlikler gösteren gruplar olmasına dikkat edilmiştir. Deney ve kontrol gruplarının, öğrenci sayıları ve öğrencilerin özellikleri bakımından birbirlerine denk olarak seçilmesine çalışılmıştır. Hangi grubun deney ya da kontrol grubu olacağına, tarafsız atama yoluyla karar verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin deney ve kontrol gruplarına göre dağılımları ve cinsiyetleri Tablo 5'de görülmektedir.

Tablo 3

Deney ve Kontrol Gruplarındaki Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Grup	Cinsiyet					
	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Deney	7	46.67	8	53.33	15	100.0
Kontrol	8	53.33	7	46.67	15	100.0
Toplam	15	50,00	15	50,00	30	100.0

Tablo 5'e göre; Her iki grupta (deney grubu ve kontrol grubu) 15'şer öğrenciden oluşmaktadır. Deney grubu öğrencilerinin % 46.67'sini (7) kız öğrenciler, % 53.33'ünü (8) erkek öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir. Kontrol

grubu incelendiğinde ise % 53.33'ünü (8) kız öğrenci, % 46.67'sini (7) erkek öğrenci oluşturmaktadır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın problem cümlesine ve alt problemlerine cevap aramak amacıyla, deney ve kontrol gruplarına uygulanmak üzere aşağıdaki veri toplama araçları geliştirilmiştir. Araştırmaya uygun olduğu düşünülen, veri toplama araçlarının geliştirilmesinde, nicel veri toplama araçlarına ihtiyaç duyulmuştur. “Bu tür araştırmalarda, durumu daha derinlemesine araştırmak için, araştırmanın amacı doğrultusunda iki ya da daha fazla veri toplama yöntemi kullanılmalıdır” (Mc. Millan, 2004: 273). “Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliğinin Kültürel Miras Eğitimine Etkisi” konulu bu araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve bu araçların güvenilirlik çalışmaları sırasıyla aşağıda açıklanmıştır.

Nicel Verileri Toplama Araçları

A- Başarı testi (Ön Test-Son Test)

B- Tutum ölçeği (Ön Tutum-Son Tutum)

Tutum Ölçeği, Yüksel GÖĞEBAKAN'ın "Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler Derslerinin İlişkilendirilmesinin Kültür Varlıklarını Tanıma ve Sahip Çıkma İle İlgili Kazanımların Gerçekleşmesi ve Öğrencilerin Tutumları Üzerinde Etkileri" isimli doktora tezinden alınmıştır.

Ayrıca, uygulamanın daha verimli sonuçlar ortaya çıkarabilmesi için, öğrencilerden uygulanan konular ile ilgili araştırma yapılması istenmiştir.

3.4.1. Başarı Testi

Başarı testleri, belli bir programa dayalı öğretim sonunda öğrencilerin bilgi, kavram ve anlayış yönünden gösterdikleri akademik gelişimi belirlemek amacı ile hazırlanan ve kullanılan testlerdir (Yıldırım, 1999: 15).

Bu araştırmada kullanılan başarı testi, ilköğretim Görsel Sanatlar dersi öğretim programı ve kılavuzunda yer alan "Kültürel Miras Eğitimi" öğrenme alanının, deneysel yöntemle 5 hafta, haftada 1 gün, günlük 4 saat, toplam 20 saat olarak uygulanması sonucunda, öğrencilerin Kültürel Miras Eğitime yönelik kazanımlar elde etmesinde ki etkisini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Bu testin hazırlanmasında, geliştirilmesinde ve geçerlilik-güvenilirlik çalışmasında aşağıdaki süreç izlenmiştir.

Bu araştırmada kullanılmak üzere, 25 soruluk, dört seçenekli, çoktan seçmeli başarı testi hazırlanmıştır. Bu süreçte ölçme değerlendirme ve alan uzmanlarının görüşlerinden faydalanılmıştır.

Araştırmada, bağımlı değişkene ait verilerin toplanabilmesi için geliştirilen deneysel yöntem ile öğrencilerin başarıları ölçülmek istendiğinden, araştırma deneysel işleminde kullanılan materyal ve Görsel Sanatlar dersinde program amaçları doğrultusunda verilen kazanımlar göz önünde bulundurularak, Aizanoi Antik Kenti'ne yönelik çoktan seçmeli başarı testi soruları hazırlandı, geliştirildi ve uygulandı. Belirlenen kazanımlarla ilgili, başarı testindeki soruların kapsam geçerliği için ölçme değerlendirme ve alan uzmanlarının görüşlerinden faydalanıldı. Kullanılacak olan test, ön test olarak uygulanmadan önce, Kütahya İli Çavdarhisar ilçesinde bulunan 11-15 yaş grubunda bulunan 112 öğrenci üzerinde uygulandı. Hazırlanan sorular sonucunda elde edilen cevaplar "ITEMAN" (Item and Test Analysis) programı ile madde analizine tabi tutuldu.

Elde edilen madde analizleri sonucu, madde güçlüğü 0,40 ile 0,60 ve ayırıcılık gücü katsayısı 0,30'un üzerinde olan maddeler olduğu gibi standart başarı testine alınmıştır. Öğretilmesi araştırma için önem arz eden fakat katsayısı düşük olan maddelerin ifadeleri uzman görüşü alınarak düzeltilerek teste dahil edilmiştir. Böylece madde güçlüğü orta düzeyde ve ayırıcılık gücü yüksek, toplam 25 maddeden oluşan standart bir başarı testi elde edildi. Hazırlanan başarı testinin Cronbach Alfa güvenilirliği hesaplanmıştır. Bu güvenilirlik katsayısı bir uygulama sonunda tutarlı olarak güvenilirliği verdiğinden tercih edilmiştir. Bu amaçla 11-15 yaş grubu öğrenciler üzerinde yapılan uygulama sonucu elde edilen verilere göre, başarı

testi güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,66$ olarak bulunmuştur. Uzman görüşleri sonucunda, bu Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısının, uygulanacak testin güvenilirliği için uygun olduğu düşünülmektedir.

3.4.2. Tutum Ölçeği

"Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliği ile Gerçekleştirilen Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi" konulu çalışmada, deneysel uygulamanın öncesinde ve sonrasında öğrencilerin başarılarının tespitinin yanında, yapılan uygulamaların, Kültürel Miras Eğitimi'ne yönelik tutumlarının da tespit edilmesinin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Deneysel uygulamanın öncesi ile sonrasında Kültürel Miras Eğitimi'ne yönelik tutumlarında ortaya çıkabilecek değişikliklerin tespitinin, çalışmanın niteliğinin artırılmasına katkısı olacağı düşünülmüştür.

Bir tutum ölçeği, ölçülmek istenen tutum konusu ile ilgili bir dizi ifadeyi içermektedir. İlk tutum ölçme tekniklerinden biri olan Bogardus'tan bugüne dek tek boyutlu ölçeklemeden başlayarak çok boyutlu ölçeklemeye kadar çeşitli ve karmaşık işlemlere dayanan teknikler geliştirilmiştir. Projede kullanılan likert ölçekleme modeli, diğer modellere oranla daha çok sezgilere dayanmaktadır. Bu tip ölçekler bireyin kendisi hakkında bilgi vermesi (self report) esasına dayalıdır. "Dereceleme toplamları" tekniğine uygun bir ölçekten alınan puan, kapsamındaki puanların toplamından oluşmaktadır. Bireylerin kendilerini dışa vurmalarına dayanan bu ölçekte kişinin kendisi hakkındaki bilgilerin bir kısmının gizlenmiş veya çarpıtılmış olma olasılığına karşın bireylerin kimliklerinin gizlenmesi sağlanmış ve maddelerin her cevap ayırıcı tarafından aynı şekilde anlaşılmasına çalışılmıştır. "Tutum, belirli nesne, durum, kurum, kavram ya da diğer insanlara karşı öğrenilmiş, olumlu ya da olumsuz tepkide bulunma eğilimidir" (Tezbaşaran, 1997:1).

Tutum ölçekleri bireyin iç dünyasını ortaya çıkarmak üzere oluşturulmuş bir dizi cümleye/ifadeye bireyin cevap vermesi için hazırlanmış ölçeklerdir. Tutum ölçümünde sonuç, bir bireyin duygularının yoğunluğunun tutum objesinin lehinde mi, aleyhinde mi olduğunu yansıtmalıdır. Tutum ölçeklerinin kullanılma amaçları aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

1. Tutum ölçekleri bireylerin belirli tutum ve değerlerinin belirlenmesinde,
2. Bireylerin gözlenen tutum ve değer yargılarını etkileyen aile ve genel çevre faktörlerinin incelenmesi amacıyla,
3. Kişilik ölçekleri ile birlikte davranışı etkileyen önemli bir faktör olarak bireyin uyum problemlerinin teşhisinde kullanılabilir (Tavşancıl, 2006:107).

Projede kullanılan tutum ölçeğinin maddeleri, programın hedeflenen duyuşsal davranışları ile ilişkilidir. Kullanılan tutum ölçeği, geçerlik ve güvenilirliği Yüksel GÖĞEBAKAN tarafından "Görsel Sanatlar ve Sosyal Bilgiler Derslerinin İlişkilendirilmesinin Kültür Varlıklarını Tanıma ve Sahip Çıkma İle İlgili Kazanımların Gerçekleşmesi ve Öğrencilerin Tutumları Üzerinde Etkileri" isimli doktora tezinde test edilmiş ve kullanılmış ölçektir.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırma süresi boyunca ve süreç sonunda ortaya çıkacak olan nicel veriler karşılaştırılarak incelenecek ve sonuçlar ortaya konularak, bulguların nicel olarak değerleri sunulmuştur.

İstatistiksel işlemler betimsel analiz ve S.P.S.S paket programında uygun istatistiksel yöntemler uygulanarak değerlendirilmiştir.

Güvenirlilik testi ve başarı testi, 112 (yüzoniki) öğrenciye araştırmanın öncesinde bir defa uygulanmıştır. Başarı testi ve tutum ölçekleri ise araştırmanın başında ve sonunda, ön test-son test ve ön tutum-son tutum olarak birer kez deney ve kontrol gruplarına uygulanmıştır.

3.5.1 Deney Grubuna Uygulanan Denel İşlemler

Hazırlanan deneysel metot, Aizanoi Antik Kenti'nde yaşayan 11-15 yaş grubundaki 15 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulamaya başlamadan önce araştırmacı ve bir arkeolog hazırlanan eğitim paketi ile ilgili toplantı yapmış, hangi zaman da hangi uygulamanın yapılacağı kararlaştırılmıştır. Uygulamada kullanılacak

malzemeler (kağıt, kalem, kil tablet, boya, fotoğraf makinası, antik kıyafetler vb.) hazırlanmış ve Aizanoi Okulu adı verilen ve kazı evinde oluşturulmuş sınıf ortamına konmuştur. Teorik derslerin yapılacağı sınıf ortamına Aizanoi Antik Kenti ile ilgili görsel materyaller yerleştirilmiş, kentle ilgili sunu ve müze rehberi hazırlanmıştır.

Çalışma Planı

Tablo 4

	1.Hafta	2.Hafta	3.Hafta	4.Hafta	5.Hafta
İlk Oturum	11:00-13:00	11:00-13:00	11:00-13:00	11:00-13:00	11:00-13:00
Öğlen Arası	13:00-14:00	13:00-14:00	13:00-14:00	13:00-14:00	13:00-14:00
İkinci Oturum	14:00-16:00	14:00-16:00	14:00-16:00	14:00-16:00	14:00-16:00

1.Hafta

Hazırlanan eğitim paketini uygulamaya başlamadan önce, hazırlanan sınıf ortamında ön testlerin (Başarı ve tutum) öğrenciler tarafından doldurulması istenmiştir.

40 dakikalık süre içinde, Aizanoi Okulu adı ile oluşturulan sınıf ortamında, arkeolog tarafından Aizanoi Antik Kenti ile ilgili sunu eşliğinde bilgilendirme yapılmıştır. 15 dakikalık aradan sonra, 40 dakika arkeoloji ve çalışma alanları ile ilgili sunu ile bilgilendirme yapılmış ve kazı ortamında uyulması gereken kurallar hatırlatılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle kazı personeli birlikte yemek yemiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Yemekten sonra antik kentte belirlenen dört alan (tiyatro-stadion, macellum, tapınak, borsa ve Agora) gezilmiş, buralarla ilgili bilgiler verilmiştir. Öğrencilerin soruları alınarak cevaplandırılmıştır.

2. Hafta

Öğrencilere hazırlanan antik dönem kıyafetleri giydirilmiş, Aizanoi Antik Kentinde belirlenen iki alanda (tiyatro-stadion, tapınak) önce arkeologlar tarafından dönem yaşantısını konu alan canlandırmalar yapılmış ve öğrencilerin katılımı ile beraber canlandırmalara devam edilmiştir. Her öğrenciye mitolojik birer isim verilmiş (isim vermeden önce karakterler tanıtılmıştır ve kendilerinin seçmesine izin verilmiştir) ve o rolü canlandırmaları istenmiştir. Bu çalışma esnasında özellikle stadyum (stadion) alanında, kendi aralarında mini bir olimpiyat yarışı (koşu ve gülle atma) düzenlenmiştir.

Daha sonra öğrencilerle kazı personeli birlikte yemek yemiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Yemekten sonra; Aizanoi Antik Kentinde belirlenen diğer iki alanda (macellum, borsa ve agora) önce arkeologlar tarafından dönem yaşantısını konu alan canlandırmalar yapılmış ve öğrencilerin katılımı ile beraber canlandırmalara devam edilmiştir. Macellumda kurulan pazarda önceden hazırlanan tezgahlarda satıcı, müşteri gibi rolleri canlandırmışlardır.

3. Hafta

Öğrenciler kazı alanında çalışan arkeologlara yardımcı arkeologlar olarak atanmışlar ve beraber çalışmalara katılmışlardır (Kazı, fotoğraf, teknik çizim vb.) Bu uygulamadan önce belirlenen alana, öğrencileri teşvik edebilmek adına daha önceden bazı eser parçaları (envanterlik olmayan) gömülmüştür. Kazı esnasında buldukları parçaların neler olduğu ve ne işe yaradıkları anlatılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle kazı personeli birlikte yemek yemiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Öğleden sonra kazı deposuna geçilerek, eserin nasıl temizlendiği, nasıl kayıt altına alındığı ve nasıl saklandığı konularında öğrencilerin de yardımcı olması ile uygulamalı öğretim yapılmıştır. Öğrenciler ertesi gün buluşmak üzere evlerine gönderilmişlerdir.

4. Hafta

Saat 11:00 itibarı ile Aizanoi Okulu'nda toplanılmış ve önceki günün değerlendirmesi yapılmıştır. Deney grubundaki öğrencilerin kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik düşünceleri sorulmuş, bu konu hakkında neler yapılabileceği hususunda beyin fırtınası yapılmıştır. Aizanoi'de bulunan ve zarar verilmiş tarihi eserlerin fotoğrafları gösterilmiş, konu hakkında duyarlılıklarını arttırmak için bilgilendirme yapılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle kazı personeli birlikte yemek yemiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Öğleden sonra, konunun görsel olarak ta hafızalarında yer etmesi için, belirlenen konulara yönelik görsel sanat uygulamaları (resim, kil tablet üzerine kazıma vb) ile çalışmalar yapılmıştır. Geliştirilen oyunlar (kelime avı vb.) oynanmış ve bu çalışmalarda öğretilmek istenen kavramlar (Aizanoi, odeon, macellum, Kibele, zeus vb.) özellikle tekrar edilmiştir.

5. Hafta

Arkeolog ve öğretmen eşliğinde kazı deposuna geçilmiş ve burada bulunan bulutular hakkında öğrencilere bilgi verilmiştir. Seramik buluntuların teknik çiziminin nasıl yapıldığı gösterilmiş ve öğrencilerden de birer örnek yapmaları istenmiştir. Tel bükme yöntemi ile kesitleri belirlenen seramik parçaları kağıt üzerine aktaran öğrenciler, daha sonra restorasyon laboratuvarına alınmış ve restoratör tarafından nasıl restore edildikleri gösterilmiştir.

Daha sonra öğrencilerle birlikte kazı evine dönülerek, kazı personeli ile birlikte yemek yenmiş ve önceki hafta kazıya katıldıkları arkeologlarla birlikte yaptıkları görsel sanatlar çalışmalarını değerlendirmişlerdir.

Yemekten sonra Aizanoi Okulu'na geçilmiş, yapılan bütün işler için öğrencilerin son değerlendirmeleri alınmıştır. Daha sonra son testler doldurulmuş ve öğrencilere katılımlarından dolayı sertifika verilerek teşekkür edilmiştir.

3.5.2. Kontrol Grubuna Uygulanan Geleneksel Öğretim Metodu

Çalışma Planı

Tablo 5

	1.Hafta	2.Hafta	3.Hafta	4.Hafta	5.Hafta
İlk Oturum	11:00-13:00	11:00-13:00	11:00-13:00	11:00-13:00	11:00-13:00
Öğlen Arası	13:00-14:00	13:00-14:00	13:00-14:00	13:00-14:00	13:00-14:00
İkinci Oturum	14:00-16:00	14:00-16:00	14:00-16:00	14:00-16:00	14:00-16:00

1. Hafta

Kontrol grubunda uygulamaya başlamadan önce, hazırlanan sınıf ortamında ön testlerin (Başarı ve tutum) öğrenciler tarafından doldurulması istenmiştir. Daha sonra arkeolog tarafından kazı alanına gelenler için uygulanan geleneksel öğretim metodu (teorik anlatım) ile antik kent ve kazı ile ilgili eğitim programının uygulanmasına geçilmiştir.

40 dakikalık süre içinde, Aizanoi Okulu adı ile oluşturulan sınıf ortamında, arkeolog tarafından Aizanoi Antik Kenti ile ilgili sunu eşliğinde bilgilendirme yapılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle kazı personeli birlikte yemek yemiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Yemekten sonra arkeoloji ve çalışma alanları ile ilgili sunu ile bilgilendirme yapılmış ve kazı ortamında uyulması gereken kurallar hatırlatılmıştır. Araştırmacı bu çalışmalara sadece gözlemci olarak katılmış ders işlenişi ve diğer safhalarda müdahalede bulunmamıştır.

2. Hafta

Öğrencilerle birlikte Aizanoi Antik Kenti gezilmiş, belirlenen iki alanda (tiyatro-stadion, tapınak) ile ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Her alanın tanıtımının bitmesinden sonra öğrencilerin soruları alınmış ve cevaplandırılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle birlikte kazı evine dönülerek kazı personeli ile birlikte yemek yenmiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Öğleden sonra, Aizanoi'de belirlenen diğer iki mekan (macellum, borsa ve agora) gezilmiş, detaylı bilgiler verilmiştir. Her alanın tanıtımının bitmesinden sonra öğrencilerin soruları alınmış ve cevaplandırılmıştır.

3. Hafta

Kazı alanında çalışan arkeologların çalışmaları izlenmiştir. Deney grubundan farklı olarak, kazı faaliyetlerine faal olarak katılım olmamıştır. Bu sürede öğrenciler merak ettikleri soruları sormuş ve sorular arkeologlar tarafından cevaplandırılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle birlikte kazı evine dönülerek kazı personeli ile birlikte yemek yenmiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Kazı alanından sonra Aizanoi Okulu'nda toplanılmış, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik sözel eğitim verilmiştir. Daha sonra öğrencilerin değerlendirmeleri ve soruları alınmış ve ertesi gün görüşmek üzere çalışma sonlandırılmıştır.

4. Hafta

Sabah 11:00 itibarı ile Aizanoi Okulu'nda toplanılmış ve öğrencilerle birlikte bir önceki haftanın değerlendirilmesi yapılmıştır. Hep birlikte kazı deposuna geçilmiş ve buradaki buluntular hakkında detaylı bilgilendirmeler yapıldıktan sonra

öğrencilerin soruları alınmış ve cevaplandırılmıştır. Deney grubundan farklı olarak, bu grupta uygulamalı eğitim yapılmamıştır.

Daha sonra öğrencilerle birlikte kazı evine dönülerek kazı personeli ile birlikte yemek yenmiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Grup daha sonra restorasyon bölümüne alınmış buradaki çalışmalar ile ilgili bilgiler restoratör tarafından verilmiştir. Öğrenciler burada da merak ettikleri konuları sormuşlar ve restoratör tarafından cevaplandırılmıştır.

5. Hafta

Aizanoi okulunda toplanan kontrol grubuna, çeşitli küçük objeler verilerek bunların isimleri ne işe yaradıkları nasıl kullanıldıkları, nerede buldukları ve nasıl saklandıkları gibi bilgiler verilmiş ve öğrenip öğrenmediklerine dair sorularla pekiştirilmeye çalışılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle birlikte kazı evine dönülerek kazı personeli ile birlikte yemek yenmiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Son olarak son testler uygulanmış ve katılım belgeleri verilip teşekkür edilerek çalışma sonlandırılmıştır.

3.6. Verilerin Analizi

Bu bölümde araştırmanın nicel verilerinin analizi ile ilgili açıklamalar yer almaktadır.

Veri toplama araçlarından elde edilen veriler SPSS 11,0 paket programında çeşitli analizler kullanılarak değerlendirilmiştir. Deney ve kontrol gruplarının "Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliğinin Kültürel Miras Eğitimine Etkisi" konusundaki başarı testi ve "Kültür Varlıklarını Tanıma ve Sahip Çıkma Bilinci ile

İlgili" tutum ölçeği ön test puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını ortaya koymak için bağımsız gruplar ve bağımlı gruplar t- testi ve analizi yapılmıştır.

4.BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde; " Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliğinin Kültürel Miras Eğitimine Etkisi" araştırılmaktadır. Öğrencilerin başarı ve tutumlarının incelenmesi amacıyla hazırlanan paket eğitim programına yönelik, uygulama öncesi ve sonrası yapılan başarı testi ve tutum ölçeği testlerinden elde edilen verilere yönelik bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

4.1. ARAŞTIRMANIN NİCEL BULGU VE YORUMLARI

4.1.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Başarı Testinden Alınan Puanlarına İlişkin Bulgular

1. Deney ve kontrol gurubu öğrencilerinin uygulama öncesinde ön test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 6

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin ön test başarı puanlarına göre düzenlenmiş bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçları

Grup	N	$\bar{x}$	Ss	Sd	t	p
Deney	15	17,32	2,94	28	,665	,514
Kontrol	15	16,77	3,11			

Tablo 10'da görüldüğü üzere, deney ve kontrol gruplarının başarı testine ait ön test puanlarının bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçları verilmiştir. Deney grubu öğrencilerinin ön test ortalama puanları ($\bar{x} = 17,32$) iken kontrol grubu öğrencilerinin ön test ortalama puanları ($\bar{x} = 16,77$)'tür. Tablo detaylıca incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin, ön test puanlarının birbirine çok yakın olduğu

görülmektedir. Yani, her iki grubun da uygulama öncesi başarı puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($t_{(28)}=,665$; $P>,05$). Buradan çıkan sonuca göre grupların denk olduğu söylenebilir.

Dolayısıyla geleneksel öğrenme yönteminin uygulandığı kontrol grubu ve deneysel yönteminin uygulandığı deney grubu başarı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığı, deneysel çalışmanın uygulanmasından sonra yapılmış olan son test ile ortaya konulmuştur.

2. Deney ve kontrol gurubu öğrencilerinin uygulama sonrasında son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 7

**Deney ve kontrol gruplarının son test başarı puanlarına göre düzenlenmiş
bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçları**

Grup	N	$\bar{x}$	Ss	Sd	t	p
Deney	15	25,52	2,50	28	6,36	,00
Kontrol	15	20,34	3,28			

Tablo 11’de ise, deney ve kontrol gruplarının başarı testine ait son test puanlarının, bağımsız gruplar t-testi ile yapılan analiz sonuçları görülmektedir. Deney grubu öğrencilerinin uygulanan eğitim süreci sonrasında ki son test ortalama puanları ($\bar{x}=25,52$) iken, kontrol grubu öğrencilerinin son test ortalama puanları ($\bar{x}=20,34$)’dir. Uygulamanın ardından yapılan testin sonucunda " Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliği ile Gerçekleştirilen Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi" konulu araştırmada öğrencilere uygulanan son test başarı

puanları arasında, deney grubu lehine anlamlı bir fark görülmektedir ($t_{(28)}=6,36$ $p<,01$).

Bu analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre, her iki grubun öğrencilerinin son test puan ortalaması arasındaki farkın, uygulanan deneysel eğitim paketinin amacına yönelik olarak, deney grubu lehine başarılı olduğunu ortaya çıkılmaktadır.

Sonuç olarak, deney grubunda uygulanan deneysel yöntemin, kontrol grubunda uygulanan geleneksel öğretime göre öğrencilerin başarılarında daha etkin olduğu söylenebilir.

3. Kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 8

Kontrol grubu öğrencilerinin ön test ile son test başarı puanlarına göre düzenlenmiş bağımlı gruplar t-testi analizi sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Öntest	15	16,77	3,11	14	-12,88	,00
Sontest	15	20,34	3,28			

Tablo 12’de, kontrol grubu öğrencilerinin ön test ile son test başarı puanlarına göre düzenlenmiş, bağımlı gruplar t-testi analizi sonuçları görülmektedir. Kontrol grubu öğrencilerinin ön test ortalama puanları ($\bar{x} =16,77$) iken son test ortalama puanları ($\bar{x} =20,34$)’dir. Kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi ile sonrası başarı puanları arasındaki fark anlamlıdır ($t_{(14)}= -12,88$; $p<,01$).

Bu bulgulara göre, geleneksel yöntemle işlenen kültürel miras eğitime yönelik kontrol grubu öğrencilerinin başarı testindeki (ön test-son test) puanlarında bir artış olduğu, ama bu artışın öğrencilerin başarı düzeyini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde değiştirmedeği görülmektedir. Öğrencilerin başarı puanlarındaki bu olumlu artışın sebebi, işlenen konuya olan ilgilerinden ve uygulamanın yapıldığı yörede yaşamalarından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak bu bulgu, deney grubu öğrencilerinin son test başarı puanları ile karşılaştırıldığında, deney grubu öğrencilerinin başarı puanlarının, kontrol grubu öğrencilerine göre çok daha yüksek olduğu, yani deney grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu tablo görülmektedir.

Bu araştırmaya göre ortaya çıkan sonuç; Geleneksel yöntemle gerçekleştirilen Kültürel Miras eğitiminin, öğrenmeye ilişkin olumlu değişiklikler sağlamada, uygulanan deneysel yönteme göre daha az başarı sağladığı olarak görülebilir.

4. Deney grubu öğrencilerinin ön test-son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 9

Deney grubu öğrencilerinin ön test ile son test başarı puanlarına göre düzenlenmiş bağımlı gruplar t-testi analizi sonuçları

Grup	N	$\bar{x}$	Ss	Sd	t	p
Öntest	15	17,32	2,94	14	-5,48	,00
Sontest	15	25,52	2,50			

Tablo 13, deney grubu öğrencilerinin ön test ile son test başarı puanlarının bağımlı gruplar t-testi analizi sonuçlarını göstermektedir. Deney grubu öğrencilerinin ön test ortalama puanları ($\bar{x} = 17,32$) iken son test ortalama puanları ($\bar{x} = 25,52$)'dir.

Uygulanan eğitim paketi sonucunda deney grubundaki öğrencilerin başarıları anlamlı bir şekilde artmıştır ($t_{(14)} = -5,48$; $p < ,01$).

Analizler sonucunda elde edilen bu bulgulara, göre deney grubu ön test puan ortalamaları $X=17,32$ iken, son test puan ortalamaları $X=25,52$ düzeyine yükselmiştir. Deneysel eğitim paket programının işlenmesi ile öğrencilerin başarılarında anlamlı bir artış sağlanmıştır.

Sonuç olarak deney grubunda, geliştirilen deneysel yöntem ile uygulanan öğretimin öğrencilerin erişilerinde etkili olduğu söylenebilir.

5. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 10

Uygulama sonunda deney ve kontrol gruplarının ön test – son test başarı puanları arasındaki farka göre düzenlenmiş bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçları

Grup	N	$\bar{X}$	Ss	Sd	t	p
Deney	15	8,22	3,05	28	5,23	,00
Kontrol	15	3,70	3,42			

Tablo 14, deney ve kontrol gruplarının uygulama sonunda, ön test-son test puanlarının farkına göre düzenlenmiş, t-testi analiz sonuçlarını vermektedir. Deney grubu öğrencilerinin ön test-son test farkı ortalama puanları ($\bar{x} = 8,22$) iken kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test fark ortalama puanları ($\bar{x} = 3,70$)'tür. Bu

sonuçlar ışığında deney ve kontrol grubu ğrencilerinin ön test-son test puan farkları arasında deney grubunun lehinde anlamlı bir farka rastlanmıştır ($t_{(28)} = -5,23$; $p < ,01$).

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, kontrol ve deney gruplarında, ön test başarı değerleri ile son test başarı değerleri arasında, son test lehine önemli farklılığın ($p < ,01$) olduğu görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde, genellikle gerek deney grubu gerekse kontrol grubu ğrencilerinin ön test ve son test başarı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir.

Taşçı'nın (2006) araştırmasında deney grubu, genel olarak ve bilgi, kavrama, uygulama dzeyelerindeki hedef davranışlara ulaşma açısından, kontrol grubundan daha başarılı olmuştur ($t_{(56)} = -2.531$, $p < .05$). Kert ve Tekdal'ın (2004) araştırmasının sonuçlarına göre, ön test son test puanları arasında her iki grubunda sonuçları son test lehine anlamlı bulunmuştur. Son-test sonuçlarına bakıldığında ise deney grubu lehine anlamlı bir sonuç elde edilmiştir ($t_{(23)} = 3.77$, $p < .01$) (Akt. Bozok,2010:74).

Araştırma da sonuçların bu şekilde çıkması beklenen ve istenilen bir durumdur. nk ğrencilere, konuyla ilgili herhangi bir eğitim verilmeden yapılan ön test ile eğitim verildikten sonra uygulanan son test arasında önemli farklılığın çıkması doğaldır.

4.1.2. Deney ve Kontrol Grubundaki ğrencilerin Tutum lği Testinden Alınan Puanlarımaa İlişkin Bulgular

6. Deney ve kontrol gurubu ğrencilerinin uygulama öncesinde, n tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 11

**Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ilk tutum testi puanlarına göre
düzenlenmiş bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçları**

Grup	N	$\bar{x}$	Ss	Sd	t	p
Deney	15	112,60	12,68	28	,08	0,87
Kontrol	15	112,40	13,01			

Tablo 15, deney ve kontrol gruplarının uygulama öncesi, ilk tutum puanlarının, bağımsız gruplar t-testi analiz sonuçlarını göstermektedir. Deney grubu öğrencilerinin ilk tutum ortalama puanları ($\bar{x} = 112,60$) iken kontrol grubu öğrencilerinin ilk tutum ortalama puanları ($\bar{x} = 112,40$)'tür. Deney ile kontrol grupları arasında uygulama öncesinde tutum açısından anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($t_{(28)} = ,087$; $p > ,05$).

Bir tutum ölçeği uygulanmasında çıkan sonuç, bireyin duygularının tutum materyalinin lehinde mi yoksa aleyhinde mi olduğunu yansıtmalıdır. Bu amaçla oluşturulan çalışmada; Kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya ilişkin tutumu belirlemek amacıyla uygulanan ilk tutum ölçeği testi sonucunda, deney grubunda 112,60 ve kontrol grubunda 112,40 olarak elde edilen puan ortalamalarının bir birinden ($p < ,05$) farklı olmadığı görülmektedir.

Ozan (1993) yaptığı çalışmada; deney ve kontrol grubunu fen bilgisine ilişkin tutumları açısından denk gruplardan oluşturmuştur. Bu çalışmada grupların ilk tutum puanlarına göre denk oldukları görülmektedir. Bu nedenle gruplar arasında tutum yönünden istatistiksel açıdan önemli bir farklılık yoktur (Akt. Bozok, 2010:76).

7. Deney ve kontrol gurubu öğrencilerinin uygulama sonrasında, son tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 12

**Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin son tutum testi puanlarına göre
düzenlenmiş bağımsız gruplar t-testi analizi sonuçları**

Grup	N	$\bar{x}$	Ss	Sd	t	p
Deney	15	118,35	10,42	28	1,48	,15
Kontrol	15	114,60	10,30			

Tablo 16, deney ve kontrol gruplarının uygulama sonrası, son tutum puanlarının, bağımsız gruplar t-testi analiz sonuçlarını göstermektedir. Deney grubu öğrencilerinin son tutum ortalama puanları ($\bar{x} = 118,35$) iken kontrol grubu öğrencilerinin ilk tutum ortalama puanları ($\bar{x} = 114,60$)'dir. Deney ile kontrol grupları arasında uygulama sonunda milli değerlere yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark yoktur ($t_{(28)} = 1,48$; $p > ,05$). Fakat deney grubu öğrencilerinin tutum puanı ortalamalarındaki artışın kontrol grubuna göre daha fazla olduğu görülmektedir. Deney grubundaki bu artış istatistiksel olarak anlamlılık göstermemektedir.

Tutaysalır'ın (2006) araştırmasında, deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin Sosyal Bilgilere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla uygulanan Kovaryans Analizi sonuçları incelendiğinde, deney ve kontrol grupları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir ($F_{(1-57)} = 7.126$, $p < .05$). Bu durum deney grubundaki öğrencilerin Sosyal Bilgilere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu şeklinde yorumlanabilir. (Akt. Bozok, 2010:77)

Altınışık ve Orhan'ın (2002) araştırmasında ise, çoklu ortamda ders gören öğrencilerle bu ortamda ders görmeyen öğrencilerin ön tutum ve son tutum puanlarına uygulanan Kovaryans analizi sonucunda F değeri 0.123 bulunmuştur. Bu değer 42 serbestlik derecesinde .05 anlamlılık düzeyindeki F tablo değeri 4.07'den

küçüktür. İki grubun son tutum puanlarının ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir (Akt. Bozok,2010:77).

Sonuç olarak iki grubun tutum ölçęi testi sonucunda elde edilen uygulama öncesi tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan önemli bir farka rastlanmamıştır.

8. Deney grubu öğrencilerinin, ön test-son test tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 13

Deney grubu öğrencilerinin ilk tutum ile son tutum testi puanlarına göre düzenlenmiş bağımlı gruplar t-testi analizi sonuçları

Grup	N	$\bar{x}$	Ss	Sd	t	p
İlk tutum	15	112,60	12,68	14	-1,73	,06
Son tutum	15	118,35	10,42			

Tablo 17, deney grubu olarak belirlenen öğrencilerinin, ilk tutum ile son tutum testi puanlarına göre düzenlenmiş t-testi analiz sonuçlarını göstermektedir. Deney grubu öğrencilerinin ilk tutum ortalama puanları ($\bar{x} = 112,60$) iken son tutum ortalama puanları ($\bar{x} = 118,35$)'dir. Deney grubu öğrencilerinin uygulama öncesi ile sonrası tutumları açısından anlamlı bir fark varmış gibi gözükse de istatistiksel açıdan anlamlı bir fark söz konusu değildir ($t_{(14)} = -1,73$; $p > ,05$). Uygulama sonrasında öğrencilerin tutumları, uygulama öncesi tutumlarına benzerlik göstermektedir.

9. Kontrol grubu öğrencilerinin, ön test-son test tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 14

Kontrol grubu öğrencilerinin ilk tutum ile son tutum testi puanlarına göre düzenlenmiş bağımlı gruplar t-testi analizi sonuçları

Grup	N	$\bar{x}$	Ss	Sd	t	p
İlk tutum	15	112,40	13,01	14	-,35	,76
Son tutum	15	114,60	10,30			

Tablo 18, kontrol grubu öğrencilerinin, ilk tutum ile son tutum testi puanlarına göre düzenlenmiş t-testi analiz sonuçlarını göstermektedir. Kontrol grubu öğrencilerinin ilk tutum ortalama puanları ($\bar{x} = 112,40$) iken son tutum ortalama puanları ($\bar{x} = 114,60$)'dir. Kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi ile uygulama sonrasındaki tutumları, uygulama öncesi tutumlarına benzerlik göstermiştir ve anlamlı bir değişiklik söz konusu değildir ($t_{(14)} = -,35; p >,05$).

10. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 15

Deney ve kontrol gruplarının ilk tutum - son tutum puan farklarına göre düzenlenmiş t-testi analiz sonuçları

Grup	N	$\bar{x}$	Ss	Sd	t	p
Deney	15	4,62	13,58	28	1,22	.24
Kontrol	15	,68	10,47			

Deney grubu öğrencilerinin son tutum ilk tutum farkı ortalama puanları ($\bar{x} = 4,62$) iken kontrol grubu öğrencilerinin tutum puanları farkı ortalamaları ($\bar{x} = ,68$)'dir. Deney ve kontrol gruplarının ilk tutum son tutum puanları arasında anlamlı bir fark mevcut değildir ($t_{(28)}=1,22$; $p>,05$).

Deney ve kontrol grubunun tutumlarına ilişkin puanlarında olumlu yönde bir artış gözlenmektedir. Ancak, deney grubu öğrencilerinin öğretim sonucunda, kontrol grubu öğrencilerine oranla daha olumlu yönde tutumlar kazanmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada iki gruptaki öğrencilerin de son ve ilk tutum puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık söz konusu değildir.

Sonuç olarak; bireylerin her hangi bir konuya yönelik tutumunun değişebilmesi hemen gerçekleşmemektedir. Bunun için uzun bir zaman gerektiği ortadadır.

5.BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. TARTIŞMA

Eğitim anlayışı, içerisinde yaşanan değişimlerin bir sonucu olarak da eğitim sistemlerinde birçok farklı öğrenme-öğretme yöntem ve teknikleri ortaya çıkmaktadır. (Gögebakan, 2009:84). Yapılan bu araştırma için geliştirilen eğitim paketi ve seçilen öğretim ortamı bu kapsamda değerlendirilebilir. Üzerinde yaşadığı kültürel mirasın farkında olmayan ve bunların korunması gerektiği bilincini kazanamamış bireylerin, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkma konusunda bilinçlendirilmesi ve tutum kazandırılması yapılabilecek en önemli hizmetlerdendir.

" Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliği ile Gerçekleştirilen Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi" konulu bu araştırmanın, disiplinlerarası öğretim yöntemi ile çalışılması, öğrencilerin başarı ve tutumlarında olumlu görülebilecek sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Hazırlanan paket eğitim programına yönelik, uygulama öncesi ve sonrası yapılan başarı testi ve tutum ölçeği testlerinden elde edilen veriler göstermektedir ki; özellikle başarı testinde istatistiksel açıdan da anlamlı sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Bu sonuç göstermektedir ki; hazırlanan eğitim paketi, deney grubu lehine anlamlı sayılacak sonuçlar doğurmuştur. Ancak, tutumların olumlu yönde ve anlamlı bir farklılık olacak şekilde değişmesi için, uygulanan eğitim paketinin öngördüğünden daha uzun bir zamana ihtiyaç vardır.

Çalışma sonucunda ortaya çıkan bir diğer sonuçta; örgün eğitimde İlköğretim kademesinde verilen kültürel miras eğitimine rağmen, uygulama öncesi test sonuçları oldukça düşük çıkmıştır. Bu da, örgün eğitim kurumlarında konuyla ilgili verilen derslerin yetersiz olduğunu, göstermektedir.

5.1.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Başarı Testinden Alınan Puanlarına İlişkin Tartışma ve Yorumlar

1. Deney ve kontrol gurubu öğrencilerinin uygulama öncesinde ön test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 10’da görüldüğü üzere, deney ve kontrol gruplarının başarı testine ait ön test puanlarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Yani, her iki grubun da uygulama öncesi başarı puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir. Buradan çıkan sonuca göre grupların denk olduğu söylenebilir. Başarı testinde sorulan ve yaşadıkları yöre ile ilgili olan sorulara her iki grubunda verdiği cevaplar, konuyla ilgili yeterli bilgi sahibi olmadıklarını da ortaya çıkarmıştır. Örgün eğitim kurumlarında verilen kültürel miras eğitiminin istendik sonuçlar doğurmadığı bu grupların test sonuçlarında da görülmektedir.

2. Deney ve kontrol gurubu öğrencilerinin uygulama sonrasında son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Anlatım gibi tek yönlü iletişime dayanan klasik yöntemler öğretmen ya da öğretmen merkezli (otokratik) yöntemler olarak tanımlanmakta olup, bu ve benzeri yöntemlerde tekdüze bilgilerin ve becerilerin verilmesi üzerinde durulmaktadır. Ancak bireysel ve grup çalışmaları üzerinde dikkatin yoğunlaştığı öğrenci merkezli modern yöntemlerde öğrenciler yaratıcılığa, problem çözmeye, fikirlerini geliştirmeye ve bu fikirlerini ortaya koymaya güdülendirilmektedirler. Eğitimsel süreç içerisinde etkileşim o kadar önemli rol oynamaktadır ki bazı modern öğretim yöntemleri öğretmen öğrenci etkinliklerinin yanında, öğretmenlerin de meslektaşlarıyla bir iletişim ortamı içine girmelerinin gerektiğini savunmaktadır (Küçükahmet, 1997: 60).

Tablo 11’de ki sonuçlara bakacak olursak, deney ve kontrol gruplarının başarı testine ait son test puanlarına göre, deney grubu lehine

anlamli bir fark görülmektedir. Bu bulgulara göre, her iki grubun ğrencilerinin son test puan ortalaması arasındaki farkın, uygulanan deneysel eğitim paketinin amacına yönelik olarak, deney grubu lehine başarılı olduğunu ortaya çıkmaktadır.

Bunun başlıca nedeni, deney grubu öğrencilerine ilgilerini çekecek, içine dahil olabilecekleri, uygulamalar ve oyunlarla zenginleştirilmiş içeriğe sahip bir eğitim programının uygulanmasıdır. Kontrol grubu ise zaten alıştıkları ve sıradanlaşan geleneksel öğretim yöntemi ile karşılaştıkları için başarıları daha düşük çıkmıştır.

Sonuç olarak, deney grubunda uygulanan deneysel yöntemin, kontrol grubunda uygulanan geleneksel öğretime göre öğrencilerin başarılarında daha etkin olduğu söylenebilir.

3. Kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Elde edilen veriler ışığında; benzer kazanımlara sahip dersler ilişkilendirilmeden, gezi-gözlem vb. yöntemlerin kullanılmadığı klasik yaklaşımla düz anlatıma dayalı öğrenmelerde sağlıklı bir öğrenme gerçekleştirilememekte ve öğrenilenlerin de kalıcılığı sağlanamamaktadır (Göğebakan, 2009:180).

Tablo 12’de görüldüğü üzere, kontrol grubu öğrencilerinin ön test ile son test başarı puanları arasında olumlu yönde bir fark vardır.

Bu bulgulara göre, geleneksel yöntemle işlenen kültürel miras eğitimi sonucunda, puanlarında bir artış olduğu, ama bu artışın öğrencilerin başarı düzeyini istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde değiştirmediği görülmektedir. Öğrencilerin başarı puanlarındaki bu olumlu artışın sebebi, işlenen konuya olan ilgilerinden ve uygulamanın yapıldığı yörede yaşamalarından kaynaklandığı söylenebilir. Ancak bu bulgu, deney grubu öğrencilerinin son test başarı puanları ile karşılaştırıldığında, deney grubu

öğrencilerinin başarı puanlarının, kontrol grubu öğrencilerine göre çok daha yüksek olduğu, yani deney grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir.

Bu araştırmaya göre ortaya çıkan sonuç; Geleneksel yöntemle gerçekleştirilen kültürel miras eğitiminin, öğrenmeye ilişkin olumlu değişiklikler sağlamada, uygulanan deneysel yöntemle göre daha az başarı sağladığı olarak görülebilir.

4. Deney grubu öğrencilerinin ön test-son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Uygulanan öğrenme süreçlerinde, öğrencilerin düşüncelerini, araştırmalarını, sorun çözmelerini ve edindikleri bilgi ve beceriyi yeniden yapılandırıp yaşama geçirmelerini destekleyen yöntem ve teknikler işe koşulmalıdır. Bir öğrenmede öğretilenlerin anlaşılması ve kalıcı olması açısından; diğerlerine öğretme-öğrendiklerini kullanmanın öğrenmede yüzde doksan; yaparak öğrenmenin yüzde yetmiş beş; öğrenmede tartışmanın yüzde elli; göstermenin yüzde otuz; görsel-işitsel yöntemlerin yüzde yirmi; okumanın yüzde on ve anlatma yönteminin de yüzde beş oranında etkili olduğunu düşündüğümüzde farklı öğretim yöntemlerinin kullanılma zorunluluğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır (MEB, 2006b: 66). Farklı disiplinlerin bir araya getirilerek öğrenciye sunulduğu disiplinlerarası öğretim, merkeze bir konuyu, olayı, problemi, başlığı ya da deneyimi koyarak birden fazla disiplinin yöntemi ve anlayışıyla ele alınan bir yaklaşımdır (Jacobs, 1989: 8).

Tablo 13'de, uygulanan eğitim paketi sonucunda deney grubundaki öğrencilerin başarılarının anlamlı bir şekilde arttığı görülmektedir. Deneysel eğitim paketinin uygulanması ile öğrencilerin başarılarında anlamlı bir artış sağlanmıştır. Disiplinlerarası yaklaşımla uygulanan eğitim sürecinin, öğrenciler üzerinde anlamlı bir değişiklik sağladığı görülmektedir. Araştırma boyunca yapılan gözlemlerde de, deney grubu öğrencilerinin daha

istekli oldukları, katılım göstermek için çaba harcadıkları, yeni eğitim uygulamasının daha çok beğenilerini kazandığı görülmüştür. Sonuç olarak deney grubunda, geliştirilen deneysel yöntem ile uygulanan öğretimin öğrencilerin erişilerinde etkili olduğu söylenebilir.

5. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test başarı puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 14'te görülen, sonuçlara göre, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test puan farkları arasında deney grubunun lehinde anlamlı bir farka rastlanmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, kontrol ve deney gruplarında, ön test başarı değerleri ile son test başarı değerleri arasında, son test lehine önemli bir farklılığın olduğu görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmalar incelendiğinde, genellikle gerek deney grubu gerekse kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test başarı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir.

Taşçı'nın (2006) araştırmasında deney grubu, genel olarak ve bilgi, kavrama, uygulama düzeylerindeki hedef davranışlara ulaşma açısından, kontrol grubundan daha başarılı olmuştur. Kert ve Tekdal'ın (2004) araştırmasının sonuçlarına göre, ön test son test puanları arasında her iki grubunda sonuçları son test lehine anlamlı bulunmuştur. Son-test sonuçlarına bakıldığında ise deney grubu lehine anlamlı bir sonuç elde edilmiştir (Akt. Bozok,2010:74).

Araştırma da sonuçların bu şekilde çıkması beklenen ve istenilen bir durumdur. Çünkü öğrencilere, konuyla ilgili herhangi bir eğitim verilmeden yapılan ön test ile eğitim verildikten sonra uygulanan son test arasında önemli farklılığın çıkması doğaldır.

5.1.2. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Tutum Ölçeği Testinden Alınan Puanlarına İlişkin Tartışma ve Yorumlar

6. Deney ve kontrol gurubu öğrencilerinin uygulama öncesinde, ön tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Bir tutum ölçeği uygulanmasında çıkan sonuç, bireyin duygularının tutum materyalinin lehinde mi yoksa aleyhinde mi olduğunu yansıtmalıdır. Ozan (1993) yaptığı araştırmada; deney ve kontrol grubunu fen bilgisine ilişkin tutumları açısından denk gruplardan oluşturmuştur. Bu çalışmada grupların ilk tutum puanlarına göre denk oldukları görülmektedir. Bu nedenle gruplar arasında tutum yönünden istatistiksel açıdan önemli bir farklılık yoktur (Akt. Bozok,2010:76).

Tablo 15'e göre, deney ile kontrol grupları arasında uygulama öncesinde tutum açısından anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Öğrencilerin tutum ölçeği sonuçları göstermektedir ki; Kültürel miras eğitiminin önemi kavranmamış, okullarda konuya ilişkin verilen bilgiler tutuma dönüşmemiştir. Araştırmacının yöreye geldiğinde yaptığı ilk gözlemlerde de öğrencilerin bazılarının, çevredeki eserlere zarar verdiği (hedef tahtası olarak kullandıkları, üzerlerinde ateş yaktıkları vb.) görülmüştür. Yapılan görüşmelerde, çevrelerinde bulunan kültürel mirası tanıyıp sahip çıkma konusunda da yeterli bilince ve isteğe sahip olmadıkları tespit edilmiştir.

7. Deney ve kontrol gurubu öğrencilerinin uygulama sonrasında, son tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 16' ya göre, deney ile kontrol grupları arasında uygulama sonunda kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark yoktur. Fakat deney grubu öğrencilerinin tutum puanı ortalamalarındaki artışın kontrol grubuna göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak, deney grubundaki bu artış istatistiksel olarak anlamlılık göstermemektedir.

Göğebak'ın (2009) da yaptığı araştırmada da aynı tutum ölçeği kullanılmış ve şu şekilde değerlendirilmiştir; Deney grubu öğrencilerinin uygulama sonrası tutumlarında anlamlı bir değişim yaşanmıştır. Kontrol gruplarında da son tutum puanlarında bir artış yaşanmış olmasına rağmen deney ve kontrol grupları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık ortaya çıkmamıştır (Göğebakan,2009:212).

Bizim araştırmamızda deney grubunda ki değişimin anlamlı çıkmamasının, öğrencilerin bilişsel seviyelerinin farklı olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Sonuç olarak iki grubun tutum ölçeği testi sonucunda elde edilen uygulama sonrası tutum puan ortalamaları arasında istatistiksel açıdan önemli bir farka rastlanmamıştır.

8. Deney grubu öğrencilerinin, ön test-son test tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 17'de, deney grubu öğrencilerinin uygulama öncesi ile sonrası tutumları açısından anlamlı bir fark varmış gibi gözükse de istatistiksel açıdan anlamlı bir fark söz konusu değildir. Uygulama sonrasında öğrencilerin tutumları, uygulama öncesi tutumlarına benzerlik göstermektedir.

Deney grubu öğrencilerini aktif kılacak birçok farklı etkiliklerin yanında, müze ziyaretleri ve müze etkinlikleriyle desteklenen ders planlarının uygulanmasından sonra öğrenci tutumlarında anlamlı bir değişim yaşanmıştır (Göğebakan, 2009:212). Çok kısa süreli bir uygulama sonrasında yapılan son testlerde tutuma yönelik değişikliğin anlamlı çıkmaması beklenen bir sonuçtur. Tutumların değişebilmesi için uzun süreli bir eğitim gerektiği söylenebilir. Ama yine de deney grubu öğrencilerinde çıkan sonuç, kontrol grubunun puanlarına göre daha yüksektir. Bu da uygulanan deneysel eğitim modelinin, öğrencilerin biraz da olsa ilgisini arttırdığı olarak yorumlanabilir.

9. Kontrol grubu öğrencilerinin, ön test-son test tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Tablo 18'e göre, kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi ile uygulama sonrasındaki tutumları, uygulama öncesi tutumlarına benzerlik göstermiştir ve anlamlı bir değişiklik söz konusu değildir.

Yukarıda yedinci maddede de bahsettiğimiz gibi kısa süreli eğitimlerin, tutumlara yansımaması beklenen bir sonuçtur. Kontrol grubu öğrencilerinin, deney grubuna göre daha düşük puanlar alması ise, geleneksel metotla uygulanan eğitimin sonucudur diyebiliriz. Çünkü, öğrencilerin ilgisini arttıracak, onları konuya dahil edecek herhangi bir uygulamaya yer verilmemiştir.

10. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Deney grubu puanlarında çok küçük bir düşüş olmasına rağmen kontrol grubunda aynı oranda bir artış yaşanmıştır. Ancak her iki değişim de anlamlı düzeyde değildir (Göğebakan,2009:212). Aynı tutum ölçeğini kullanan Göğebakan'ın çalışmasında olduğu gibi, bu çalışmada da benzer sonuçlar çıkmıştır.

Deney ve kontrol gruplarının ilk tutum son tutum puanları arasında anlamlı bir fark mevcut değildir. Deney ve kontrol grubunun tutumlarına ilişkin puanlarında olumlu yönde bir artış gözlenmektedir. Ancak, deney grubu öğrencilerinin öğretim sonucunda, kontrol grubu öğrencilerine oranla daha olumlu yönde tutumlar kazanmış olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada iki gruptaki öğrencilerin de son ve ilk tutum puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık söz konusu değildir.

Sonuç olarak; bireylerin her hangi bir konuya yönelik tutumunun değişebilmesi hemen gerçekleşmemektedir. Bunun için uzun bir zaman gerektiği ortadadır. Öğrenci tutumlarının, araştırmanın yapıldığı 11-15 yaş

grubu öğrenciler için öngörülenden daha fazla zamana ihtiyaç vardır. Sadece kazı alanında verilen tutuma yönelik eğitimin dışında örgün eğitimde de konuya daha fazla zaman ayrılması gerekmektedir.

5.2. SONUÇ

Üzerinde yaşadığı kültürel mirasın farkında olmayan ve bunların korunması gerektiği bilincini kazanamamış bireylerin, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkma konusunda bilinçlendirilmesi ve tutum kazandırılması yapılabilecek en önemli hizmetlerdendir.

Bu araştırma, " Görsel sanatlar ve arkeoloji işbirliği ile gerçekleştirilen kültürel miras eğitiminin öğrencilerin başarı ve tutumlarına etkisi var mıdır?" sorusuna cevap bulmak üzere yapılmıştır.

Geliştirilen eğitim paketinin etkinliğinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Hazırlanan eğitim paketinin etkisi, öğrencilerin başarı testi ve tutum ölçeği sonuçları neticesinde ortaya çıkan bulgulara göre değerlendirilmiştir.

Araştırma boyunca elde edilen sonuçlara göre; " Görsel Sanatlar ve Arkeoloji İşbirliği ile Gerçekleştirilen Kültürel Miras Eğitiminin Öğrencilerin Başarı ve Tutumlarına Etkisi"ne yönelik geliştirilen eğitim paketinin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile geleneksel öğretim yönteminin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin başarı testi puanları arasında anlamlı bir fark olduğu, ancak tutum ölçeği sonuçlarında anlamlı bir farka rastlanmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç göstermektedir ki; Hazırlanan eğitim paketi, deney grubu lehine anlamlı sayılacak sonuçlar doğurmuştur. Ancak, tutumların olumlu yönde ve anlamlı bir farklılık olacak şekilde değişmesi için, uygulanan eğitim paketinin öngördüğünden daha uzun bir zamana ihtiyaç vardır.

Çalışmanın arkeoloji ve görsel sanatların disiplinler arası ilişki ile uygulanmasının sonuçlarının olumlu olması, bu ilişkinin kuvvetlendirilerek artırılması gerektiğini göstermektedir.

Arkeoloji alanının ilk görevlerinden biri kültür varlıklarının korunmasıdır. Bu amaca yönelik alınabilecek bütün tedbirler aşama aşama planlanmalıdır. Kazı alanında çalışan arkeologların görev tanımları içinde sadece kazı yapmak, restorasyon yapmak, eserleri kayıt altına almak vb. olmamalı, yörede yaşayan bireylere, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkma bilinci kazandırılmasına yönelik disiplinlerarası eğitim programlarını uygulamakta olmalıdır. Lisans eğitimleri boyunca "Kültürel Miras Eğitimi" ile ilgili yeni yaklaşımlar üzerinde durulmalı ve geliştirilebilecek yeni projeler hazırlanması teşvik edilmelidir. Çünkü alınabilecek en güzel tedbir, zarar verme olasılığının ortadan kaldırılmasıdır.

Çalışma sonucunda ortaya çıkan bir diğer sonuçta; Örgün eğitimde İlköğretim kademesinden itibaren verilen kültürel miras eğitimine rağmen, uygulama öncesi test sonuçları oldukça düşük çıkmıştır. Bu da, örgün eğitim kurumlarında konuyla ilgili verilen derslerin yetersiz olduğunu, göstermektedir. Son zamanlarda kültürel miras eğitimi ile ilgili yaşanan olumlu gelişmeler olsa da, yeterli olduğu söylenemez.

5.2.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Başarı Testinden Alınan Puanlarına İlişkin Sonuçlar

- Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik uygulama öncesi yapılan başarı testi (ön test - son test) sonucuna göre her iki grubun aldıkları test puanı ortalamalarının arasında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($t_{(28)}=,665$; $P>,05$). Dolayısıyla uygulama öncesi yapılan test ile her iki grubun konuya yönelik bilgi düzeylerinin birbirine denk olduğu anlaşılmaktadır.
- Aizanoi Okulu'nda işlenen, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik araştırma da deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama sonrasında yapılan son test başarı puanları arasında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($t_{(28)}=6,36$ $p<,01$). Bu farklılık deney grubundaki öğrencilerin lehinedir. Deney grubu öğrencilerinin başarı puanlarının ortalaması ($\bar{x}=25,52$), geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı kontrol grubunda yer alan öğrencilerin başarı puanlarının ortalamasından ($\bar{x}=20,34$)

daha yüksektir. Dolayısıyla ön test – son test arasındaki farkın geleneksel uygulama yöntemlerine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

- Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin Aizanoi Okulu'nda, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik araştırmada kontrol grubu öğrencilerinin uygulama öncesi ile sonrası başarı puanları arasında anlamlı bir fark vardır. ($t_{(14)} = -12,88$; $p < ,01$). Burada elde edilen sonuca göre, geleneksel yöntemin uygulanmasına rağmen, kontrol grubu öğrencilerinin puanlarındaki artışın araştırma konusuna olan ilgilerinden kaynaklandığı söylenebilir.

- Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin Aizanoi Okulu'nda, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik araştırmanın uygulama aşaması sonucunda deney grubundaki öğrencilerin başarıları anlamlı bir şekilde artmıştır ($t_{(14)} = -5,48$; $p < ,01$). Bu artışın öğrencilerin konuyu bilgilenme ve kavramalarında uygulamada kullanılan deneysel öğretim yöntemine göre hazırlanmış etkinliklerle bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

- Uygulama sonunda deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Aizanoi Okulu'nda, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik uygulanan ön test – son test başarı puanları arasında deney grubunun lehinde anlamlı bir farka rastlanmıştır ($t_{(28)} = -5,23$; $p < ,01$). Geleneksel öğrenme yaklaşımının uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test (erişi) puanlarına karşı, deneysel yöntemin kullanıldığı deney grubu öğrencilerinin, ön test-son test başarı puanları arasındaki farkın geleneksel öğretim uygulamalarına göre daha etkin olduğu anlaşılmaktadır.

5.1.2. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Tutum Ölçeği Testinden Alınan Puanlarına İlişkin Sonuçlar

- Deney ve Kontrol grubu öğrencilerinin Aizanoi Okulu'nda, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik tutumlarını belirlemek için yapılan ön uygulama sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($t(28) = ,087$; $> ,05$). Dolayısıyla uygulama öncesi öğrencilerin, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla yapılan ön

tutum testine göre her iki grubun tutumlarının birbirine denk olduğu anlaşılmaktadır.

- Aizanoi Okulu'nda, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik uygulama sonunda yapılan son tutum puanları arasında deney ile kontrol gruplarının tutumlarına yönelik puanlarda, deney grubu puanlarının ortalaması ($\bar{x} = 118,35$), geleneksel öğretim yöntemlerinin kullanıldığı kontrol grubundaki öğrencilerin tutum puanlarının ortalaması ise ($\bar{x} = 114,60$) olarak gerçekleşmiştir. Deney grubundaki öğrencilerin uygulama sonucunda milli değerlere yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu tespit edilmiştir ($t(28) = 1,48; p >,05$). Fakat uzman görüşlerine göre deney grubundaki bu artış istatistiksel olarak anlamlılık göstermemektedir.
- Aizanoi Okulu'nda, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik, ilk tutum ile son tutum testi puanlarına göre deney grubu öğrencilerinin uygulama öncesi ile sonrası tutumları açısından, az da olsa deney grubu lehine bir fark vardır ($t(14) = -1,73; p >,05$). Dolayısıyla uygulama sonrasında öğrencilerin tutumlarındaki bu yükselişin deney grubu öğrencilerine uygulanan deneysel yöntemin, geleneksel öğretim uygulamalarına göre; öğrenciler üzerinde eğitim ve öğrenme isteğini artırıcı bir yöntem olduğunu göstermektedir.
- Kontrol grubu öğrencilerinin Aizanoi Okulu'nda, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik, ilk tutum ile son tutum testi puanlarına göre düzenlenmiş bağımlı gruplar t-testi analizi sonuçlarına göre öğrencilerin uygulama öncesi ile sonrası tutumları açısından anlamlı bir fark söz konusu değildir ($t(14) = -,35; p >,05$). Dolayısıyla ön test – son test tutum puanları arasında anlamlı bir farkın olmaması, kontrol grubuna uygulanan geleneksel uygulama yöntemlerine bağlı olduğu anlaşılmaktadır.
- Aizanoi Okulu'nda, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik ilk tutum son tutum puanları arasında anlamlı bir fark mevcut değildir ($t(28) = 1,22; p >,05$). Deney grubu öğrencilerinin öğretim sonucunda, kontrol

grubu öğrencilerine oranla daha olumlu yönde tutumlar kazanmış olmasına rağmen bireylerin her hangi bir şeye karşı tutumunun değişebilmesi için oldukça uzun zaman gerekmektedir. Bu araştırma sonucunda da istatistik açıdan anlamlı bir fark yoktur.

Bütün bu ölçüm sonuçlarına bakıldığında, uygulanan deneysel yöntemin, bu ve benzeri eğitim- öğretimlerde kullanılmasından olumlu sonuçlar alınacağını söyleyebiliriz.

5.3. ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarının da gösterdiği gibi, uygulanan deneysel öğretim yönteminin öğrencilerin başarılarını arttırdığı, tutumlarında olumlu gelişmeler sağladığı göz önünde bulundurularak;

1- Her kazı alanında, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik eğitim ortamları oluşturulması, o evrene yönelik eğitim paketleri hazırlanması,

2- Kazı alanlarında, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkma bilinci kazandırılmasına yönelik disiplinlerarası ilişkilerin güçlendirilmesi ve çeşitliliğin artırılması,

3- Arkeologların ve konuyla ilgili branş öğretmenlerinin yetiştirilmesinde, konuya yönelik eğitimlerinin yeniden gözden geçirilerek sonuç alıcı programlar geliştirilmesi,

4- Örgün eğitim kurumlarında "Kültürel Miras Eğitimi" dersi açılması ve bu derse konunun uzmanı olan Sanat Tarihi ve Arkeoloji bölümü mezunlarına formasyon verilerek istihdam sağlanması,

5- Kazı alanında oluşturulan ortamda (drama, resim, kazıya katılma, çeşitli oyunlar vb) uygulamalı eğitimler verilmesi,

6- Okullarda genel olarak verilen kültürel miras eğitiminde, bulunduğu yöreye ait veya yakınındaki kültür varlıklarını tanıma ve sahip çıkma konusunun öncelikle ele alınması,

7- Kazı alanında oluşturulan eğitim ortamında bulunan eğitim materyallerinin çeşitlendirilerek artırılması ve uygulamada kolaylık sağlayabilecek malzemelerin (Kağıt, kalem, boya, kil tablet, oyun aparatları vb) hazır bulundurulması,

8- Okullarda ve yerleşim alanında, yöreye ait kültür varlıkları ile ilgili panolar, çeşitli görsel materyaller (Eser röprodüksiyonları, heykeller vb) bulundurulması,

9- Halkın eğitiminin de önemli olduğu bilinci ile Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde konuyla ilgili eğitim ve sertifika programları (Örn. Rehberlik) açılması,

10- Kazı alanları ile ilgili tanıtıcı broşürler, kısa filmler vb. hazırlanarak yöredeki okullara dağıtılması,

11- Kazı bölgesinde yaşayan bireylerin, gerek işçi olarak istihdam edilmesi, gerekse başka konularda iletişim kurarak bu sürece dahil edilmesi ve bu bireylere de eğitim verilmesi,

12- "Kültürel Miras Eğitimi" öğrenme alanı ile ilgili derslerin konuyla ilgili olabilecek (Sosyal Bilgiler, Tarih, Sınıf Öğretmenliği vb) lisans programlarında da açılması ve bu konuda eğitim almamış olan öğretmenlere hizmet içi eğitim ile bu eğitim verilmesi,

13- Kazı bölgesinde yaşayan bireylerin diğer bölgelerde bulunan kazı alanlarını ziyaret edebilmelerine yönelik, yerel yönetimler tarafından gezi programları oluşturulması, önerilir.

KAYNAKÇA

- Adams, S. (2008). *Arkeoloji Dedektifleri*, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akpınar, E. (2007). Türkiye'nin Dünya Mirası Listesi'ndeki Yeri ve Yeni Bir Aday Önerisi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt-Sayı: 9-1
- Alvarez, M. D. & Koray, M. (2011). Turkey as a Heritage Tourism Destination: the Role of Knowledge, *Journal of Hospitality Marketing and Management*, 20(3-4), 425-440.
- Andreotti, K. (1993). *Teaching History From Primary Evidence*. London: David Fullton Publisher.
- Atagök, T. (1999). Yaşayan Müze ve Eğitim. *Sanat Dünyamız*. Sayı:7
- Ateş, G. & Reidt, K. (2008). Aizanoi 2005 ve 2006 yılı çalışmaları. 29. *Kazi Sonuçları Toplantısı*, Cilt 2, 227-242.
- Atik, N. (1996). Orta Anadolu'da bir Çanak çömlek merkezi. *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, Sayı:72
- Blyth J. (1989). *History in Primary Scholls*. Open University Press, Milton Keynes-Philedelphia, 1989.
- Bolay, S. H. (1996). *Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*. (6. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Boydaş, N. (2004). Soyut Kültürün Ontolojik Temelleri ve Bir Objektivasyon Modeli. *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi-Sempozyum Bildirileri*. Ankara: Gazi Üniversitesi THBMER Yayını.
- Boydaş, N. (1996). Sanat Kültürü Yansıtır. *Milli Eğitim*, Sayı:131, Temmuz-Ağustos-Eylül 1996

Bozoğlu, İ. (2010). *Aizanoi Antik Kenti Kapı Biçimli Mezar Taşları Ve Bezemeleri*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Mersin

Bozok, B. (2010). *İlköğretim 8.Sınıf Görsel Sanatlar Dersinde Milli Değerlerin Kazanılmasında Milli Bayramlarımızın Etkisi*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Böreççi, M. (1999). Kültür-Dil-Edebiyat Bağlamında Türk Kültürü-Türkçe ve Türk Edebiyatı, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C: 1999/I, S: 570, TDK, Ankara, s.532-538

Buyurgan, S. (2007, 12-14 Mayıs). Tarih Dersi Kapsamında Programlı Bir Müze Ziyareti. *Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu'nda sunuldu*, Bakü, Azerbaycan.

Büyüköztürk, Ş. (2001). *Deneysel Desenler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Pegem A Yayıncılık

Chhabra, Deepak (2010). *Student Motivations: A Heritage Tourism Perspective*. *Anatolia*, 21(2), 249-269.

Craik, J. (2004). *The Culture Of Tourism, Tourism, Critical Concepts In The Social Sciences*, (Edited By Stephen Williams), Vol. II, New York: Routledge Taylor&Francis Group.

Çeçen, A. (1984). *Kültür ve Politika*, Hil Yay., İstanbul

Çiğ, K. (1972). Topkapı Sarayı Müzesi, *Türkiyemiz 50. Yıl Özel Sayısı, Aylık Sanat Dergisi*, İstanbul, 1972

Çiğ, M.İ. (1996). *Mustafa Kemal Atatürk ve Türkiye'de Arkeoloji*, Ankara, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, 1996

Doğan, Y. (2007). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Yazılı Kanıtların Kullanılması*, Doktora Tezi, G.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.

Dönertaş, P. (2014). *Arkeolojik Sit Alanlarının Tespiti, Tescili, Korunması ve Yapılan Uygulamalar Doğrultusunda: Eskiypar Höyüğü*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı.

Erdoğan, T. (2003). *Türkiye'deki Arkeoloji Müzelerinde Yapılan Eğitsel Faaliyetler*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erinç, S. M. (2004). *Sanat Psikolojisine Giriş*. Ankara: Ütopya Yayınevi

Fowler, C. & McMullan, B. J. (1991). *Understanding how the arts contribute the excellent education: Study summary*. National endowment for the arts, Philadelphia, PA. (Eric Document No. 360248).

Geiger B. F. (2004). "Teaching About History And Science Through Archaeology Service Learning", *The Social Studies*, (2004/July-August): 166–171.

Genç, M.A. (2013). *Üstün Yetenekli Öğrencilerin Görsel Sanatlar Eğitiminde Disiplinlerarası Öğretim Etkinliklerinin Değerlendirilmesi*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya

Gögebakan, Y. (2009). *Güzel Sanatlar Ve Sosyal Bilgiler Derslerinin İlişkilendirilmesinin Kültür Varlıklarını Tanıma Ve Sahip Çıkma İle İlgili Kazanımların Gerçekleşmesi Ve Öğrencilerin Tutumları Üzerine Etkisi*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.

Gökalp, Z. (2006). *Felsefe Dersleri*. Sadeleştiren ve Yayına Haz., A. Utku-E. Erbay, Konya: Çizgi Kitabevi.

Gökay, M. (2010). Görsel Sanatlar Eğitiminde Disiplinler Arası Yaklaşım ve Uygulama Örnekleri. *Türk İslam Araştırmaları Dergisi*. Sayı:57

Gökay, M. (2011). *Okul Öncesi Görsel Sanatlar Eğitiminde Disiplinlerarası Çalışmalar*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları. Sayfa: 147-173

Gülcan, B. (2010). Türkiye'nin Kültür Turizminin Ürün Yapısı Ve Somut Kültür Varlıklarına Dayalı Ürün Farklılaştırma İhtiyacı, *İşletme Araştırma Dergisi*. 2/1 Sayfa: 99-118

Güleç, S.,& Alkiş, S. (2003). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin İletişimsel Boyutu, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt: XVII (1). Sayfa: 63-78

Güneygül, A. "Atatürk ve Arkeoloji", Arkeoloji Dünyası, http://www.arkeolojidunyasi.com/ataturk_arkeoloji.html Erişim Tarihi (21.02.2016)

Greenhill- Hooper, E. (1999). *Müze ve Galeri Eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Yayına Hazırlayan: Bekir Onur, Çevirenler: Meltem Örgü Evren - Emine Gül Kapçı.

Güvenç, B. (2005). *İnsan ve Kültür*. (11. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hoffmann, A. & Rheidt, K. (1992). *Die Ausgrabungen In Aizanoi 1990*. XII. Kazı Sonuçları Toplantısı, II, 323-340.

İlhan, Ayşe Çakır. (2017). Müze Profesyonelleri Projesi. *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:214, Sayfa:453-466

İnan, A. (1939). "Atatürk ve Tarih Tezi" Belleten, C. III., TTKY, Ankara

Jodeirierajaie, M. (2004). *Virtual Presentation Of Cultural Heritage Case Study*, A Thesis Submitted To The Graduate School Of Natural And Applied Sciences Of Middle East Technical University,

Kaptan, S. (1995). *Bilimsel Araştırma Ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Web Ofset.

Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri

Karadeniz, C. Okvuran, A., Artar, M. Ve İlhan, Ayşe Çakır. (2017). " Müze Eğitiminde Dönüşümler: Kocaeli Müzesi'nde Eğitimcilerin Eğitimi". *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:214, Sayfa:37-59

Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 7.Basım. 3A Eğitim Danışmanlık Ltd. Ankara

Kirişoğlu, O. (1991). *Sanatta Eğitim (Görmek, Anlamak, Yaratmak)*. Ankara: Demircioğlu Matbaası.

Kızılkay, N. & Doğan, Y. (2014). Sınıfta Arkeoloji: 6. Sınıf Öğrencilerinin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Eylem Araştırması, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science* Cilt: 24, Sayı: 2, Sayfa: 85-107

Kocadaş, B. (2005). Kültür ve Medya. 1-15, [Online]:<http://www.yesevi.edu.tr/bilig/biligTur/pdf/34/0113://www.yesevi.edu.tr/bilig/biligTur/pdf/34/01-13.pdf> adresinden 16 Temmuz 2018 tarihinde indirilmiştir.

Kutluer, G . (2015). Çağdaş Sanatta Biçimsel Ve Kavramsal Bir Eleman Olarak Müze Ve Arkeoloji (Museum And Archeology As A Formal And Conceptual Element In Contemporary Art). *Art-Sanat Dergisi*, 0 (3), 161-171. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/iuarts/issue/8771/109659>

Külahoğlu, Ş. (2002). Bilgisayarlı rehberlik programlarının etik açıdan değerlendirilmesi. *Psikolojik Danışmanlıkta Etik Sempozyumu Kitapçığı*.İstanbul: Yöret Vakfı.

Kyving D. & Marty M. A. (2000). *Yanbaşımızdaki Tarih*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları,

Lattuca, Lisa (2001). *Creating Interdisciplinarity: Interdisciplinary Research and Teaching Among College and University Faculty*. Nashville: Vanderbilt University Press.

Madran, B. & Önal, Ş. (2000). “*Yerellikten Küreselliğe Uzanan Çizgide Tarihin Çok Paylaşımli Vitrinleri: Müzeler Ve Sunumları*”. Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar-Küreselleşme Yerelleşme. İstanbul: Türkiye Ekonomi ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Mercin, L. (2017). "Müze Eğitimi, Bilgilendirme ve Tanıtım Açısından Görsel İletişim Tasarımı Ürünlerinin Önemi". *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı:214, Sayfa:209-237

Mcmillan, E. (2004). *Complexity, Organizations and Change*, London and Newyork, Routledge, Taylor and Francis Group.

Nyaupane, G. & P., Timothy, D. J. (2010). *Heritage awareness and appreciation among community residents: perspectives from Arizona, USA*, International Journal of Heritage Studies, 16(3), 225-239.

Oğuz, E.S. (2011). *Toplum Bilimlerinde Kültür Kavramı*, Edebiyat Fakültesi Dergisi.

Önder, A. Abacı, O. Kamaraj, I. (2009). Müzelerin Eğitim Amaçlı Kullanımı Projesi: İstanbul Arkeoloji Müzesi’ndeki Marmara Örneklemini. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* Sayı:25

Öğün B. “Arkeoloji ve Tarih”, *Tarih Metodolojisi ve Türk Tarihinin Meseleleri Kolokyumu*, Fırat Üniversitesi, Elazığ,1990.

Özbay, M. (2002). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretimi. *Türk Dili*, S. 602, Şubat 2002, s.112- 120.

Özer, E. Korkmaz, H. (2014). "Tarihsel Süreçte Aizanoi Kentindeki Dört Yapıda Tahrip Ve Koruma". *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Sayı 18, 2014, Sayfa 11-20

Özcan K. Ve San D.K. (2011). Kültürel Miras Yönetimi: Birgi Bütünleşik Sit Alanları İçin Bir Model, *BAU Fen Bil. Enst. Dergisi* Cilt 13(2) 97-111.

Özdemir, S.; Yalin, H. İ. Ve Sezgin, F. (2004). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Yenilenmiş Beşinci Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Özgüç, N., (1998). *Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler*, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Özgüç, T. (1975). *Atatürk ve Arkeoloji*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1975

Özdoğan, M. (2006). *Arkeolojinin Politikası ve Politik Bir Araç Olarak Arkeoloji, Türk Arkeolojisinin Sorunları ve Koruma Politikaları: 2*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Özkartal, M. (2009). *İlköğretim Sanat Etkinlikleri Dersinde Dede Korkut Destanı'nın Milli Değerlerin Kazanılmasına Etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Özsoy, V. (1996). Türkiye'de Resim-İş Eğitimi (Sanat Eğitimi) Tarihine Kısa Bir Bakış. Ankara: *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (16.), 109- 122.

Özsoy, V. (1998). *Yetmişbeşinci Yılda Sanat Eğitimi ve Öğretimi (Resim İş Eğitimi)*. Milli Eğitim. (139), 58-65.

Panchyk, R. (2001). *Archaeology For Kids, Uncovering the mysteries of our past (25 activities)*, Chicago: Review Press.

Picken, F. (2016). *Making Heritage of Modernity: Provoking Atlantis as a Catalyst for Change*. Journal of Heritage Tourism, 11(1), 58-70.

Rebetez, P. (1969). Bir Müze Nasıl Ziyaret Edilir? Ankara: *MEB Talim ve Terbiye Dairesi Araştırma ve Değerlendirme Bürosu*

Riviere, G.H. (1962). *Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında*. Unesco Bölge Semineri (Çev. Selma ÜNAL) İstanbul: Icom Millî Komitesi Yayınları

Rheidt, K. (1993). *Aizanoi Vorbericht über die Forschungen zur Historischen Topographie*. Archäologischer Anzeiger, 475-507.

Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim ve Öğrenme*. 12. bs. Ankara: Gazi Kitap Evi.

Sentelle S. P. "Digging to Learn: Teaching Science, History and Social Studies Through Archeology", Educational Leadership, (1986/October): 10-12.

- Seyyar, A. (2003). *Ahlak Terimleri (Ansiklopedik Sözlük)*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Stokrocki, M. (2005). *Interdisciplinary art education: Building bridges to connect disciplines and cultures*, National Art Education Association, Raston, VA, USA.
- Sağ, M. (2009). *İlköğretim Görsel Sanatlar Dersinde Eleştiri Becerilerinin Kazandırılması (Kilim Örneği)*. Yayımlanmış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara
- Şar, E. & Sağkol, T. (2013). Eğitim Fakültelerinde Müze eğitimi dersi gerekliliği üzerine. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:20 (2013-2)
- Şimşek, A. (2011). Geçmişin Nesnesini Arayan Bilim Arkeoloji: Türkiye’de Tarih Öğretimindeki Durumu, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/2 Spring 2011*, p. 919-934, TURKEY
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tekeli, İ. (2000). *'Kent Yoksulluğu ve Modernite'nin Bu Soruna Yaklaşım Seçenekleri'*, Yoksulluk-Kent Yoksulluğu, TESEV Yayınları, (www.tesev.org.tr)
- Telli, H. (1990). *'Türkiye' de Resim- İş Eğitimine Genel Bir Bakış, Ortaöğretim Kurumlarında Resim- İş Öğretimi ve Sorunları'*. Ankara: TED Yayınları.
- Tezbaşaran, A.A. (1997). *Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu*. Türk Psikologlar Derneği. Ankara
- Timothy, D. J., Boyd, S. W. (2006). Heritage tourism in the 21st century: valued traditions and new perspectives, *Journal of Heritage Tourism*, 1(1), 1-16.
- Tunali, İ. (1984). *Sanat Ontolojisi*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Türktüzen, M. (1992). Çavdarhisar(Aizanoi) Roma Devri nekropolü kurtarma kazısı. *II. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, (ss. 81-94). Ankara.

Topses, G. (2002). “*Eğitimin Felsefi Temelleri*”. Öğretmenlik Mesleğine Giriş (Ed. Leyla Küçükahmet). Ankara: Nobel yayın dağıtım S.101-111

Uçankuş, (2000). *Hasan Tahsin, Bir İnsan ve Uygarlık Bilimi Arkeoloji*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara

Uğur, S. & Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkisi, *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2007

Weisman, E. & Hanes, J. M., (2002). Thematic Curriculum and Social Reconstruction, (Gaudelius, Y & Speirs, P. (Editors), “Contemporary Issues in Art Education), Prentice Hall, New Jersey, s.170-178.

Willson, G. B., Mcintosh, A. J. (2007). Heritage buildings and tourism: An experiential view, *Journal of Heritage Tourism*, 2(2), 75-93.

Wright, P. D., Lyons, E. (1997). Remembering pasts and representing places: the construction of national identities in Ireland, *Journal of Environmental Psychology*, 17, 33-45.

Yarımca, Ö. (2010). *İlköğretim II. Kademe Görsel Sanatlar Dersinde Disiplinler Arası Yaklaşımına Dayalı Uygulamalar*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya

Yan, C., & Morrison, A. M. (2007). The influence of visitors’ awareness of World Heritage listings: A case study of Huangshan, Xidi and Hongcun in Southern Anhui, China. *Journal of Heritage Tourism*, 2 (3), 184-195.

Yıldırım, C. (1999). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: ÖSYM Yayınları.

EKLER**Ek:1.** Başarı Testi**Ek:2.** Tutum Ölçeği**Ek:3.** Kazı İzni**Ek:4.** Kazı Ekip Listesi**Ek:5.** Araştırmanın Yapıldığına Dair Belge**Ek:6.** Kazı İdaresini Bilgilendirme Dilekçe Örneği**EK:7.** Kazı Ziyareti İçin Veli Bilgilendirme Dilekçe Örneği**Ek:8.** Deney ve Kontrol Grubu Çalışma Planları**Ek:9.** Aizanoi Kenti Hakkında Bilgi**Ek:10.** Terimler**Ek:11.** Aizanoi'de Yaşam Konusu İçin Örnek Mitolojik Hikaye**Ek:12.** Kazı Alanında Uyulması Gereken Kurallar**Ek:13.** Aizanoi Kent Planı**Ek:14.** Beni Bulabilir misin?**Ek:15.** Harflerin Yerini Değiştirerek Doğru Kelimeyi Bul**Ek:16.** Çavdarlara Ait Duvar Örnek Resimleri**Ek:17.** Kelime Avı**Ek:18.** Kültürel Miras Eğitimi Kazanımları**Ek:19.** Fotoğraflar

EK-1**BAŞARI TESTİ (ÖNTEST-SONTEST)**

S.1.- Aizanoi'de belgelenebilen ve günümüze kadar kesintisiz devam eden yaşam ne zaman başlamıştır ?

- a) Hellenistik Çağ
b) Roma Dönemi
c) Bizans Dönemi
d) Selçuklu Dönemi

S.2.- 'Macellum' ne demektir?

- a) Roma döneminde et, balık ve diğer yiyeceklerin satıldığı Pazar Yeri
b) Mezarlık
c) Tiyatro
d) Cadde

S.3.- Hangisi Aizanoi ile ilgili değildir?

- a) Ana Tanrıça Kybele
b) Zeus
c) Çavdar Tatarları
d) Hititler

S.4.- Aşağıdakilerden hangisi Aizanoi Antik Kentinin Efsanevi Kurucusudur ?

- a) Zeus
b) Kybele
c) Azan
d) Hercules

S.5.- "Nekropolis" ne demektir ?

- a) Pazar Yeri
b) Cadde
c) Mezar Alanı
d) Tapınak

S.6.- Aşağıdakilerden hangisi "Arkeolog" kelimesini en iyi şekilde açıklamaktadır ?

- a) Tarihi eserleri kazılar ve araştırmalar yaparak ortaya çıkarıp, inceleyen, değerlendiren ve geçmişteki bilgilere ulaşmamızı sağlayan kişidir
- b) Tarihi eserleri biriktiren ve satan kişidir
- c) Tarihi eserleri onaran kişidir
- d) Tarihi eserleri müzede sergileyen kişidir

S.7.- Aşağıdakilerden hangisi parayı icat etmiştir ?

- a) Bizanslılar
- b) Lidyalılar
- c) Sümerler
- d) Tatarlar

S.8.- "Zeus kimdir ?

- a) Aizanoi antik kurucusudur.
- b) Roma imparatorudur.
- c) Yunan mitolojisinde, "Tanrıların ve İnsanların Babası"
- d) Aizanoi'un kralıdır.

S.9.- " Sikke " hangi malzemeden yapılır ?

- a) Kil
- b) Metal
- c) Ağaç
- d) Cam

S.10.- Unguentarium (Ungantaryum) ne demektir ?

- a) Mezar taşı
- b) Aydınlatma aracı
- c) Sütun başlığı
- d) Parfüm şişesi

S.11.- Aşağıdakilerden hangisi Arkeoloji'nin çalışma alanı içinde değildir?

- a) Tarihi Eserleri Satmak
b) Kazı Yapmak
c) Tarihi Eserleri Restore Etmek
d) Bulunan Eserleri Kayıt Etmek

S.12.-Macellum'daki Yuvarlak yapının üzerindeki yazıtlar hangi dilde yazılmıştır?

- a) Türkç-İngilizce
b) Grekçe-Latine
c) Arapça-Türkçe
c) Latince-İngilizce

S.13.- Aşağıdakilerden hangisi Roma dönemi tarihi eserlerinden değildir?

- a) Zeus Tapınağı
b) Kybele Kutsal Alanı
c) Tiyatro
d) Etnoğrafya Evi

S.14.- Aşağıdakilerden hangisi "Altar" kelimesini açıklar ?

- a) Tanrılara adak sunmak için, taştan yapılmış öge.
b) Parfüm şişesi
c) Tapınak
d) Aydınlatma aracı

S.15.- Koleksiyoner kime denir?

- a) Tarihi eserleri kazarak çıkartan kişi
b) Herhangi bir konudaki değerli parçaları kanuna uygun olarak toplayan kişi
c) Tarihi eserleri onaran kişi
d) Tarihi eserleri kanunen yasak yollarla toplayan kişi

S.16.- Aşağıdakilerden hangisi Aizanoi Antik Kent'inde değildir?

a) Tiyatro ve Stadion	b) Mozaikli Hamam
c) Macellum	d) Piramitler

S.17.- Çavdarlar kimdir ?

- a) Osmanlı Devleti'nin oluşumu sürecinde, Kütahya civarında yaşayan Moğol boyu
- b) Roma döneminde Kütahya civarında yaşayan Moğol boyu
- c) Aizanoi'un kurucusu olan ve burada yaşayan millet
- d) M.Ö. 1.yy içerisinde Avrupa'dan gelen bir millet

S.18.-" Restorasyon" kelimesini en iyi açıklayan cümle hangisidir ?

- a) Eserin, aslına uygun olarak, mümkün olduğu kadar az müdahale onarılmasıdır.
- b) Eserin aslına uygun olarak kopyalanmasıdır.
- c) Eserin çizimlerinin yapılmasıdır.
- d) Eserlerin bulunduğu yerden başka bir yere taşınmasıdır.

S.19.-"Mezar Steli" ne demektir ?

- a) Mezar başlarına dikilen ya da yatırılan, dikdörtgen levha yada blok şeklinde taşlardır
- b) Tanrılara adanan ve üzerine resimler yapılan taşlardır
- c) Sikke basımında kullanılan taşlardır
- d) Tapınaklara verilen diğer isimdir

S.20.- "Agora" ne demektir?

- a) Mezarlık
b) Sütunlu Cadde
c) Halka açık meydanı, pazar yeri.
d) Kutsal tören alanı

S.21.-" Kybele" kimdir?

- a) Anadolu kökenli bir ana tanrıçadır
b) Aizanoi'un kurucusudur
c) Roma imparatorudur
d) Anadolu'da yaşamış bir kraliçedir

S.22.-" Aizanoi" kelimesinin doğru Türkçe telaffuzu hangisidir?

- a) Aizanoi
b) Ayizanoi
c) Ayzanoy
d) Azanoi

S.23.-"Devşirme kullanımı" nedir ?

- a) Başka yapılardan derlenmiş ve ikinci kez kullanılmış yapı malzemesi.
b) Esere ait parçaların toplanarak tamir edilmesidir.
c) Eseri toprak altından çıkarmak için kullanılan kazma yöntemidir.
d) Evlerin yapımında kullanılan, ahşap malzemedir

S.24.-Kybele Kutsal Alanı" ne demektir ?

- a) Zeus için yapılmış tapınak
b) Aizanoi'un bilinen en eski kutsal alanı
c) Aizanoi'un pazar yeri
d) Mezarlık

S.25.- Hangisi sikke yapımında kullanılan materyallerden değildir?

a) Altın

b) Gümüş

c) Bronz

d) Kil

EK-2

TUTUM ÖLÇEĞİ

Bu araştırmanın amacı Antik Kent içinde yaşayan 11-15 yaş grubunun, Kültür Varlıklarını Tanıma ve Sahip Çıkma ile ilgili görüşlerini almaktır. Vereceğiniz cevapların samimiyeti, araştırmanın sonuçlarını doğrudan etkileyecektir.

Elde edilen veriler, " GÖRSEL SANATLAR VE ARKEOLOJİ İŞBİRLİĞİNİN (Yörede yaşayan çocukların) KÜLTÜREL MİRAS EĞİTİMİNE ETKİSİ (Aizanoi Antik Kenti Örneği)" adlı çalışmada kullanılacaktır.

Vereceğiniz samimi cevaplar için şimdiden teşekkür ederim.

Barış BOZOK

		Hiç Katılmıyorum	Az Katılmıyorum	Orta Düzeyde Katılmıyorum	Çok Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
Aşağıda Kültür Varlıklarını Tanıma ve Sahip Çıkma ile ilgili cümleler vardır. Hiç bir sorunun kesin doğru veya yanlış cevabı yoktur.						
Cümleleri dikkatlice okuduktan sonra size uygun gelen seçeneğe (X) işareti koyunuz. Lütfen işaretsiz cümle bırakmayınız.						
1	Müzelerdeki eserlerden yola çıkarak dönemlerin kültürleri hakkında bilgi ediniz.					
2	Görsel ve sözel iletişim önemli olduğu için yazılı iletişimin önemli olduğunu düşünmüyorum.					
3	Çevremdeki tarihi eserleri tanıyorum.					
4	Açlık, yoksulluk, kuraklık ve doğal afetlerin tarihi eserlerin yok olmasındaki önemli etkenler olduğunu düşünüyorum.					
5	Zengin bir tarihsel geçmişe sahip olmak bana bir şey ifade etmiyor.					
6	Bulunan bir tarihi eserin götürülmesi gereken yerlerin başında, müzelerin geldiğini düşünüyorum.					
7	Derslerde, konu olarak tarihi eserler işlendiğinde sıkıntı duyarım.					
8	İlk uygarlıklara ait bilgileri, en iyi şekilde o uygarlıklardan kalan yazı örneklerinden öğreniriz.					
9	Müzelerin, tarihi eserlerin korunmasında önemli bir yere sahip olduklarını düşünmüyorum.					
10	Savaşların, kültür varlıklarının yok olmasına neden olduğunu düşünüyorum.					
11	Eski eserlerin tarihimizi öğrenmemize yardımcı oldukları için korunmaları gerektiğini düşünüyorum					
12	Müzeler, geçmişten geleceğe ulusal ve evrensel değerlerin taşınmasına katkı sağlayan kurumlardır.					

<p>Aşağıda Kültür Varlıklarını Tanıma ve Sahip Çıkma ile ilgili cümleler vardır. Hiç bir sorunun kesin doğru veya yanlış cevabı yoktur.</p> <p>Cümleleri dikkatlice okuduktan sonra size uygun gelen seçeneğe (X) işareti koyunuz. Lütfen işaretsiz cümle bırakmayınız.</p>		Hiç Katılmıyorum	Az Katılmıyorum	Orta Düzeyde Katılmıyorum	Çok Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
13	Tarihi eserleri sevmem.					
14	Ulusal kültürümüze sahip çıkılması gerektiğine inanıyorum.					
15	Tarihi eserler, milli kültür duygusunun gelişmesine herhangi bir yarar sağlamaz.					
16	Tarihi eserlerimizin yok olmasının önemli olmadığı inancındayım.					
17	Yaşadığım çevrenin kültürel özelliklerini bilmemin yararlı olacağına inanmıyorum.					
18	Başka bir şehre gittiğimde oradaki tarihi eserleri gezmek beni sıkar.					
19	Tarihi eserler toplumları yaşadıkları çevreye bağlayarak vatan ve millet sevgisini aşılar.					
20	Çevremdeki tarihi esere birisinin zarar verdiğini gördüğümde hiçbir tepki göstermem.					
21	Çevremizdeki tarihi mekanları ve nesnelere tanımak hoşuma gider.					
22	Tarihi değere sahip eserlerin korunması gerektiğini düşünmüyorum.					
23	Benim için bugün önemli... Tarihi eserler, geçmişe ait oldukları için önemli değil.					
24	Tarihi eserlerin, insanların duygu ve düşünce yapısının gelişmesinde rol oynadıklarını düşünüyorum.					
25	İlk uygarlıklara ait yazılı tabletlerin bana bir şey vereceğine inanmıyorum.					
26	Bir sanat eserinin, o dönemin kültürünü yansıtan unsurlardan birisi olduğunu düşünüyorum.					
27	Kültür varlıkları, turizm yönüyle farklı bölge, yöre ve uluslara ait bireylerin birbirleriyle kaynaşmasına vesile olur.					
28	Geçmiş dönemlere ait bütün nesnelere, korunması gereken tarihi eserlerdir.					
29	Herhangi bir tarihi eserin yurt dışına kaçırılmasının önemli olmadığını düşünüyorum.					
30	İlk uygarlıklara ait tarihi eserlerle ilgilenmenin gereksiz olduğunu düşünüyorum.					

<p>Aşağıda Kültür Varlıklarını Tanıma ve Sahip Çıkma ile ilgili cümleler vardır. Hiç bir sorunun kesin doğru veya yanlış cevabı yoktur.</p> <p>Cümleleri dikkatlice okuduktan sonra size uygun gelen seçeneğe (X) işareti koyunuz. Lütfen işaretsiz cümle bırakmayınız.</p>		Hiç Katılmıyorum	Az Katılıyorum	Orta Düzeyde Katılıyorum	Çok Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
31	Tarihi eserler, kişilerin geçmişiyle gurur duymasını sağlayarak, özgüvenlerini geliştirir.					
32	Çevremizdeki tarihi eserlerden herhangi birine zarar veren birisini gördüğümde umursamam.					
33	Günümüzdeki bütün bilimsel ve teknolojik gelişmelerin öncüllerinin müzelerde sergilenen nesnelere olduğunu düşünüyorum.					
34	Görsel sanatlarda kullanılan resim teknikleri, duygu ve düşüncelerimizi yansıtmamıza imkan sunar.					
35	Tarihi eserlerin, geleceğin şekillenmesine katkı sağlayacağına inanmıyorum.					
36	İlk uygarlıklara ait eserlerin müzelerde korunmaları gerektiğine inanıyorum.					
37	Kültür varlıkları, insanlığın ortak malı olduğu için, başka ülkelere götürülmesinin önemi yoktur.					

EK-3

Kazi İzni

8. May. 2015 14:05

No. 0138 P. 1

 T.C.
 KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
 Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

 ÇANAKKALE
 ÜNİVERSİTESİ

Sayı : 94949537-160.01.01 83631
 Konu :Kütahya İli, Aizanoi Antik Kenti Kazi İzni

07.05/2015

Sayın, Prof. Dr. Elif ÖZER
 Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü
 Kimlik: 20070/DENİZLİ

İlg: Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğünün 17/12/2014 tarih ve 27848278 - 900 / 27354 sayılı yazısı.

Kütahya İli, Çavdarhisar İlçesi, Aizanoi Antik Kenti'nde Bakanlığımız ve Pamukkale Üniversitesi adına Prof. Dr. Elif ÖZER başkanlığında yapılan çalışmalara, ilgi başvuru ekinde yer alan çalışma programı kapsamında ve ekli listede belirtilen heyet üyeleri ile 2015 yılında devam edilmesi Bakanlığımızca uygun görülmüştür.

Söz konusu çalışmaya Araş. Gör. Murat TAŞKIRAN'ın Kazi Başkan Yardımcısı olarak katılması uygun görülmüş olup, Bakanlık Temsilcisi olarak Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürlüğü Uzmanı Erdal YİĞİT görevlendirilmiştir.

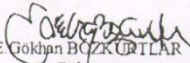
1-Kazi başlangıç tarihinin temsilcimize ve ilgili birimine en az bir hafta önceden yazılı olarak bildirilmesi,

2-Yazımız ekindeki ruhsatnamelerden birinin alınarak, diğerinin imzalanarak çalışmaya başlanmadan önce iade edilmesi,

3-Kazıda çalıştırılan işçilerin temini ile bunlara ilişkin her türlü mali işlemlerin kazi başkanı tarafından mahallinde gerçekleştirilmesi,

4-Kazi harcamalarının öncelikle Kültür Varlıkları İhale Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri kapsamında Bakanlık Temsilcisinin de yer aldığı komisyon marifetiyle yerine getirilmesi,

5-Söz konusu çalışmaların ilgili mevzuat kapsamında, çevre düzeni, koruma, restorasyon, konservasyon ve yayın ağırlıklı olarak gerçekleştirilmesi hususlarında bilgilerinizi rica eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

 E. Gökhan BOZKUŞATLAR
 Bakan a.
 Genel Müdür Yardımcısı V.

EKLER :

- 1- Ekip Listesi (1 sayfa)
- 2- Ruhsatname (2 adet)

Dağıtım:

- Pamukkale Üniversitesi Rektörlüğüne (Ek konulmadı)
- Prof. Dr. Elif ÖZER
- Araş. Gör. Murat TAŞKIRAN (Ek-2 konulmadı)

II TBMM 06050 Uls / ANKARA
 Telefon: (0312)508 60 00/6180 Faks: (0312)508 61 59
 E-Posta: kazi@kulturunizm.gov.tr Elektronik Ağ: www.kulturunizm.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat:
 Uygur GÜLER
 Kült. ve Tur. Uzm.

Ek-4

Kazı Ekip Listesi

AIZANOI ANTİK KENTİ 2015 YILI KAZI EKİP ÜYELERİ

1) Prof. Dr. Elif ÖZER (Kazı Başkanı)	21) Arş. Gör. Ömer UZUNEL
2) Arş. Gör. Murat TAŞKIRAN (Kazı Başkan Yardımcısı)	22) Hatice KORKMAZ
3) Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR	23) Tank TÜRKÜSEVER
4) Prof. Dr. Vedat ONAR	24) Mustafa ÇİMEN
5) Prof. Dr. Olcay DÜŞEN	25) Pinar ÇAĞNIS
6) Doç. Dr. Handan ÜSTÜNDAĞ	26) Oktay UĞURLU
7) Doç. Dr. Serdar DÜŞEN	27) Doğan PEÇEN
8) Yrd. Doç. Dr. Hüseyin KÖKER	28) Salih Okan AKGÖNÜL
9) Yrd. Doç. Dr. Mustafa BEYAZIT	29) Merve YEŞİL
10) Yrd. Doç. Dr. Nadide KARKINER	30) Ufuk BUZ
11) Yrd. Doç. Dr. Evin CANER	31) Dilek YILMAZ
12) Yrd. Doç. Dr. Ömür Dünya ÇAKMAKLI	32) Burcu KOMŞU
13) Öğr. Gör. Ahmet ÖZER	33) Prof. Dr. Halil KUMSAR
14) Öğr. Gör. Barış BOZOK	34) Prof. Dr. Ömer AYDAN
15) Arş. Gör. Mustafa EKMEKÇİ	35) Yrd. Doç. Dr. Alptekin ORANSAY
16) Arş. Gör. Ebru HARMAN ASLAN	36) Yrd. Doç. Dr. Ahmet Oğuz ALP
17) Arş. Gör. Berkay DİNÇER	37) Burak EKE
18) Arif YACI	38) Yasemin KARAN
19) Arş. Gör. Aysun UZUNEL	39) Dr. Mergen YALÇIN
20) Arş. Gör. Feyza GÖREZ	40) Dr. Bilge Alp GÜNEY
	41) Doç. Dr. Mehmet TEKOC AK

Yabancı Uyruklular Ekip Üyeleri:

- 1) Asuman LATZER-LASAR
- 2) Luise FRITSCH
- 3) Christoph HAUSER

44

Ummet GÖRGÜLÜ
Şube Müdürü

Ek-5

Araştırmanın Yapıldığına Dair Belge

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü
Aizanoi Kazısı Başkanlığı

13.01.2016

SAYI :2016/04
KONU: Öğr. Gör. Barış BOZOK hk.

İLGİLİ MAKAMA

Bakanlar Kurulu'nun 02.05.2011 tarihli ve 2011/1815 sayılı kararıyla, Kütahya İli, Çavdarhisar İlçesi sınırları içinde kalan Aizanoi antik kenti kazı çalışmaları, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan verilen izinle, Pamukkale Üniversitesi adına tarafımdan yürütülmektedir.

Aizanoi kazısında 22.06-07.09.2015 tarihlerinde gerçekleştirilen 2015 yılı çalışmalarına, farklı mesleklerden uzmanlar katılmıştır. Aizanoi kazısının "Aizanoi Çocuklar için Kültürel Miras Bilinçlendirme Projesi" kazımız heyet üyesi, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Resim İş Öğretmenliği Bölümü Öğretim Görevlisi Barış BOZOK tarafından 29.06-17.08.2015 tarihleri arasında arazi çalışması ve ardından laboratuvar çalışması olarak yürütülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim.

Prof. Dr. Elif ÖZER
Aizanoi Kazı Başkanı

Adres :Pamukkale Üniversitesi Fen-Edebiyat
Fak. Arkeoloji Bölümü A Blok-Kıvıklı
Kampüsü/DENİZLİ

Tel: 0(258) 296 3749 Fax: 0(258) 296 3535
Web : aizanoi.pau.edu.tr
E-mail : aizanoikazisi@gmail.com

Ek-6**Kazı İdaresini Bilgilendirme Dilekçe Örneği**

AİZANOİ KAZI BAŞKANLIğINA

KÜTAHYA

" GÖRSEL SANATLAR VE ARKEOLOJİ İŞBİRLİğİNİN (Yörede yaşıyan çocukların) KÜLTÜREL MİRAS EğİTİMİNE ETKİSİ (Aizanoi Antik Kenti Örneği)" adlı Doktora tezim ile ilgili olarak, Aizanoi Antik Kenti'nde yaşıyan 11-15 yaşı grubu öğrenciler ile, kültür varlıklarının tanınması ve sahip çıkmaya yönelik bir çalışma yapmaktayım. .../.../2015 ile .../.../2015 tarihleri arasında, 5 hafta, haftada 1gün, toplam 20 saat sürecek bu çalışmayı yapabilmem için, birlikte çalışabileceğim bir arkeolog görevlendirilmesi ve hazırlanan programın uygulanabilmesi için gerekli ortamın hazırlanması hususunda,

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Araştırmacı

Öğr.Gör.Barış BOZOK

Ek: Hazırlanan Eğitim Paketi

Adres: PAÜ Eğitim Fakültesi

Resim-iş Öğretmenliği Bölümü

DENİZLİ

EK-7**Müze Ziyareti İçin Veli Bilgilendirme Dilekçe Örneği**

SAYIN VELİ,

Aizanoi Antik Kenti'nde yaşayan 11-15 yaş grubu öğrenciler ile, kültür varlıklarının tanınması ve sahip çıkma bilincinin oluşması amaçlı bir çalışma yapmaktayız. .../.../2015 ile .../.../2015 tarihleri arasında, 5 hafta, haftada 1 gün, toplam 20 saat sürecek olan bu çalışma için, velisi bulunduğunuz öğrenci adına hazırlanan ve altta sunulan izin dilekçesini doldurarak, göndermenizi rica ediyorum.

Saygılarımla,

Araştırmacı

Öğr.Gör.Bariş BOZOK

Aizanoi Kazı Başkanlığı'na

Velisi bulunduğum, ... 'ın Aizanoi Antik Kenti'nde yaşayan 11-15 yaş grubu öğrenciler ile, kültür varlıklarının tanınması ve sahip çıkma bilincinin oluşması amaçlı yapılan çalışmaya katılmasını istiyorum.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. Saygılarımla,

..... /..... /2015

EK-8

Deney ve Kontrol Grubu Çalışma Planları

Deney Grubu Çalışma Planı

	1.Hafta	2.Hafta	3.Hafta	4.Hafta	5.Hafta
İlk Oturum	11:00-13:00	11:00-13:00	11:00-13:00	11:00-13:00	11:00-13:00
Öğlen Arası	13:00-14:00	13:00-14:00	13:00-14:00	13:00-14:00	13:00-14:00
İkinci Oturum	14:00-16:00	14:00-16:00	14:00-16:00	14:00-16:00	14:00-16:00

1.Hafta

Hazırlanan eğitim paketini uygulamaya başlamadan önce, hazırlanan sınıf ortamında ön testlerin (Başarı ve tutum) öğrenciler tarafından doldurulması istenmiştir.

40 dakikalık süre içinde, Aizanoi Okulu adı ile oluşturulan sınıf ortamında, arkeolog tarafından Aizanoi Antik Kenti ile ilgili sunu eşliğinde bilgilendirme yapılmıştır. 15 dakikalık aradan sonra, 40 dakika arkeoloji ve çalışma alanları ile ilgili sunu ile bilgilendirme yapılmış ve kazı ortamında uyulması gereken kurallar hatırlatılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle kazı personeli birlikte yemek yemiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Yemekten sonra antik kentte belirlenen dört alan (tiyatro-stadion, macellum, tapınak, borsa ve Agora) gezilmiş, buralarla ilgili bilgiler verilmiştir. Öğrencilerin soruları alınarak cevaplandırılmıştır.

2. Hafta

Öğrencilere hazırlanan antik dönem kıyafetleri giydirilmiş, Aizanoi Antik Kentinde belirlenen iki alanda (tiyatro-stadion, tapınak) önce arkeologlar tarafından dönem yaşantısını konu alan canlandırmalar yapılmış ve öğrencilerin katılımı ile beraber canlandırmalara devam edilmiştir. Her öğrenciye mitolojik birer isim verilmiş (isim vermeden önce karakterler tanıtılmıştır ve kendilerinin seçmesine izin verilmiştir) ve o rolü canlandırmaları istenmiştir. Bu çalışma esnasında özellikle stadyum (stadion) alanında, kendi aralarında mini bir olimpiyat yarışı (koşu ve gülle atma) düzenlenmiştir.

Daha sonra öğrencilerle kazı personeli birlikte yemek yemiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Yemektan sonra; Aizanoi Antik Kentinde belirlenen diğer iki alanda (macellum, borsa ve agora) önce arkeologlar tarafından dönem yaşantısını konu alan canlandırmalar yapılmış ve öğrencilerin katılımı ile beraber canlandırmalara devam edilmiştir. Macellumda kurulan pazarda önceden hazırlanan tezgahlarda satıcı, müşteri gibi rolleri canlandırmışlardır.

3. Hafta

Öğrenciler kazı alanında çalışan arkeologlara yardımcı arkeologlar olarak atanmışlar ve beraber çalışmalara katılmışlardır (Kazı, fotoğraf, teknik çizim vb.) Bu uygulamadan önce belirlenen alana, öğrencileri teşvik edebilmek adına daha önceden bazı eser parçaları (envanterlik olmayan) gömülmüştür. Kazı esnasında buldukları parçaların neler olduğu ve ne işe yaradıkları anlatılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle kazı personeli birlikte yemek yemiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Öğleden sonra kazı deposuna geçilerek, eserin nasıl temizlendiği, nasıl kayıt altına alındığı ve nasıl saklandığı konularında öğrencilerin de yardımcı olması ile uygulamalı öğretim yapılmıştır. Öğrenciler ertesi gün buluşmak üzere evlerine gönderilmişlerdir.

4. Hafta

Saat 11:00 itibarı ile Aizanoi Okulu'nda toplanılmış ve önceki günün değerlendirmesi yapılmıştır. Deney grubundaki öğrencilerin kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik düşünceleri sorulmuş, bu konu hakkında neler yapılabileceği hususunda beyin fırtınası yapılmıştır. Aizanoi'de bulunan ve zarar verilmiş tarihi eserlerin fotoğrafları gösterilmiş, konu hakkında duyarlılıklarını arttırmak için bilgilendirme yapılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle kazı personeli birlikte yemek yemiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Öğleden sonra, konunun görsel olarak ta hafızalarında yer etmesi için, belirlenen konulara yönelik görsel sanat uygulamaları (resim, kil tablet üzerine kazıma vb) ile çalışmalar yapılmıştır. Geliştirilen oyunlar (kelime avı vb.) oynanmış ve bu çalışmalarda öğretilmek istenen kavramlar (Aizanoi, odeon, macellum, Kibele, zeus vb.) özellikle tekrar edilmiştir.

5. Hafta

Arkeolog ve öğretmen eşliğinde kazı deposuna geçilmiş ve burada bulunan bulutular hakkında öğrencilere bilgi verilmiştir. Seramik buluntuların teknik çiziminin nasıl yapıldığı gösterilmiş ve öğrencilerden de birer örnek yapmaları istenmiştir. Tel bükme yöntemi ile kesitleri belirlenen seramik parçaları kağıt üzerine aktaran öğrenciler, daha sonra restorasyon laboratuvarına alınmış ve restoratör tarafından nasıl restore edildikleri gösterilmiştir.

Daha sonra öğrencilerle birlikte kazı evine dönülerek, kazı personeli ile birlikte yemek yenmiş ve önceki hafta kazıya katıldıkları arkeologlarla birlikte yaptıkları görsel sanatlar çalışmalarını değerlendirmişlerdir.

Yemekten sonra Aizanoi Okulu'na geçilmiş, yapılan bütün işler için öğrencilerin son değerlendirmeleri alınmıştır. Daha sonra son testler doldurulmuş ve öğrencilere katılımlarından dolayı sertifika verilerek teşekkür edilmiştir.

Kontrol Grubu Çalışma Planı

Tablo 5

	1.Hafta	2.Hafta	3.Hafta	4.Hafta	5.Hafta
İlk Oturum	11:00-13:00	11:00-13:00	11:00-13:00	11:00-13:00	11:00-13:00
Öğlen Arası	13:00-14:00	13:00-14:00	13:00-14:00	13:00-14:00	13:00-14:00
İkinci Oturum	14:00-16:00	14:00-16:00	14:00-16:00	14:00-16:00	14:00-16:00

1. Hafta

Kontrol grubunda uygulamaya başlamadan önce, hazırlanan sınıf ortamında ön testlerin (Başarı ve tutum) öğrenciler tarafından doldurulması istenmiştir. Daha sonra arkeolog tarafından kazı alanına gelenler için uygulanan geleneksel öğretim metodu (teorik anlatım) ile antik kent ve kazı ile ilgili eğitim programının uygulanmasına geçilmiştir.

40 dakikalık süre içinde, Aizanoi Okulu adı ile oluşturulan sınıf ortamında, arkeolog tarafından Aizanoi Antik Kenti ile ilgili sunu eşliğinde bilgilendirme yapılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle kazı personeli birlikte yemek yemiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Yemekten sonra arkeoloji ve çalışma alanları ile ilgili sunu ile bilgilendirme yapılmış ve kazı ortamında uyulması gereken kurallar hatırlatılmıştır. Araştırmacı bu çalışmalara sadece gözlemci olarak katılmış ders işleniş ve diğer safhalarda müdahalede bulunmamıştır.

2. Hafta

Öğrencilerle birlikte Aizanoi Antik Kenti gezilmiş, belirlenen iki alanda (tiyatro-stadion, tapınak) ile ilgili detaylı bilgi verilmiştir. Her alanın tanıtımının bitmesinden sonra öğrencilerin soruları alınmış ve cevaplandırılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle birlikte kazı evine dönülerek kazı personeli ile birlikte yemek yenmiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Öğleden sonra, Aizanoi'de belirlenen diğer iki mekan (macellum, borsa ve agora) gezilmiş, detaylı bilgiler verilmiştir. Her alanın tanıtımının bitmesinden sonra öğrencilerin soruları alınmış ve cevaplandırılmıştır.

3. Hafta

Kazı alanında çalışan arkeologların çalışmaları izlenmiştir. Deney grubundan farklı olarak, kazı faaliyetlerine faal olarak katılım olmamıştır. Bu sürede öğrenciler merak ettikleri soruları sormuş ve sorular arkeologlar tarafından cevaplandırılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle birlikte kazı evine dönülerek kazı personeli ile birlikte yemek yenmiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Kazı alanından sonra Aizanoi Okulu'nda toplanılmış, kültürel mirası tanıma ve sahip çıkmaya yönelik sözel eğitim verilmiştir. Daha sonra öğrencilerin değerlendirmeleri ve soruları alınmış ve ertesi gün görüşmek üzere çalışma sonlandırılmıştır.

4. Hafta

Sabah 11:00 itibarı ile Aizanoi Okulu'nda toplanılmış ve öğrencilerle birlikte bir önceki haftanın değerlendirilmesi yapılmıştır. Hep birlikte kazı deposuna geçilmiş ve buradaki buluntular hakkında detaylı bilgilendirmeler yapıldıktan sonra

öğrencilerin soruları alınmış ve cevaplandırılmıştır. Deney grubundan farklı olarak, bu grupta uygulamalı eğitim yapılmamıştır.

Daha sonra öğrencilerle birlikte kazı evine dönülerek kazı personeli ile birlikte yemek yenmiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Grup daha sonra restorasyon bölümüne alınmış buradaki çalışmalar ile ilgili bilgiler restoratör tarafından verilmiştir. Öğrenciler burada da merak ettikleri konuları sormuşlar ve restoratör tarafından cevaplandırılmıştır.

5. Hafta

Aizanoi okulunda toplanan kontrol grubuna, çeşitli küçük objeler verilerek bunların isimleri ne işe yaradıkları nasıl kullanıldıkları, nerede buldukları ve nasıl saklandıkları gibi bilgiler verilmiş ve öğrenip öğrenmediklerine dair sorularla pekiştirilmeye çalışılmıştır.

Daha sonra öğrencilerle birlikte kazı evine dönülerek kazı personeli ile birlikte yemek yenmiş, yemek esnasında yanlarında oturan arkeologlara merak ettikleri soruları sormaları istenmiştir.

Son olarak son testler uygulanmış ve katılım belgeleri verilip teşekkür edilerek çalışma sonlandırılmıştır.

Teknik Hazırlık:

Araç ve Gereçler: Boyalar (sulu boya, pastel boya), fırça, su, su kabı, resim kağıdı, resim kalemleri, resim altlığı, Kil tablet, Antik dönem kıyafetleri

Temizlik Gereçleri: Kullanılmak üzere muşamba örtüler, gazete parçaları, önlük, peçete v.s.

EK- 9

Aizanoi Kenti Hakkında Bilgi

Aizanoi, Kütahya ilinin Çavdarhisar İlçesi sınırlarında bulunan antik bir kenttir. İlk yerleşimin ne zaman başladığı tam olarak bilinmese de, yapılan kazılar sonucunda M.Ö. III. bin yıla ait buluntulara rastlanmıştır. Halen yaşamın devam ettiği kentte, Çavdar Tatarları ve Osmanlı dönemine ait izlerde bulunmaktadır.

Kentle ilgili ilk araştırmalar 1924 yılında başlamıştır ve halen devam etmektedir. kentte bulunan yapılar bazı özellikleri ile önem arz etmektedir. M.S. I. yy. sonlarına tarihlenen Zeus Tapınağı, büyük kısmı ayakta kalabilmiş nadir örneklerdendir. Tiyatro ve stadyumun birlikte bulunduğu tek örnek yapı ve dünyanın ilk borsası sayılabilecek yuvarlak yapı yani macellum kentin önemli yapılarından bazılarıdır. Yine içinde bulunan iki hamam kompleksi, köprüler, odeion vb. yapılarda şehrin önemli unsurlarıdır.

Yine şehre ait nekropollerde önemli buluntulara rastlanmıştır. Kazıların devam ettiği şehirde daha nice önemli buluntuya ulaşılabileceğine kesin gözüyle bakılabilir. Özellikle kapı tipi mezar stellerine çokça rastlanan şehirde lahit ve diğer mezar tiplerine de çokça örnek vardır.

11. ve 12. yy. larda bölgeye Türk akınlarının başladığı bilinmektedir. Çavdar Tatarları'nın bölgede bulunmasından dolayı Çavdarhisar olarak adlandırılan ilçede Çavdar Tatarları'na ait izlere de çokça rastlanmaktadır. Özellikle tapınakta bulunan duvarlara kazınmış tasvirler önem arz etmektedir.

Elde edilen bulgulara göre, Aizanoi'de yaşam aralıksız devam etmiştir. 1970 Gediz depremi sonrasında antik kent üzerinde yerleşime izin verilmemiştir. Yerleşim kentin doğusuna doğru olmuş fakat antik kent üzerinde kalan yerleşime müdahale edilmemiştir.

EK-10

Terimler

Agora : Yunan klasik çağında, bir sitenin yönetim, siyasa ve ticaret işlerini görüşmek üzere yurttaşların toplandığı kent alanı.

Akroter: Bir antik alınlığın tepesine ve iki köşesine yerleştirilen taş yada pişmiş topraktan yapılmış süsleme ögesi

Altar: Sunak taşı.

Arkeoloji: Tarih öncesi ve eski çağlardan kalma eserleri toprak altından çıkararak, tarih ve sanat bakımından inceleyen bilim dalı.

Aizanoi Borsa Yapısı : Dünyanın ilk borsa yapısı.

Bezeme: Mimarlık ürünü üzerinde ve her türden kullanım eşyası üzerinde süslemeye yönelik olarak yapılan çalışmaların tümü.

Buluntu: Arkeolojik kazı ya da yüzey araştırması sonucunda ortaya çıkarılan her türden eski eşya, yapı, yapı kalıntısı, mezar, para vs.

Bouleuterion: Antik Yunan'da kent meclisinin toplandığı binaya verilen addır.

Cella: Tapınaklarda kült heykelinin bulunduğu ana salon

Çanak-Çömlek: Her tür kabaca biçimlenmiş, pişmiş toprak kullanım eşyasının genel adı. Tarihöncesi çağlarda yapılmış keramik objelerin genel adı.

Etnografya: Toplamların kültürlerini inceleyen bilim dalı.

Figürin: Genellikle canlı varlıkları betimleyen, kolayca taşınabilir nitelikte üç boyutlu küçük sanat yapıtı. Taş, ahşap, metal, pişmiş toprak vs.

Hamam ve Palestra: Aizanoi'de hamam ve spor salonunun birlikte olduğu kompleks yapı.

İdol: Çok tanrılı dinlerde küçük tanrı ya da tanrıça heykelciği.

Kalkolitik: MÖ 5000 ile MÖ 3000’li yıllar arasını kapsayan bakır-taş çağı

Lahit: İçine ölünün yerleştirildiği özel sanduka.

Macellum: Eski Roma döneminde içinde yiyecek maddeleri, genellikle de, et satılan yapı ya da ticaret alanı.

Mozaik: Küçük boyutlu renkli parçacıkların bir düzlem üzerinde birbirine bitişik olarak yerleştirilmesiyle oluşturulan bezeli yüzey.

Mitoloji: Çoktanrılı dinlerde tanrı ve yarı tanrıların eylemleri ile onların insanlarla ve diğer yaratıklarla ilişkileri konusundaki efsaneler, öyküler, inançlar bütünü.

Mezartaşı: Ölünün gömülü olduğu yeri belirleyen taş.

Neolitik: Taş devrinin son çağına verilen ad. MÖ 7000’lerde başlar.

Nekropol: Antikite’de bir kentin hemen dışında yer alan mezarlık alanı.

Odeon: Antik mimaride, içinde müzik dinlenmesi için yapılmış özel yapılardır.

Onarım: Her tür nesne ve strüktür üzerindeki yıpranma izlerinin giderilerek, yeniden kullanılabilir duruma getirilmesi işlemi.

Palaestra: Spor salonu.

Phrygia: Günümüzde Ankara, Afyon, Eskişehir ilerinin tümü, Konya, Isparta, ve Burdur illerinin kuzey kesimlerini, Kütahya ilinin batı bölümünü kapsayan alan.

Phrygia Epiktetos: Küçük Phrygia

Pronaos: Hellen tapınağında cellanın önündeki giriş bölümü.

Pseudodipteros: Dipteros plan tipindeki çift sıra sütun dizisinden içteki sıranın kaldırılıp yerinin boş bırakılması ile dipteros görünümü verilen plan tipidir. Genellikle Hellenistik Dönem’de Anadolu’da görülür.

Seramik: Hammaddesi kil olup elde, kalıpta ya da tornada biçimlendirilmiş ve fırınlanmış her türlü eşyanın genel adı.

Sikke: Herhangi bir makinede üretilmeyip el araçlarıyla basılmış metal para.

Sit: Doğanın, insanın ya da her ikisinin eseri olan ve korunmalarında kamu yararı bulunan bir kentsel ve kırsal çevre sit sayılır. Örenyeri.

Skene: Sahne

Stadion: Yunanca "Stadion" kelimesinden gelen, eski Yunan kültüründe Stadyum.

Stel: Küçük dikilitaş. Antik Yunan mezar taşlarına mezar steli denirdi.

Süsleme: Bir yüzeyi estetik açıdan daha etkileyici kılmak amacıyla üzerinde yapılan her türlü çalışma.

Sütun: Kare, çokgen ya da daire planlı, taştan ya da mermerden yapılmış düşey taşıyıcı öge.

Territoryum: Bir devletin sahip olduğu topraklar.

Tiyatro: İçinde her türlü oyunun sahnelenebildiği, sahnesi ve seyirci için oturma yerleri vb. bulunan, özel olarak bu iş için yapılmış yapı.

Unguentarium (Gözyaşı Şişesi): Antikite'de mezarlara yerleştirilen ve içine gözyaşı veya koku doldurulan küçük şişe ya da pişmiş topraktan yapılmış küçük testi.

Yazıt: Anımsatma amacıyla veya anı değeri taşıyan bir metnin bir taş ya da metal vs. bir yüzey üzerine yazılmasıyla oluşan küçük anıt. Bir yapının tarihini, yaptıranı veya tasarımcısını belirten ve bu yapının üzerine yerleştirilen metin. Kitabe

EK-11**Aizanoi'de Drama Yöntemi İçin Örnek Mitolojik Hikaye**

M.S. II. Yüzyılda yaşamış Lucius Apuleius, "Altın Eşek" isimli eserinde İsis'i konuştururken şu ifadeleri kullanmıştır.

"Ben her şeyin doğal annesi, bütün öğelerin sahibesi ve yöneticisi, bütün dünyalarda insan neslini başlatan, kutsal güçlerin reisi, cehennemdeki her şeyin kraliçesi, cennette yaşayanların önde geleniyim. Bütün tanrıçaların görüldüğü tek biçim benim. Gökyüzünün gezegenleri, denizlerin bütün rüzgarları ve cehennem acıklı sessizliği benim irademle idare edilir. Tüm dünyada değişik biçimler, farklı gelenekler ve birçok adlar altında anılan benim adımdır. Tapınılan benim kutsal varlığımdır. İnsanların ilki olan Frygler bana Pesinus tanrılarının anası der."

EK-12**Kazı Alanında Uyulması Gereken Kurallar**

- 1- Kazı alanında gürültü yapmamalı ve bağırmamalıyız.
- 2- Anlatılanları dikkatle dinlemeliyiz.
- 3- Kazı alanında eserlere dokunmamalı, üzerlerine yazı yazmamalı ve zarar vermemeliyiz.
- 4- Kazı bölgesi haritasını ve rehberini mutlaka yanımıza almalıyız.
- 5- Arkeoloğumuzun talimatlarına kesinlikle uymalıyız.
- 6- Sana gerekli olabilecek kalem, silgi, su gibi malzemeleri kazı alanına giderken yanına almayı unutma.
- 7- Merak ettiklerinizi öğretmenimize ve arkeoloğumuza sorabilirsiniz.
- 8- Kazı alanında gezerken bir şeyler yememeliyiz.
- 9- Yerlere kâğıt, şeker, sakız ve çöp atmamalıyız.
- 10- Arkadaşlarından ayrıldığın ya da kaybolduğunu düşündüğün zaman, sadece görevli öğretmen ve arkeologtan yardım istemelisin. Kaybolduğunu düşünüyorsan yerinden ayrılamadan, öğretmenin gelip seni almasını beklemelisin.
- 11- Kazı alanında izin alarak fotoğraf çekebilirsiniz. Eğer fotoğraf makinen yoksa öğretmeninden senin için fotoğraf çekmesini isteyebilirsin.
- 12- Acıktığında yemek için, yanına bisküvi gibi kuru yiyecekler alabilirsin. Yanına minik su şişesi ve peçetede (selpak mendil) almayı unutmamalısın. Acıktığında kazı alanında belirlenen bölgede yemeklerinizi yiyebilir ve dinlenebilirsiniz.
- 13- Güvenlik nedeni ile öğretmen ve arkeoloğun yapacağı uyarıları kesinlikle uygulamalısın.

14- Tuvalet, yorgunluk ve açlık gibi ihtiyaçların olduğu zaman mutlaka öğretmeninden yardım istemelisin ve sıkıntını anlatmalısın.

15- Kazı alanında yanına yardımcı arkeolog olarak atandığın kişi ile birlikte çalışarak detayları öğrenmeye çalış.

16- Yukarıdaki kuralları lütfen oku. Aklına takılanları öğretmenine sor.

EK-14

Beni Bulabilir misin?

Neredeyim ve kimim?

Bulduğum yer:.....

Kimim :.....

EK-15**Harflerin Yerini Değiştirerek Doğru Kelimeyi Bul****UEZS.....****KEİKS.....****RESRASONYOT.....****GARAO.....****OBSAR.....****ELTS.....****TRALA.....****MUCELAML.....**

EK-16**Çavdarlara Ait Duvar Örnek Resimleri**

EK-17

Kelime Avı

C	S	U	N	G	A	N	T	A	R	Y	U	M	İ
A	A	F	E	L	İ	N	B	C	R	E	D	F	Ç
Z	S	M	İ	G	N	M	S	D	Z	C	A	T	E
E	E	A	O	A	İ	Z	A	N	O	İ	U	Z	N
U	G	C	L	U	T	A	S	Y	G	E	L	İ	E
S	R	E	T	R	U	H	L	D	E	K	A	L	K
B	E	L	E	T	U	S	A	K	İ	Y	A	S	R
N	E	L	S	A	H	K	G	S	İ	B	L	E	O
M	V	U	H	Ş	P	O	O	A	S	E	Ş	R	P
K	F	M	E	A	T	R	R	E	T	L	T	U	O
L	V	K	İ	E	R	F	A	E	G	E	D	P	L
C	B	D	Z	D	G	H	E	W	R	A	S	Ç	İ
M	E	Z	A	R	S	T	E	L	İ	G	L	H	S
Y	U	R	O	O	A	L	T	A	R	T	E	D	K

Aşağıdaki kelimeleri bulup üzerlerini çiziniz.

Ungantaryum	Macellum
Aizanoi	Zeus
Agora	Altar
Kybele	Nekropolis
Mezar Steli	

EK-18**Kültürel Miras Eğitimi Kazanımları****Kültürel Miras**

Bu alanda öğrencilerin;

- Tarihî süreç içerisinde Türk toplumunda ve kültüründe ortaya konulan sanat eserlerini ve sanatçıları incelemeleri,
- Farklı toplum ve kültürlerde ortaya konulan sanat eserlerini ve sanatçıları incelemeleri,
- Sanat ile kültürün birbirini şekillendirdiğini ve yansıttığını kavramaları,
- Müze, ören yerleri, tarihî mekânlar, sanat galerisi, sanatçı atölyeleri ve bunun gibi yerlerdeki kültürsanat eserlerini incelemeleri,
- Sanatın duygu, düşünce ve inanışları iletmede bir araç olduğunu anlamaları,
- Görsel Sanatların geçmiş ile gelecek arasında köprü vazifesi gören araçlardan biri olduğunu kavramaları,
- Müzeler ile Görsel Sanatları ilişkilendirmeleri,
- Görsel Sanatların tarihsel sürecini incelemeleri,
- Kültür-sanat örneklerini incelemeleri, analiz etmeleri ve yorumlamaları,
- Türk kültüründe yardımlaşma amaçlı inşa edilen eserleri (sebil, darüşşifa, imarethane, kervansaray vb.) incelemeleri amaçlanmıştır.

Kültürel Miras

Sanatın, kültürün bir parçası olduğunu fark eder.

Farklı sanat örneklerinden hareketle, sanatın bir milleti, toplumu veya medeniyeti oluşturan yerel ve evrensel değerler içeren kültür ürünleri olduğu üzerinde durulur.

Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, ören yeri vb. ile ilgili izlenimlerini söyler.

Gerçekleştirilecek müze, ören yeri, sanatçı atölyesi ziyareti veya müze, ören yeri ile ilgili video, film, belgesel, sanal tur izletimi sonrası veya müze, ören yeri, sanatçı atölyesi ile ilgili görseller gösterildikten sonra düşüncelerini söylemeleri istenir.

Kültürel Miras

Türk kültürüne ait mimari elemanları açıklar.

Cumba, kerpiç, dikdörtgen pencere, avlu, çatı, tavan, kapı gibi mimari elemanlar örnekler üzerinden gösterilir.

Sanat eserlerindeki farklı kültürlere ait motifleri inceler.

Özellikle sembolik anlamlar taşıyan yerel ve evrensel motifler üzerinde durulur. Yaratıcı drama yönteminden yararlanılarak grup çalışması ile incelenen motifler canlandırılabilir. Bazı motif veya sembollerin evrensel olduğu açıklanırken saygı ve adalet gibi değerler de verilebilir.

Geleneksel Türk sanatlarından örnekler verir.

Geleneksel Türk sanatları üzerinde durulur. Ebru, minyatür, çini vb. örnekler gösterilir. daki farklar açıklanır. Vatanseverlik, sevgi ve vefa gibi değerler anlatılabilir.

Müze, sanat galerisi, sanat atölyesi, ören yeri vb. mekânların sanat açısından önemini ifade eder.

Diğer kültürlere ait mimari elemanları açıklar.

Geleneksel Japon evleri, Eskimo evleri vb. yaşam mekânları örnek gösterilir.

Kültürel Miras

Sanat eserleri ile geleneksel sanatların farklı kültürleri ve dönemleri nasıl yansıttığını açıklar.

Sınfa Kurtuluş Savaşı ile ilgili yağlı boya tablo ve Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'ni yansıtan minyatür çalışması örneği getirilebilir. Bunların teknik, tür ve kullanılan malzemeye göre farklı oldukları ancak her ikisinin de kendi yapıldıkları dönemin kültürleri ve sosyal olaylarını yansıttıkları üzerinde durulabilir. Ayrıca bu süreçte Ulu Önder Atatürk ve silah arkadaşlarından, şehit olan askerlerden bahsedilebilir.

Kendi (Millî) kültürüne ve diğer kültürlere ait sanat eserlerini karşılaştırır.

Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, öğrenme yeri vb. yerlere planlı ve programlı ziyaretler yapılır. Bu imkânların bulunmadığı yerlerde tıpkıbasımlardan, belgesellerden vb. öğretim materyallerinden yararlanır.

Sanat eserlerinin madde, form ve fonksiyonu arasındaki ilişkiyi açıklar.

Göz yaşı şişesi, güneş kursu, su kabı, lahit, sikke vb. eserlerin hangi malzeme, form ve ne amaçla yapılmış olduğu üzerinde durulur.

Kültürel Miras

Sanatçı ve zanaatkârın rollerini söyler.

Türk kültürüne ve diğer kültürlere ait mimari yapıların belirgin özelliklerini karşılaştırır.

Özellikle bu kazanımda tarihî yapılar tercih edilir. En az iki kültüre ait tarihî yapılardaki kubbe, kemer, pencere, kapı, mekân içi süsleme vb. yapı unsurları arasındaki farklılıklara dikkat çekilir.

Farklı kültürlerde yapılmış sanat eserlerinin genel özelliklerini karşılaştırır.

Türk kültürü başta olmak üzere Avrupa, Asya, Afrika vb. gibi en az iki kültüre ait sanat eserlerinin form, konu, malzeme, teknik özellikleri vb. bakımından karşılaştırılması sağlanır.

Müzedeki farklı kültürlere ait sanat eserlerindeki ortak özellikleri söyler.

Müze, sanat galerisi, sanatçı atölyesi, öğrenme yeri vb. yerlere planlı ziyaretler yapılır. Bu imkânların bulunmadığı yerlerde tıpkıbasımlardan, belgesellerden vb. materyallerden

Görsel sanat alanındaki meslekleri söyler.

Fotoğraf sanatçısı, heykeltıraş, ressam, mimar, illüstratör, tasarımcı, küratör, restoratör, nakkaş, hattat gibi meslekler üzerinde durulur.

Kültürel Miras

Farklı kültürlerin sanatı ve sanatçıları arasındaki benzerlik ve farklılıkları açıklar.

Türk kültürü başta olmak üzere Avrupa, Asya, Afrika vb. kültürlerine ait sanatçı ve eserlerinden örnekler incelenir.

Geçmişte ve günümüzde yapılmış olan sanat eserleri arasındaki farklılıkları söyler.

Duyarlılık (çevre, tarihsel miras vb.), vefa ve sevgi (doğa sevgisi, millet sevgisi) değerleri üzerinde durulur.

Müzeler ile Görsel Sanatları ilişkilendirir.

Müze, müze türleri ve müzelerin kültürel mirasa katkıları üzerinde durulur.

Kullanılan sanat malzemeleri ile görsel sanat alanındaki meslekleri ilişkilendirir.

Sanat alanındaki meslekler ve bu mesleklerde kullanılan malzemeler üzerinde durulur. (Örneğin heykeltıraşın eserlerini oluşturması için kil, metal, taş, bronz, alçı, ahşap gibi malzemeleri kullanması).

Kültürel Miras

Bir sanatçının eserlerinde seçtiği konuyu, kullandığı malzeme ve tekniği açıklar.

Bir eserin hangi tekniklerle yapılmış olabileceği üzerinde durularak eserin özellikleri anlaşılmasına çalışılır.

Etnografya müzelerindeki ürünler aracılığıyla geleneksel sanat örneklerini inceler.

Etnografya müzesinin bulunmadığı yerlerde tıpkıbasımlardan, belgesellerden, sanal müzelerden vb. yararlanır.

Toplumda geleneksel sanatların rolünü açıklar.

Geleneksel sanatlar konusunda farkındalık oluşturulur. Geleneksel sanatlara sahip çıkmanın bir sorumluluk olduğu üzerinde durulur. Bu anlayışın yerel ve özgün olan kültürü korumaya dönük bir çaba olarak görülmesi sağlanır. Evrensel anlamda sanat ve tasarım dünyasına bir zenginlik kattığı anlatılır.

Anadolu uygarlıklarına ait eserleri müzeler aracılığıyla inceler.

Anadolu uygarlıklarına (Urartular, Hattiler, Frigler, Selçuklular vb.) ait eserlerin araştırılması, yaratıcı drama (örneğin donuk imge) veya müze sepeti oyunu vb. yöntemlerden yararlanması sağlanır. Ayrıca vatanseverlik ve saygı değerleri üzerinde durulur.

Görsel sanatlar, tarih ve kültürün birbirlerini nasıl etkilediğini açıklar.

Görsel sanatlardaki meslekler arasındaki benzerlik ve farklılıkları söyler.

Kültürel Miras

Sanat eserlerindeki üslupları açıklar.

Özgün sanat eserleri ile tasarımlar üzerinde sanatçıların kullandıkları fırça darbeleri, renkleri, bilgi objeleri, konu seçimleri ve biçimlerinin sanatçının üslubunu oluşturduğu üzerinde durulur. Yerli ve yabancı sanatçı ile tasarımcılardan örnekler verilir, eserleri incelenir.

Sanat, tarih ve kültürün birbirini nasıl etkilediğini analiz eder.

Sanatçıların topluma sağladığı katkıları açıklar.

Sanatçıların kültürel, sosyal, ekonomik, eğitsel değer vb. açılardan topluma yaptığı katkılar tartışılır.

Tarihî olayların sanat eserleri üzerindeki etkisini inceler.

Göç, savaş, reform, ekonomik buhran vb. olayların sanatçıyı, dolayısı ile eserlerini de etkilediği üzerinde durularak örnekler üzerinden açıklanır.

Kültürel Miras

Sanat eserinin sosyal, politik ve ekonomik faktörlerden nasıl etkilendiğini açıklar.

Sanatçıların toplumda üstlendiği rolleri yorumlar.

Özel gereksinimli bireyler konusunda farkındalık oluşturmak için hazırlanmış kamu spotları izletilebilir.

Dönem, üslup ve kullanılan malzemelere göre sanat eserlerinin özelliklerini karşılaştırır.

Müzelerdeki eserlerin korunmasının önemini açıklar.

Tarihî yapılar ile müzelerdeki eserlerin öncelikle bir milletin, sonra tüm insanlığın ortak malı olduğu üzerinde durulur. Sanatın “evrensel bir dil” olma özelliğinin buradan geldiği açıklanır. Bu konu açıklanırken duyarlılık değeri ele alınır.

Ek:19

Çalışma Kağıtları

Ben Kimim?

Sence Hangi Malzemeden Yapılmış Olabilirim?

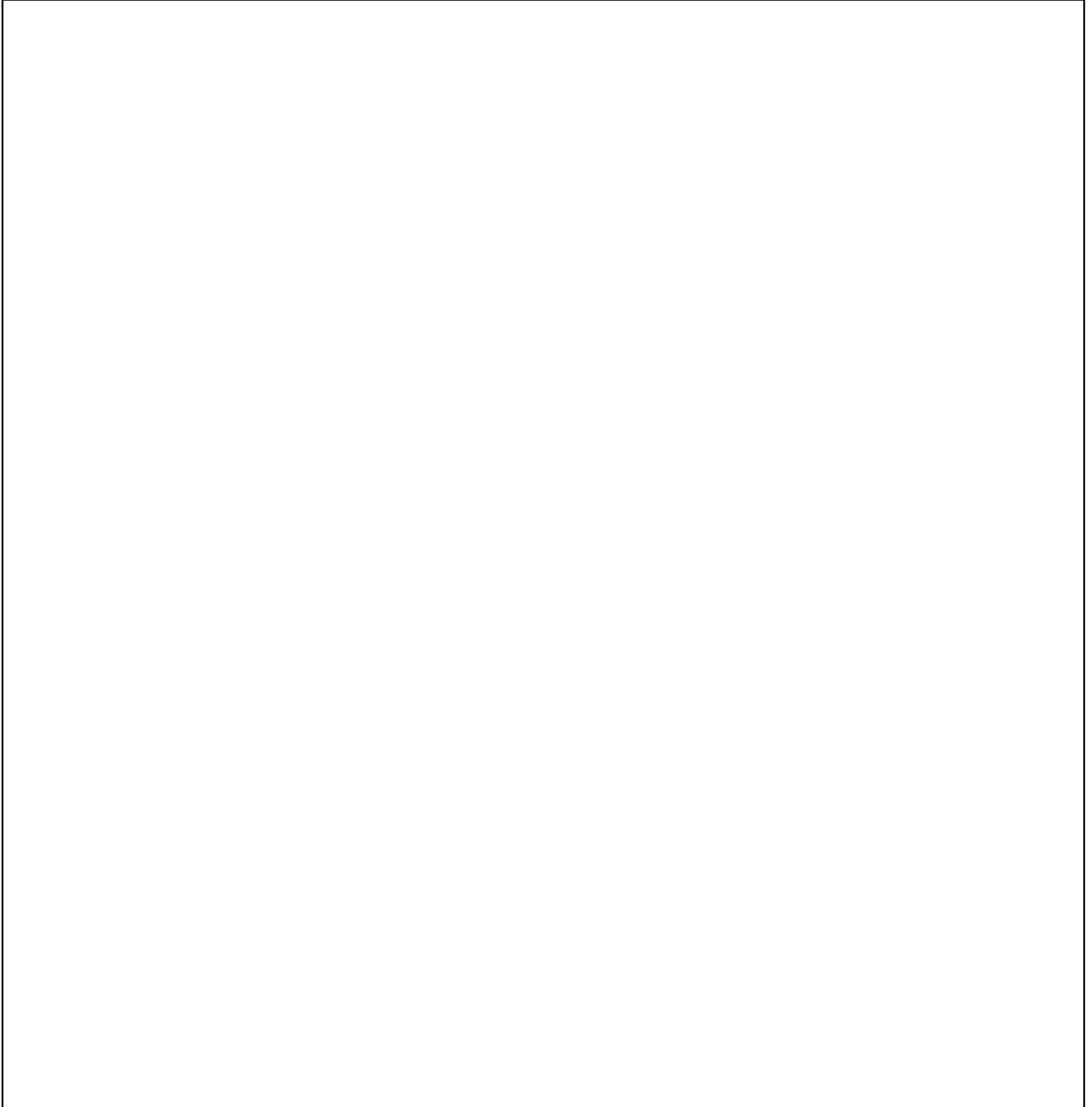

Sence ben neyim?

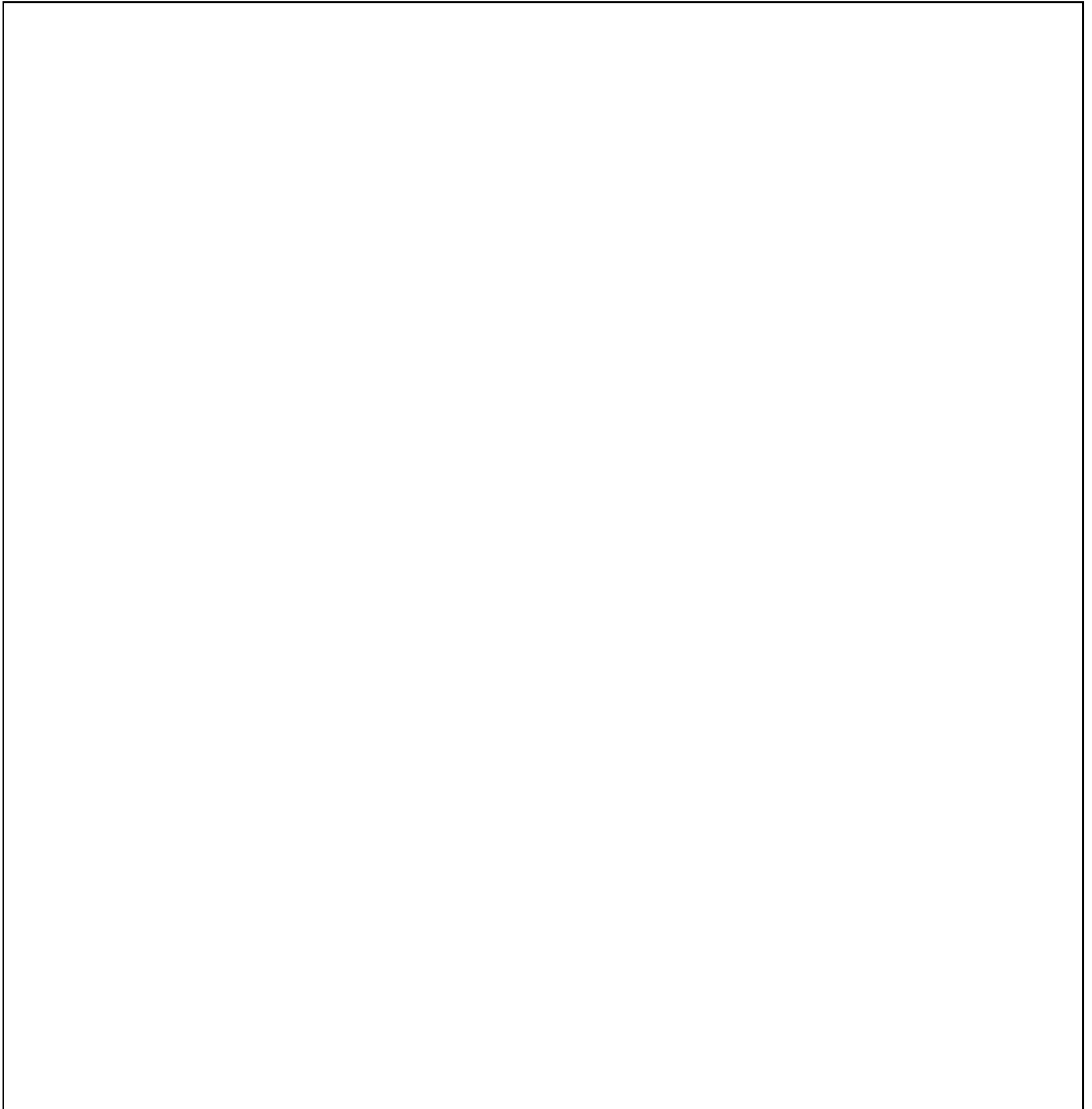

Sence ben neyim?

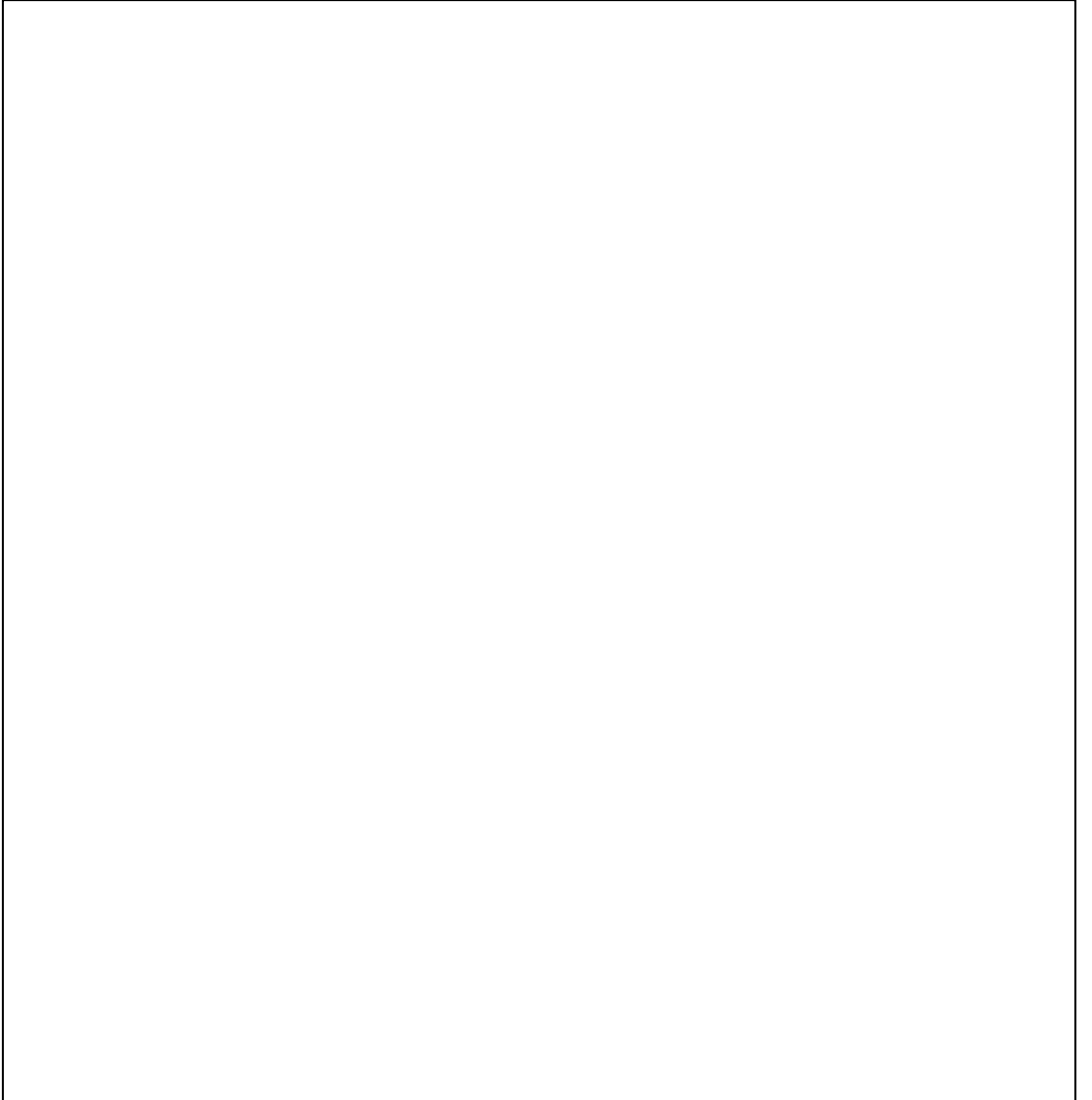
Ben bir unguentarium'um (Ungantaryum). Yani parfüm şişesi.
Benim bir resmimi yapabilir misin?

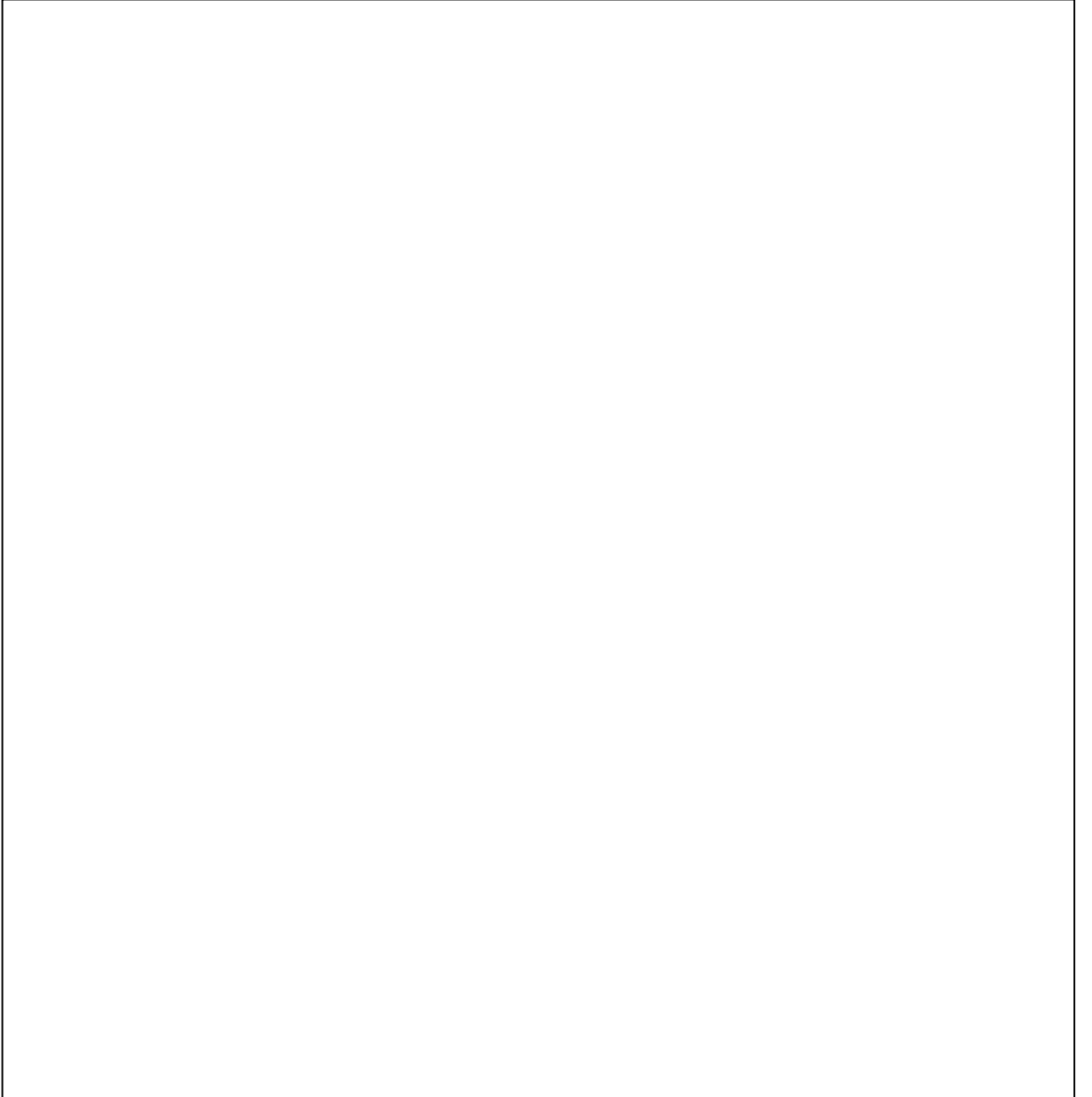
Ben bir Altar'ım.Yani sunak taşı. Benim bir resmimi yapabilir misin?

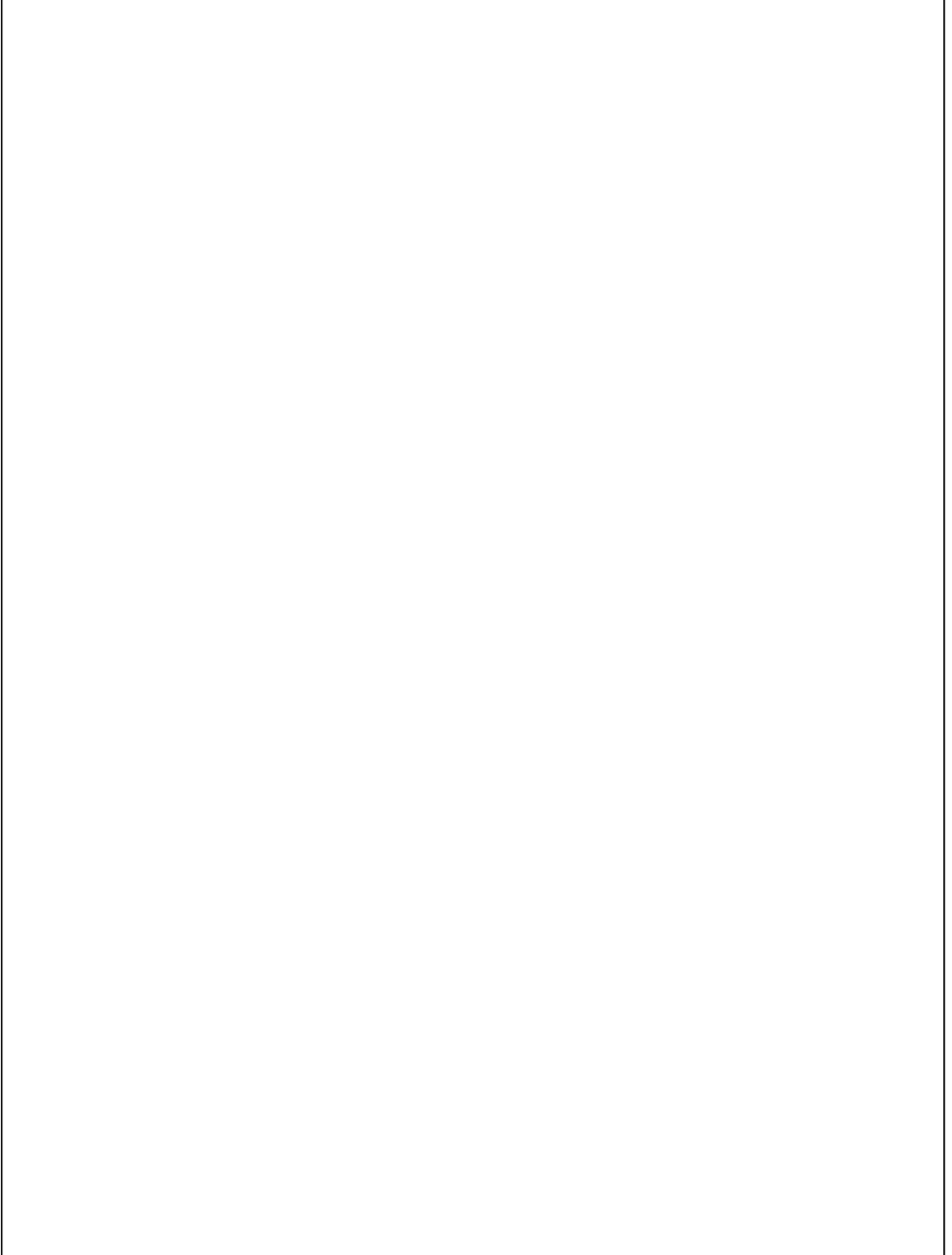
Çavdarların çizdiği figürlerden sende çizebilir misin?

Ben bir Stel'im . Yani mezar taşı. Benim bir resmimi yapabilir misin?

Ben Medusa'yım .Benim bir resmimi yapabilir misin?

Ek:20
Fotoğraflar

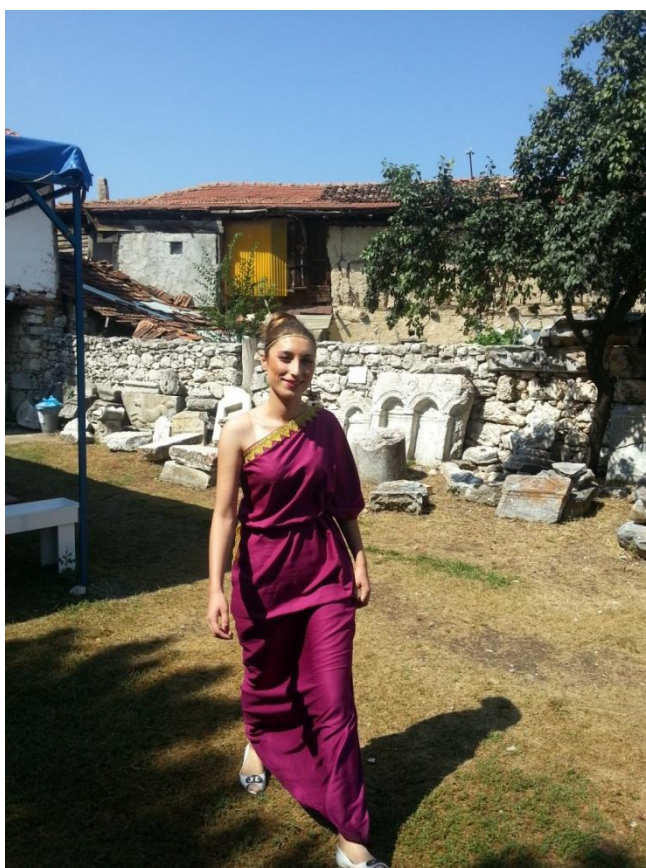

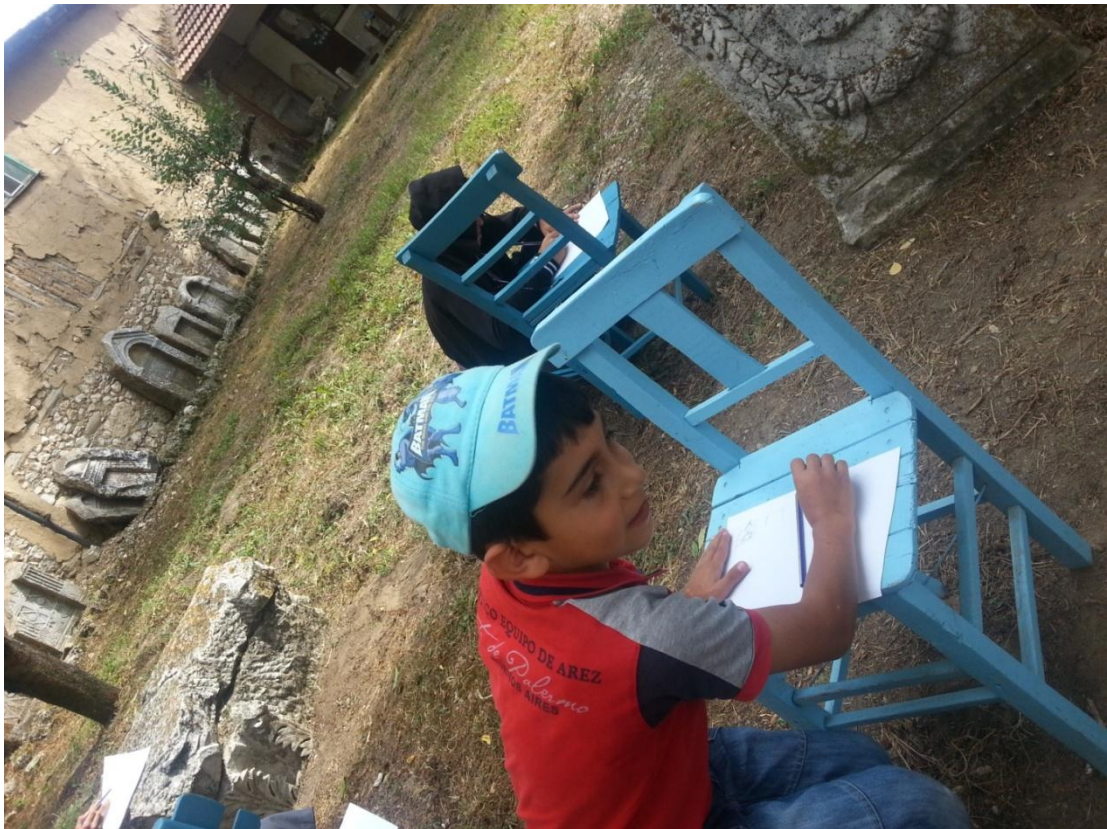

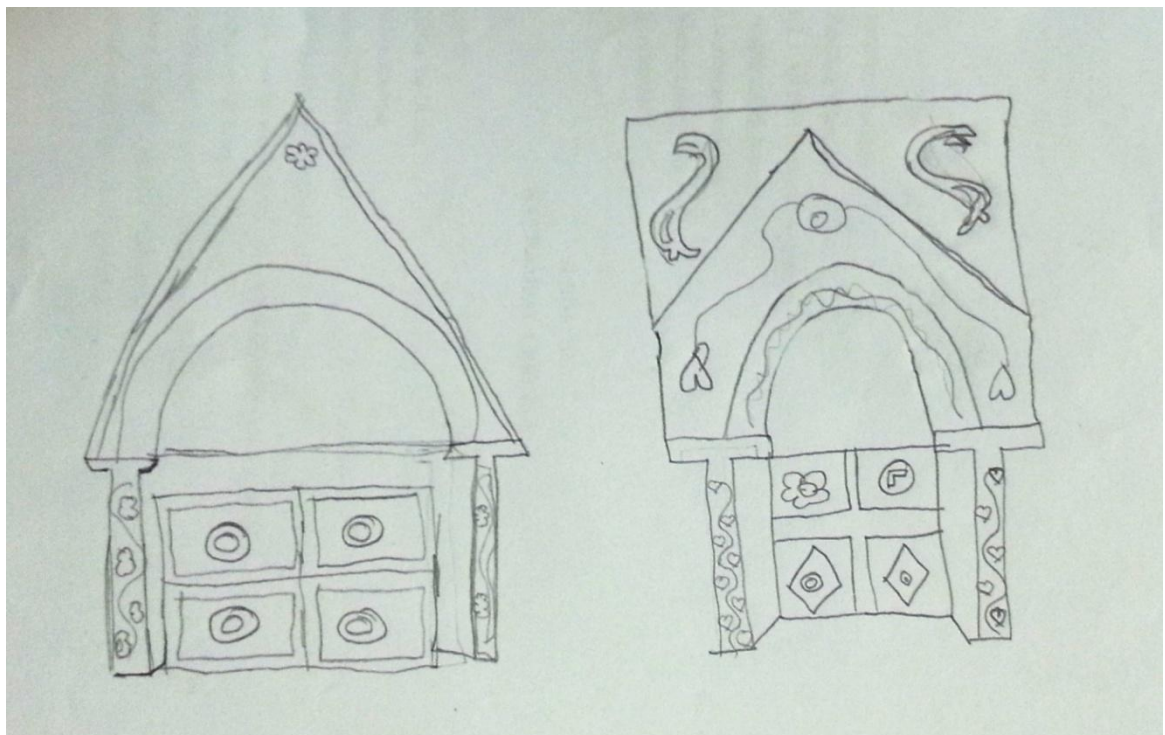

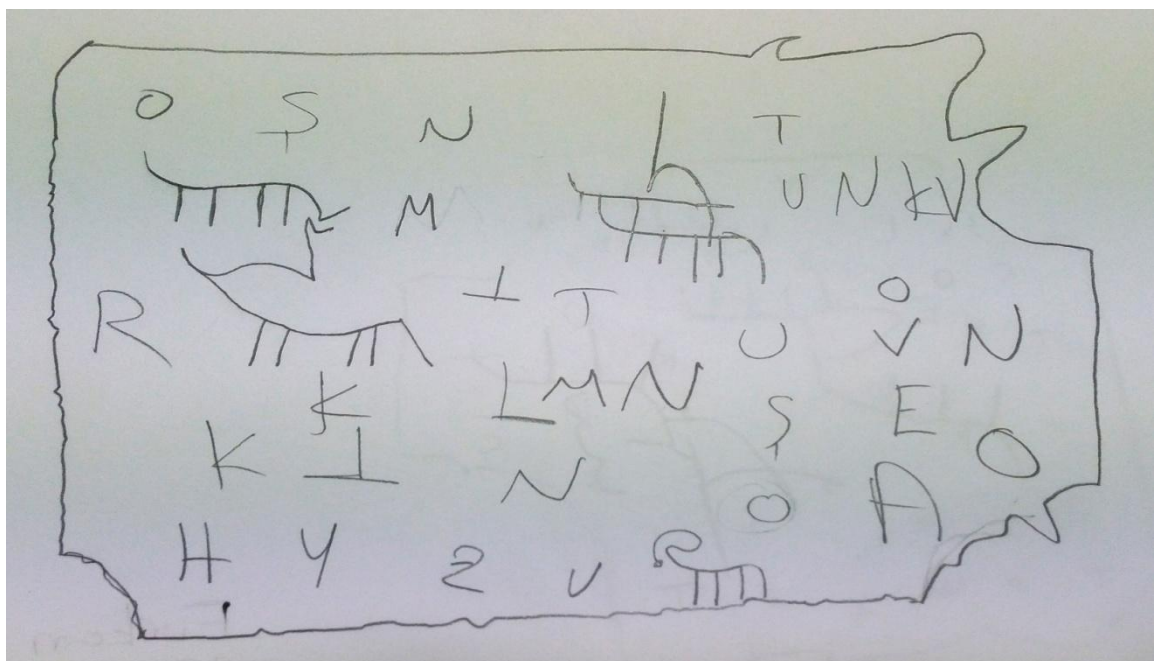

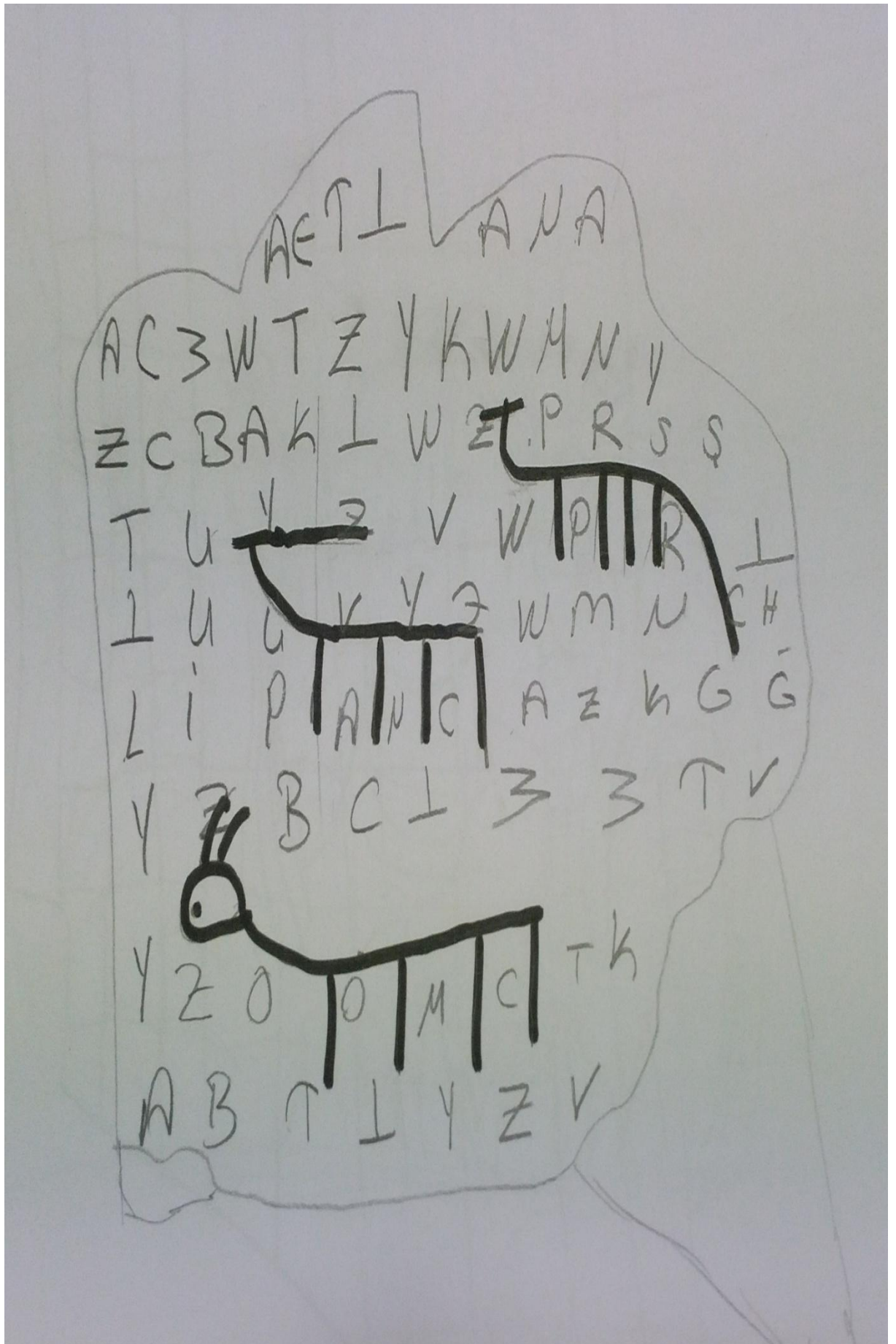

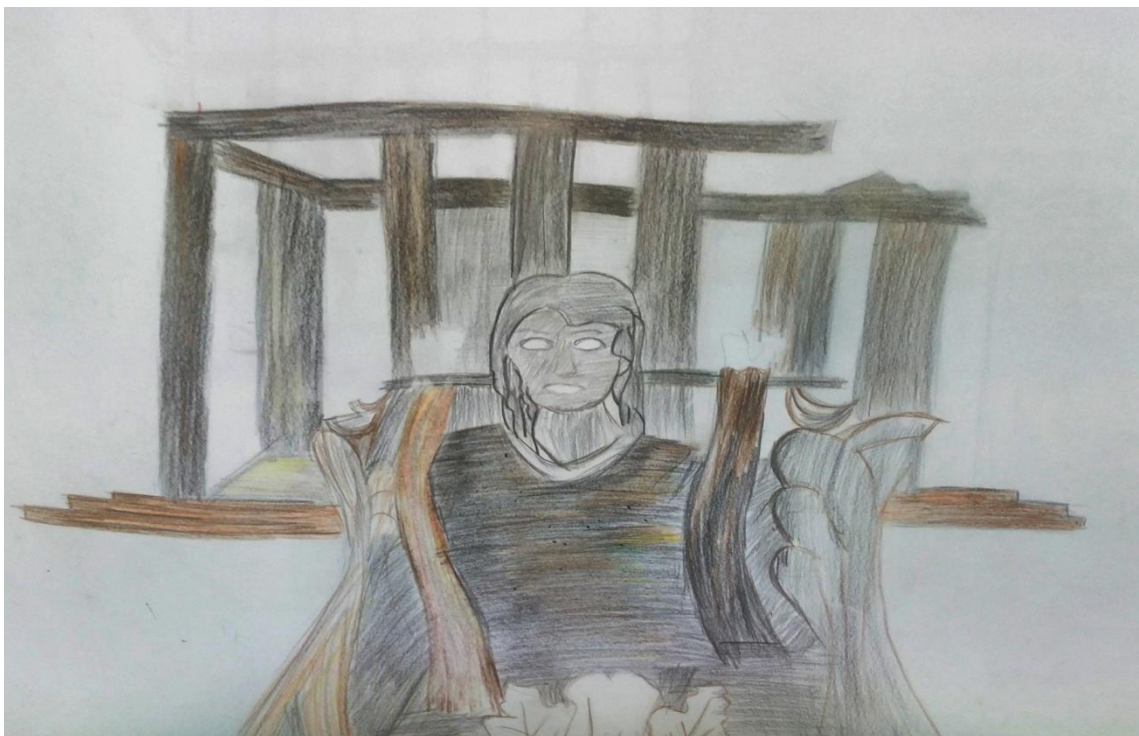

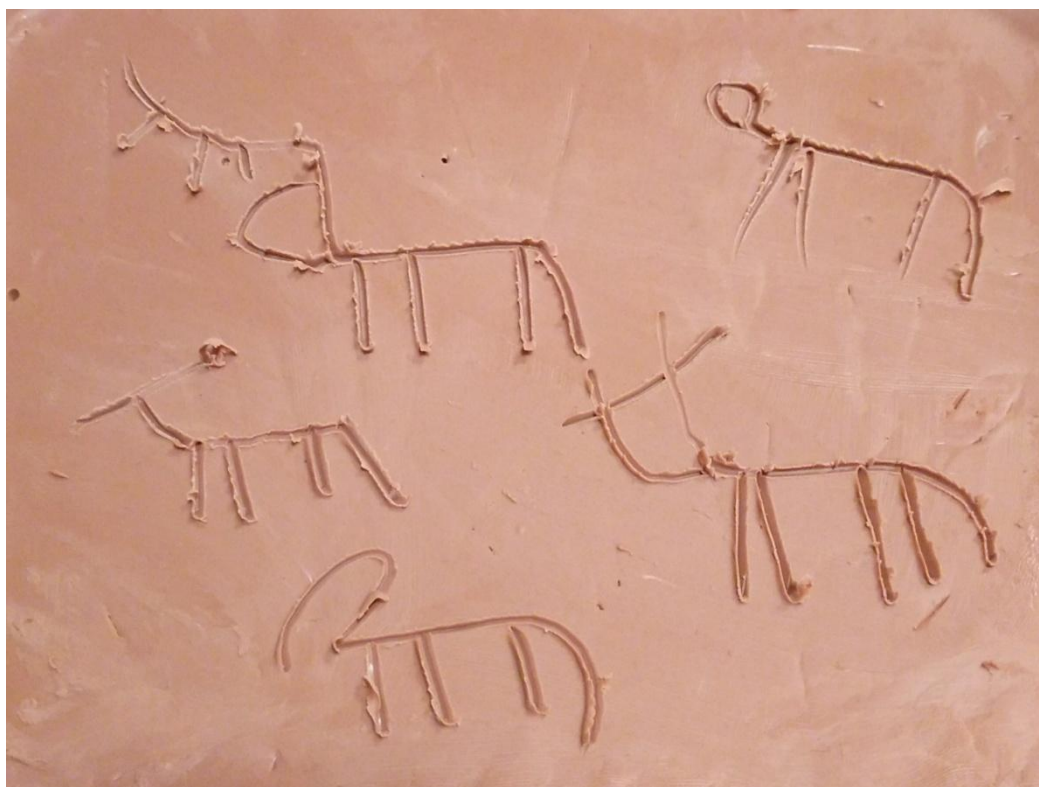

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Özgeçmiş

Adı Soyadı:	BARIŞ BOZOK			
Doğum Yeri:	KIRŞEHİR			
Doğum Tarihi:	12/081974			
Medeni Durumu:	EVLİ			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	ATATÜRK İ.O.		KONYA	1985
Ortaöğretim	TUZLUÇAYIR O.O.		ANKARA	1988
Lise	MEHMET AKİF ERSOY LİSESİ		ANKARA	1993
Lisans	GAZİ ÜNİVERSİTESİ GEF	RESİM-İŞ ÖĞRETMENLİĞİ	ANKARA	1999
Yüksek Lisans	GAZİ ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENS.	Güzel Sanatlar ABD RESİM-İŞ Bilim Dalı	ANKARA	2011
İş Deneyimi:	Halil Özkan İ.Ö.O.	Öğretmen	Ilgın/Konya	1999/2002
	M.Akif Ersoy İ.Ö.O.	Öğretmen	Yunak/Konya	2002/2002
	Atatürk O.O.	Öğretmen	Bahçesaray/Van	2012/2012
	Pamukkale Üni.	Öğr.Gör.	Denizli	2012/
Tel:	0 543 843 81 00			
Adres	PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ BÖLÜMÜ RESİM-İŞ ÖĞR. ABD. KINIKLI/DENİZLİ			